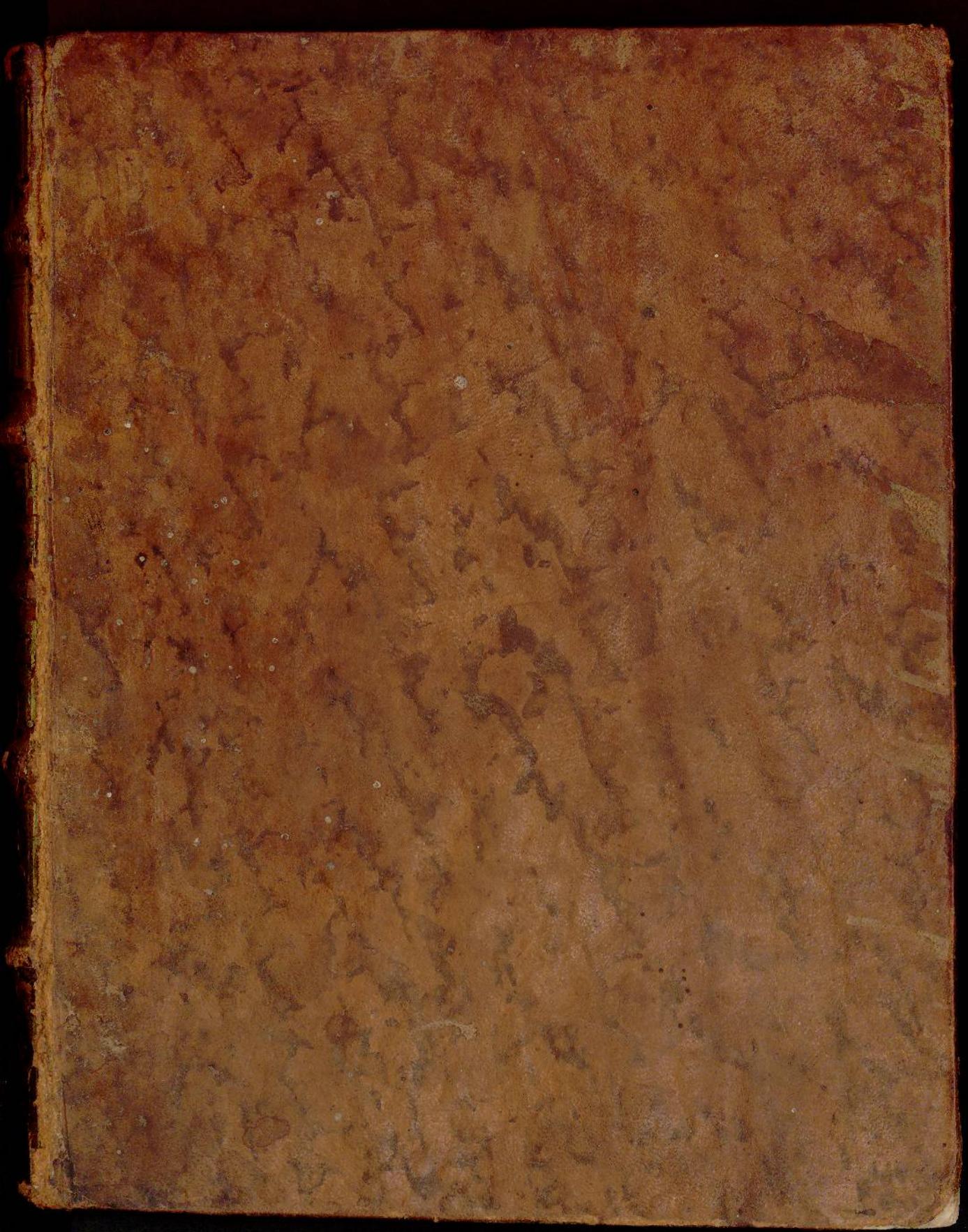
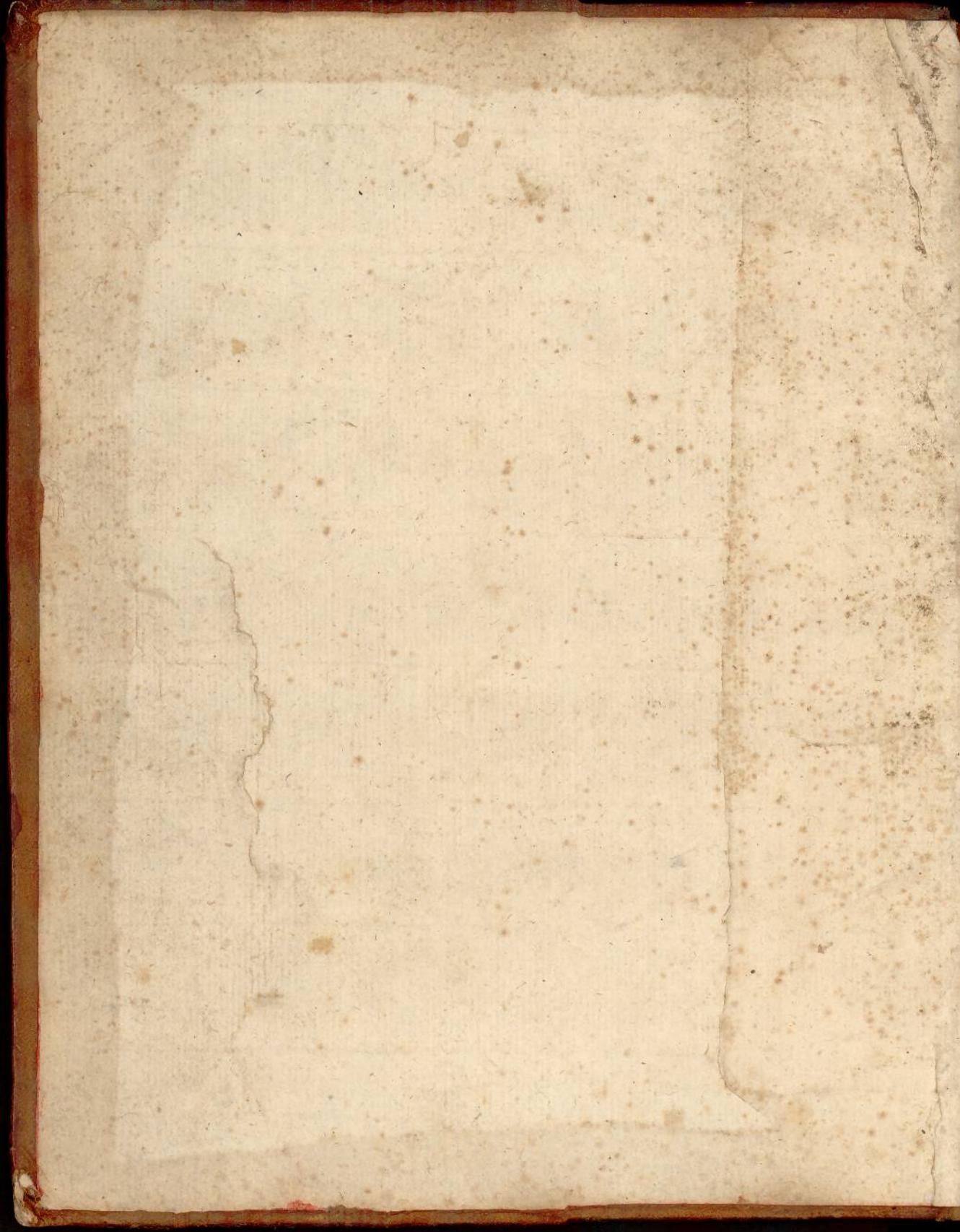

NOB II

NOB I

jesus christ nous rapporte dans sa sainte doctrine
 p^{re} une parabole, savoir, qm^{nt} l'aborveur semant son blé
 une partie de la semence tomba hors du champs, d'ou
 le chemin, et quand il fut foulée aux pieds,
 ou mangée par les oiseaux; de même aussi les ministres
 du seigneur ont beau prêcher la doctrine de jésus christ à
 son peuple; elle ne fructifie que dans un très petit
 nombre parceque peu de ceux qui écoutent la parbole
 de dieu occupent à la mettre en pratique mais
 au contraire ils tachent par leur peu de ferveur et par
 le foible desir qu'ils ont à se nourrir de cette sainte
 semence ils tachent d'assez plutot à se couvrir un jouché
 léger, pour se charger de celui de leurs mechantes
 inclinations et ~~les~~ passions vicieuses et des hordonnées
 et combien le ~~jour~~ jour qui vous à fait naître à
 été déplorable pour vous
 prêcheurs impenitents ouvrages de dieu si peu
 reconnoissants et si peu dociles à la sainte parbole,
 la gonde parbole est celle de la semence qui tombe sur
 la pierre et ne trouvant pas une profondeur de terre
 leva bientôt et seche lorsque le soleil commence à darder
 ses rayons odurte de peur o stupidité o aveuglement qui
 est felonie en projets en propos mais qui n'est pas sans
 profonds et sinceres tombent par euxmêmes et nous laissons
 vides et depourvus de tout bien esorte que ce qui
 avoit été semé en nous seche et devient aride parceque
 nous sommes durs et indélébiles comme un marbre le plus
 dur il n'est rien qui soit une bonne terre qui produise avec

abondance charon selon lontalent et la force antiquitnow
et dit a la troisieme parabole, lun est homicide lautre insulte
lautre avare, lautre injur, lautre irreligie, lautre tiede,
lautre pharisen, lautre manicheens, lun emporté lautre
intemperant lautre oisif et gracieux, lautre ambitieux et
superbe lautre delateur et blasphemateur antiquel que
tous viciens en est il peu qui produisent le froment
pur et sans levain de malice non est qui faciat bonum ~~nisi~~ est usque ad unum dit
le roi David

NOBILISSIMOS JUVENES
IN CORTIE GIO RECIJO
SCHOLIANO TOLOSANO
TOLOSE RIMARJO ET
ACADEMICO
PHILOSOPHIAE SUMMA
PRAELETTA

31

AD

NOBILISSIMOS JUVENES
IN COLLEGIO REGIO
SQUILLANO TOLOSANO
TOLOSÆ PRIMARIO ET
ACADEMICO
PHILOSOPHIÆ ALUMNO^S

• PRÆFA TIO •

pandit ecce vobis nobilissimi adolescentes, vobis ecce
sublimes sui templi fores philosophia pandit, Scientiarum
regina, literarum mater artium, amica Sapientie,
veritatis magistra.
quam grandia hoc in augustissimo templo, quam

admiranda rerum Spectacula vestris se se oculis offerunt; quā latē
patet metimini colos et terras; ortum et occasum, septentrionem
meridiemque lustrare; alterum in emispherium cogitationes convertile;
intima perre viscera animis scrutamini, ibique opes huc usque
inreptas contemplari non pigrat; peragamini maria cum littoribus
suis, cum promontoriis, cum portubus; nondum philosophi templi
limites attigistis.

ibī, ibī, vobis licebit, dilectissimi juvenes, immensum volitare per
aerā, Salmono que feliciorib[us] jouis fulmen impunē tractare.
poteritis ex aere domo sacra signa subripere, nec dabitis
Promethei pēnas, ad tonitru[m] regionem accedetis horrendis
ignibus fatam quin pallitis ignibus ullis absui; concendetis
curvum solis, nec alterum hūc spero fietis, post phætonem
temeritatis. ibi longo ordine videbitis, non horœs, non duces, non

principes, sed plusquam horœs, duces et principes, gallos,
eugenios, carthesios, neotonas, clarissimas illa mundi lumina;
qui vos movendis hortoniū leges componerit qui colorum

naturam investigare, quid dissonas manitare voces, qui dies
noctesque finire, qui fugaces horas remediari, qui astrorum cursus
docebunt dirigere: vobis illi prudenterib[us] icavis, seu alteri
dediti, non disjungendas pēnas accommodabunt, quibus librati
vasto vos naturæ colo credere tuto valeatis. quod florentissimas
urbes, quod celebres academias, quod palæstras mirabilissimi
nobiles, quo philosophie accurrent ad genua hujus certant

honorem avis imponere; quo spectaculo quid pulchrius, quid magnificientius;

sue quidem amabilissimi candidati, suo templum ille obumbrant tenebrae: sed tenebras paululum discentiat rationis nostra leve crepusculum; dumque tandem oriatur sol quidam lucidus, qui diem pulchriorem parat, prorius nobis erit baculus experientia, in hac verum cœitate ambulantibus. ergo agite selectissimi squillane philosophie alumni, ferte citi animas, date studiorum;

philosophicum scandite templum; tolbam in qua datur turridum philosophicum emetiri, considerate; sumite spiritus collegio tolare primario dignos, idque semper habete in philosophie studio prosciptionem, virtutem amare, vitium odisse et ab hujus saculi impietate recessuere:

Sit procul impietas; se se spectacula pandunt quam jucunda iis tam metuenda malis.

UALETE INGENIOSISSIMI
DISCIPULI ESTE SAPIENTES ET
VIVITE.....

4.

CURSUS PHILOSOPHICUS

AD

SCHOLARUM USUM ACCOMMODATUS

ELEMENTA PRAAMBULA DE DEFINITIONE

definitio est oratio aliquid explicans; ^{per} et enumeratio praecipuarum
idearum simplicium quibus constat una idea composita, ad
determinandam vel explicandam istius naturam aut characterem
vulgo illa distinguitur duplex, definitio nominis et definitio rei.
Definitio nominis est oratio explicans vel determinans vim vocis,
quia determinat aliquam vocem ad aliquo ^{significandum} dum astronomus
dicit taurum voco constellationem qua. Sequitur arielem
definitio rei est oratio explicans naturam rei, ut dum dico, corpus
est substantia extensa.

hinc primo definitio nominis differt a definitione rei, in eo quod
prima sit arbitraria; non enim explicat naturam rei, sed
tantum designat quid velimus intelligi tali vel tali voce; ac
proinde negari non potest. at vero definitio rei non est
arbitraria. quare? quia explicat rei naturam ut est in se quod
non pendet ab arbitrio nostro; ac proinde potest esse falsa debet
que probari antequam admittatur.

hinc secundo definitio est quidem oratio, sed non propositio;
verbi gratia definitio nominis sunt iste duo voces, animal

. 5 .

rationale, non vero hoc propositio, homo est animal rationale.
 hinc tertio, alia est definitio adaequata sic propriè dicta, alia
inadæquata seu impropriè dicta. prior definit naturam rei,
 per attributa essentialia, ut cum definitio logicam, artem
ratiocinandi. Secunda ~~definitio~~ rem secundum aliquam tantum
 faciem seu aliquem respectum, verbi ḡ. secundum causam vel
 secundum finem, vel secundum accidentiam, vel secundum
 quoddam circumstantias aut signo, quales sunt iste definitiones.
logica est instrumentum aliarum scientiarum.
homo est animal admirativum, virtutis et doctrine capax sagax
 providum rex istius universi...
homo est creatura producta a deo ad ipsius imaginem propter
 beatitudinem eternam consequendam

DE

REGULIS DEFINITIONIS

regulae definitionis sunt tres.

prima ut definitio constet genere proximo et propria differentia
 (genus est attributum commune multis rebus, differentia vero
 est attributum designans discrimen quod est inter duas res).
 unde non valet ista definitio,

homo est substantia implusus,
substantia est genus nimis remotum, implusus non est differentia
 propria, seu attributum quod sit proprium homini, et distinguat
 hominem ab omni alia re
 definitio igitur debet exprimere rem per genus proximum, id est
 per id quod ea res habet minus commune cum ceteris rebus:
 deinde per differentiam propriam, id est per id quod sit proprium rei

Definitio.

hinc definitio debet convenire omni et soli definito. Si non conveniret omni definito, illa non constaret genere, si non conveniret soli definito, illa non constaret differentiam propriam. Secunda ut definitio sit clavio re definita quia debet elucidare rem adhuc observam.

Tertia ut definitio sit brevis, id est, ut nihil superflui habeat, sicut et nihil quod sit mancum, ne aut nimia prolixitate confusione pariat, aut brevitate nimia obscuritatem.

DE DIVISIONE.

Divisio, quae est distributio totius in suas partes, duplex memoratur, alia nominis, alia rei; prior distinguit significationem vocis ambigua et equivoca in sua significata, ut si dicas: canis est vel animal vel sedis unde in tractandis scientiis, divisio nominis debet procedere definitionem rei, iuxta istud axioma logicum equivoca prius sunt dividenda quam definienda. posterior est distributio totius in suas partes.

DE**VARIIS SPECIEBUS TOTIUS.**

primo totum dividitur in totum per se, quod constat ex partibus naturaliter ordinatis ad constituantem ejus essentiam. Sic homo est totum per se: in totum per accidens quod constat partibus completis, seu propriam existentiam habentibus, seu quarum qualibet unum est totum per se, ut cumulus lapidum.

Secundo totum aliud est potestiale, seu metaphysicum, aliud actuale seu physicum.

illud habet partes sub se, seu subjectivas, ut idea universalis

quo convenit singulis inferioribus ejusdem speciei. istud habet partes in se seu partes ex quibus componitur actualiter sic homo est totum actuale, dum consideratur ut constans anima et corpore. Sic corpus humanum est totum actuale constans ex capite pectore brachii, et aliis membris; idque proprie dicitur totum

² tertio totum dividitur in essentiale, cuius partes ita sunt essentiales seu necessariae ut una tolli non possit sine destructione totius. Sic anima et corpus sunt partes essentiales hominis.

² hinc in integrale quod habet partes integrantes; partes autem integrantes sunt illae que non quidem requiriuntur ad essentiam totius, sed ad ejus perfectionem seu integratatem. Sic manus potest abscondi quin destruatur corpus humanum. unde manus est pars integrans corporis humani quod est quoque totum integrale.

² quarto totum aliud est homogeneum seu cuius partes sunt ejusdem naturae ac totum. Sic aqua est totum homogeneum, quia omnes guttae sunt ejusdem naturae ac totum.

aliud est heterogeneum, seu cuius partes sunt diverse naturae. Sic corpus humanum est totum heterogeneum quia constat carne nervis et ossibus; que omnia sunt diverse naturae.

DE.

REGULIS DIVISIONIS.

quatuor sunt divisionis regulae principuae.

² prima est ut membra dividentia simul sumpta adequant totum, alioquin divisio non foret integra, ut divisio bruti innutabile et variabile, quicquid alia sunt bruta que neque natant neque volant. Secunda ut membra dividentia se se excludant; id est, unum non ita debet includi in alio, ut quod dicitur de uno possit quoque dici

de altero. Sic ⁱⁿ ista divisione animalis in hominem, brutum, et
piscem, pisces ita continetur in bruto, ut pisces possit dici bruto,
et aliquod bruto possit dici pisces.

L nunc vide an numerus dividit queat imparem ~~for~~ et imparem.
tertia ut membra dividentia sint immediata, id est nihil
interveniat inter divisum et membra dividentia. contraguam
legem peccat ista divisio corporis: corpus est vel humanum,
vel cellulatum, vel inanimatum. Divisio facienda erat isto
modo; corpus est vel animatum vel inanimatum; animatum
autem est vel humanum vel cellulatum. quarta, ut
membra dividentia singulariter sumpta sint minora toto
diviso. hanc legem male spernit divisio animalis, in Sentiens
et rationale nam Sentiens tam late patet quam animalis.

DE

DISTINCTINE EJUSQUE SPECIEBUS.

Distinctio seu negatio identitatis, seu id per quod unum non
est aliud, triplex habetur nempe

Distinctio realis major, quo intercedit inter duas substantias,
verbi quod inter mentem et corpus, quo possunt separatim
existere; eaque est adequata vel inadæquata: ista fit inter
totum et ejus partem, ut inter petrum et animam petri; illa
fit inter unum totum et inter totum alterum.

Distinctio modalis seu realis minor, quo est inter rem et modum,
vel inter duos modos ejusdem rei; verbi quod inter corpus et ejus
figuram, inter figuram et duritatem ejusdem corporis.
Distinctio rationis, seu illa quam mens nostra fingit inter

9

Substantiam et aliquod eius attributum verbi q. inter spiritum et cogitationem. Signum hujus distinctionis est cum non possumus habere ideam distinctam alicuius rei, quin habeamus ideam illius attributi quod per mentem separamus, quia continetur in illius conceptu.

d distinctionis rationis dividitur in distinctiones rationis ratiocinatores et rationis ratiocinantes.

prior fit cum fundamento, scilicet propter diversos respectus, vel effectus rei, verbi q. quamvis omnia dei attributa sint realiter unum, quia quidquid est in deo deus est, ea tamen distinguimus ratione ratiocinatae, ut misericordiam ab iustitia distinguimus.

posterior fit sine fundamento, sed tantum pro libito nostra mentis, ideo separantis, abstractiventer, multiplicantibus: talis est distinctionis inter hominem et humanitatem.

COROLLARIUM

hinc datur discriminus inter separationem, qua est negatio unitatis; et duplex est reciprocitas et non reciprocitas. prima reperitur inter substantias, secunda inter substantiam et eius modum contingentem. corpus et anima distinguuntur, quamvis non separantur in homine.

Diversitatem, seu negationem similitudinis

divisionem, qua est separatio duarum rerum sive sint diverso nature sive ejusdem.

Similitudinem, qua est convenientia duarum aut plurium entium in eorum attributis, seu partibus componentibus. duplex est essentialis, et contingens. essentialis est entium convenientia in attributis essentialibus: contingens est entium convenientia in

attributis contingentibus. sic duo homines docti sunt similes
contingenter quatenus conveniunt in doctrina, quo est ipsis
contingens.

identitatem quo sumitur modo pro similitudine, modo pro
indistinctione. namque idem significat modo simile, ut cum
dicatur unus nummus aureus idem est cum alio nummo
aureo: modo significat quid indistinctum, ut ubi dico;
alexander magnus et ~~Alexander~~ philippi, ~~Alexander~~ sunt

CURSUS PHILOSOPHICI DIVISIO GENERALIS.

philosophiam qualem tradere fert animus, in quinque
dividimus partes, in logicam, mathesim, physicam, metaphysicam,
et moralem.

prima mentis humanae ratiocinia disponit, regit, emendat;
secunda quantitatem metiri docet: tercia effectuum naturalium
caudas exquirit: quarta spiritualium rerum naturam
considerat: quinta in tradendis morum regulis tota versatur.

CURSUS PHILOSOPHICI

PRIMA pars

de LOGICA

mens vel percipit, vel judicat, vel ratiocinatur, vel
ratiocinia disponit, ut ex iis unum totum exurgat. hinc

omnes mentis operationes revocari quorunt ad perceptionem,
judicium, ratiocinationem, et methodum. itaque logicam in
duas sectiones distribuemus: prima erit de ratiocinio, secunda
de ceteris mentis operationibus, quatenus ipso refferventur ad
ratiocinium.

Sectio prima.

De ratiocinio.

quidquid de argumentandi forma et legibus vos expedit,
tribus omnino lectionibus completemur, quarum prima ageret
de propositionis natura variisque speciebus, secunda de
sillogismi natura et regulis, tercia de ceteris argumentationis
speciebus.

LECTIO PRIMA. PROPOSITIO DE NATURA VARIIIS QUE SPECIEBUS. DEFINITIONES. DEFINITIO PRIMA.

idea est objecti representatio in mente, sine affirmatione aut
negatione. Sic cum menti mea representatur imago solis, si
tunc de sole nihil affirmem aut negem, dicoy habere ideam
solis. . . . unde objectum idea est illud omne quod menti
representatur.

DEFINITIO SECUNDA.

mensus potest sibi unica idea representare, vel unicum et singulare

objectum, verbi q. Ludovicum et tunc idea dicatur singularis; vel aliquod singulare seu individuum indeterminatum. verbi q. aliquem tolosatem, quoddam christianos; et tunc idea est particularis; vel omnia simul objecta ejusdem speciei, verbi q. omnes tolosates, omnes gallos, omnes philosophos; et tunc idea appellatur universalis (individuum autem est id quod non potest dividiri in plura, vel diu de pluribus.)

DEFFINITIO TERTIA.

terminus est quodcumque nomen quo utinam ad exprimendam ideam: vocatur terminus, tum quia nomina terminant hinc inde propositionem, tum quia exprimunt idearum objecta, quae sunt quasi termini cogitationis nostre. Dixi nomina, nam ex octo partibus orationis, quae a grammatis recedentur, solum nomen dicitur terminus, quicquid solum nomen institutum est ad significandum objectum ideo: verbum vero institutum ad significandam affirmationem alio autem partes orationis referuntur ad nomen aut ad verbum.

DEFFINITIO QUARTA

cum plures ideas affirmando conjungimus aut negando separamus, dicimus judicare. Sic conjungendo ideam spiritualitatis cum idea animae, judico animam non esse extensam spiritualis, vel Separando ideam extensionis ab idea animae, judico animam non esse extensam unde judicium est affirmatio aut negatio unius de alio facta in mente.

Sed si iudicium erunt ieiuniora aut manifestetur verbis, tunc dicitur propositio.

quo circa lectionis hujus tria erunt capita, quorum primum propositionis naturam, secundum propositionum proprietates, et varias etiam propositionum species explicandas suscipiet.

CAPUT PRIMUM.

NATURA ^{DE} PROPOSITIONIS.

propositio est oratio enuntians affirmationem aut negationem unius de alio. Sic ista propositio, deus est justus, enuntiat affirm; ista vero deus non est mortalis, enuntiat negationem. hinc ex definitione colligitur, in qualibet propositione tria requiri, subjectum attributum seu praedicatum et copulam. Subjectum est terminus de quo aliquid affirmatur aut negatur: attributum est terminus qui praedicatur seu affirmatur aut negatur de subjecto. Copula est nota iudicari seu vox conjungens aut separans subjectum et attributum. Sic in isto exemplo deus est justus, deus est subjectum, justus praedicat... est copula. ut que primo intuitu videas quodnam sit subjectum, quodnam sit attributum duas sequentes memor accipe regulas.

regula prima: ut quovad quid dicatur, et de quo dicatur. id de quo aliquid dicitur est subjectum: id vero quod dicitur de alio est attributum in ista propositione turpe est obsequi libidinibus. turpe est attributum, obsequi libidinibus vices gerit subjecti.

regula secunda.

ut verbum activum cum verbi regimine mutetur in passivum
verbi q. ista propositio debemus honorare reges, sic verbi debet
vegas sunt honorandi.

COVOLAXIUM PRIMUM.

in omni propositione supponere debet, subjectum, attributum,
et copulam; sive propositione unicā voce enuntiatur, ut scribo,
quasi dices ego sum sribens sive duabus enuntiatur
vocebus, ut ludovicus regnat, quasi dices ludovicus est regnans;
sive tribus aut pluribus verbis exprimatur, ut ego sum
christianus. ergo omnis propositione habet necessario hoc
tria praedita, saltem quoad sensum, si non quoad verba.

COVOLAXIUM SECUNDUM.

Hinc non omnis propositione est oratio; sed ea dumtaxat quo
enuntiat judicium. ergo questiones non sunt propositiones,
quia designant tantum suspensionem iudicii, non judicium.

COVOLAXIUM TERTIUM.

Hinc verbum quod est semper copula propositionis, cuique
principale est efficere propositionem, legitime definitur vox
significans affirmationem; ut jam diximus, nec umquam
ex se significat nisi affirmationem; cum negatio exprimatur
Semper per aliquam particulam negativam quo adiungitur
verbo ut non, vel per nomen includens talern particularm,
ut nullus, nemo. verbum autem duplex est, substantivum, et

adjectivum: Substantivum solum affirmationem significat, adjectivum affirmationi addit aliquod attributum. unde verba omnia sunt adiectiva, et unum dunt taxat substantia, unde nemp̄ sum, quod ipsummet est adjectivum, cum significat existentiam.

CAPUT SECUNDUM DE PROPOSITIONUM PRORIETATIBUS

proprietates alijus rei sunt attributa secundaria, que ex ejus attributo primario descendunt; porro propositionibus quarum primarium attributum est enuntiatio iudicii in mente facti, proprium est affirmare aut negare, vera esse aut falsas, se extendere ad plura aut pauciora inferiora, inter se pugnare, in se mutuo converti, Simplices esse aut compositas. itaque in hoc capite totidem instituimus articulos, quos sunt diverse propositionum proprietates; eunque sequemur ordinem, qui nobis videbitur magis idoneus ad insinuandam rerum intelligentiam.

ARTICULUS PRIMUS. DE UERITATE ET FALSITATE PROPOSITIONIS. DEFINITIONES. DEFINITIO PRIMA.

veritas propositionis est conformitas rei enuntiate cum re enuntianda

Seu conformitas affirmationis aut negationis cum objecto.
 tunc que propositio in affirmatione aut negatione est
conformis objecto, ac prouinde vera cum dicitur de aliquā re
 id quod ipsi convenit, seu cum enuntiat rem sicuti est. verbi
 q. deus est misericors.

DEFINITIO SECUNDA.

falsitas propositionis est disformitas affirmationis aut negationis
ab objecto. tunc que propositio in affirmatione aut negatione
 est disformis ab objecto, ac prouinde falsa, cum dicit de aliquā re
 id quod ipsi non convenit, seu cum enuntiat rem aliter ac est.
deus non est justus

DEFINITIO TERTIA.

objectum propositionis vera, est conjunction aut separatio attributi
cum subiecto pro ut res est in se.

PROPOSITIO.

omnis propositio logica, vera est aut falsa.
 probatur. nam omnis propositio logica, vel dicit de re id
 quod ipsi convenit, vel id quod ipsi non convenit. Si primum
 est vera; si secundum est falsa. ergo omnis propositio....
 (propositio autem logica est ea qua aliquid significat ex
 intentione loquentis, seu qua exprimit aliquid iudicium).

OBJECTIONES CUM SOLUTIONIBUS.

objicieS PRIMO.

propositiones promissoriae neque vera sunt neque false:
 verbi q. hoc propositio taceo non est vera; si quidem adhuc

loquor dum illam proffero: non est etiam falsa. Si quidem
est conformis proposito non loquendi ergo omnis propositionis
non est vera aut falsa.

R. Primo propositiones promissoriae sunt illae quae aliquid
significant quasi presens, quod tamen nondum est, sed futurum
promittere cuius qualis est ista taceo.

R. Secundo nego primam propositionem. ejusque probationem,
namque veritas aut falsitas propositionis propositionis
promissoriae pendet ab ejus conformitate aut difformitate cum
mentis proposito. propositionis taceo est falsa, si post prolatam
propositionem, loqui pergam; vera est si taceam; quia est
conformis proposito tacendi. quamvis autem adhuc loquar,
cum illam proffero, hinc inde sequitur quia hoc propositionis
vi propositi non fertur ad tempus presens, sed ad mox
futurum; tuncque equivaleat isti propositioni, mox tacebo.

objicies secundo.

Dantur propositiones practicas quo operantur id quod significant
quales sunt iste, hoc est corpus meum, ego te baptizo, atqui
tales propositiones neque verae sunt neque false: non
quidem verae, quia dum proferuntur a baptizante, nondum
significant objectum cui possint esse conformes, cum objectum
propositionis ~~nempe~~ ^{nempe} baptizatio infantis, nondum sint. non sunt
etiam falsae; quia cum vere conficerit objectum suum, non
possunt dici difformes ab objecto. sic vi propositionis, ego te
absolvo vere sacerdos operatur objectum propositionis, nempe

absolutionem ab iudicatis. ergo dantur propositiones neque verae
neque falsae. I

R·N·MIN. primum argumenti: si quidem propositiones
practicas sunt verae, quod sic probabo: illae propositiones sunt
verae, quae sunt conformes objecto suo atque propos. practicas licet
non supponant objectum iam positum, sunt tamen conformes
objecto quod operantur. nam statim atque sunt prolatas conficiunt
objectum, ipsique propinque consentiunt ergo sunt conformes et
ergo sunt verae.

instabili

ut propositione sit vera debet supponere objectum iam positum
atque propos. practicas non supponunt objectum iam positum
ergo non sunt verae

R·D·A. ut sit vera speculativae concedo ut sit vera practicae
nego, distinctionis ratio est capti facillima.

objicies tertio.

ergo iusta res propositione vera esset semper vera, et propositione
falsa esset semper falsa:

Ri explicando primo. propositione vera esset semper vera et tunc
dicitur propositione necessaria, id est ea que enuntiat conjuncta
aut separata quo necessario sunt conjuncta aut separata; ut
omnis spiritus est cogitans; nullus spiritus est extensus;
sicutulus est rotundus; quo sunt propositiones eternum verae.
vel est contingentes verae, et tunc dicitur propositione contingens;
id est ea que enuntiat conjuncta aut separata quo actu quidem
sunt conjuncta aut separata; sed quo possunt non sic esse;

ut tuus pater est tolos, cursor publicus currit, quae sunt propositiones contingentes, seu de objecto contingenti, quod potest esse aliter ac actu est.

propositio falsa vel est necessario falsa, et tunc dicitur propositio impossibilis, quae enuntiat conjuncta quae nullo modo conjugari queant aut separatae quae nequeunt separari; ut quidam spiritus est extensus, quidam spiritus non est cogitans. quae propositiones dicuntur impossibilis, seu de objecto impossibili, vel est contingenter falsa, et tunc dicitur impossibilis quae enuntiat conjuncta aut separata quae actu quidem non conjuncta sunt aut separata. Sed quae sic esse queunt. Sic supponendo tuum patrem non esse tolos, et cursorum publicum actus aurolio stare et ad propinam bibitum divertisse; si dicam tuus pater est tolos, cursor publicus currit, propositiones sunt falsa, suntque tantum impossibilis, id est nihil habent de vero praeter possibilitatem.

unde nunc respondere distingo propositionem. propositio necessaria est semper vera, et propositio impossibilis semper falsa concedo propositos. propositio contingens est semper vera, et propositio possibilis semper falsa nego propositi. distinctione patet ex dictis.

COVOLAXIUM. I

in propositionibus dari potest veritas necessaria, veritas contingens, falsitas necessaria falsitas contingens.

instabis primo. omnis propositio est vera potest fieri falsa ergo non dantur.

propositiones eternum vera.

R.D.A. omnis propositionis contingens concedo. propositionis necessaria nego. fateor omnem propositionem contingentem posse esse vera fieri falsa, quia cum sit conformis objecto, potest tamen non esse conformis; ac proinde veritas non est illi essentialis, seu non est proprietas ab ea inseparabilis. at vero propositionis necessaria non potest esse vera fieri falsa quia ejus objectum nequit mutari, seu esse aliter ac emuntiatur; cum res necessaria non possit aliter se habere ergo veritas est proprietas essentialis propositioni necessaria ergo dantur propositiones eternum vere, que omnium temporum sunt, omnium personarum omnium locorum.

COVOLLA VIM 2.

Hinc propositionis impossibilis numquam potest fieri vera dum propositionis possibilis est falsa potest fieri vera res elucidata est ad object. tertiam in explicatione.

instabilis secundo.

ergo propositionis contingens aut possibilis potest non esse vera aut falsa in omni sensu.

R. concedo consequens et conseq. vel propositionis sumitur in sensu diviso aut in sensu composito, ut cœci vident quo vera est in sensu diviso et falsa in compos.

Sensus divisus est ille qui dividit seu distinguit statum oppositum verbi q. cœcitatibus ~~am~~ ab statu opposito visionis) Sensus compositus est ille qui componit seu conjungit statum

21.

oppositum verbi g. cœcitat^{is} cum statu opposito verbi g. visionis.)
vel propositio sumitur in sensu proprio, seu secundum significationem
propriam, vel in sensu metaphorico seu secundum significationem
translatam, ut cum christus dicit ego sum vitis, quæ est falsa
in sensu proprio et vera in sensu metaphorico.

vel propositio sumitur in sensu materiali seu proprie^tis vocibus
materialiter sumptis, vel in sensu formalⁱ seu pro re significata
per tales voces. hinc deus est nomen quæ vera est in sensu
materiali et falsa in sensu formalⁱ.

instabilis tertio.

Dantur propositiones composite, quæ sunt contingentes; atque
hujusmodi proposit. sunt semper vera aut falsa, in unico
tantum sensu, ergo falsa est responsio jam allata.

R·N·MIN: nam propositiones composite (quæ constant
multiplici subjecto et multiplici attributo dum propositio simplex
constat unico subjecto et unico attrib^u, ut dicemus suo loco)
possunt esse partim vera, partim falsa; sic in ista propositione
fides et diritia sunt necessaria ad salutem, prima pars est vera,
secunda falsa.

instabilis quarto.

ergo appari propositio simplex protest esse partim vera partim
falsa.

R·N·conseq. et paritatem disparitas est quicq, cum propositio
simplex constet unico tantum subjecto et unico attributo, semper
enuntiat objectum sicut est vel non, ergo Semper est vel omnino
vera, vel omnino falsa; ergo non est partim vera, partim falsa.

ARTICULUS SECUNDUS.
 DE
 QUANTITATE PROPOSITIONIS.
 DEFINITIONES.
 DEFINITIO PRIMA.

quantitas propositionis est ejus extensio, seu ratione cuius
 iudicium enuntiatur aut de omnibus aut de quibusdam;
 eaque semper estimatur ab extensione subjecti; unde ratione
 quantitatis, propositione propriè loquendo est tantum duplex,
 universalis scilicet et particularis, quibus vulgo addi
 solent singulans et indefinita.

DEFINITIO SECUNDA.

propositio universalis est ea, cuius subjectum sumitur
 secundum totam suam extensionem, ut nihilum vitium
est amandum. duplex autem est universalitas, metaphysica
 seu rigorosa, et moralis. metaphysica est quando subjectum
 sumitur pro omnibus inferioribus suis sine ulla exceptione;
 ut omne corpus est divisibile. moralis ea est, ubi subjectum
 sumitur ita universaliter, ut aliquam tamen exceptionem
 admittat. quod istis propositionibus convenit, omnes senes
sunt prudentes, omnes juvenes sunt inconstantes.

DEFINITIO TERTIA.

propositio particularis est ea, cuius subjectum sumitur

pro aliquā parte suo extensionis; ut quēdam corpora sunt dāra.

propositio singularis: appellatur illa cuius subjectum est singulare, seu determinat aliquod individuum verbi q.
tudorius decimus quintus est clementissimus.

DEFFINITIO QUARTA

propositio indefinita: ea dicitur, cuius subjectum est terminus communis qui non afficitur notā quantitatis;
itā ut sit ambiguū an de omnibus, an de multis, an de quibusdam feratur iudicium. verbi q. galli sunt urbani.
tolosates sunt ingeniosi. in quibus propositionibus non adjunguntur voces omnis, nullus aliquis, quidam, que sunt nota quantitatis.

iii additius propositio collectiva, cuius subjectum est terminus collectivus, id est, terminus qui dicitur de multis simul, non vero de singulis partibus, ut res publica, plebs, senatus: talis est ista propositio Senatus tolosanus ad martinaria sua solemniter instaurat officia.

DEFFINITIO QUINTA

omnis propositio est vel de materia necessaria, vel de materia contingentī:

propositio est de materia necessaria quando attributum essentialiter connexum est cum subjecto, vel ab eo separatum, ut homines sunt animalia rationalia.

propositio est de materia contingentī, quando attributum

protest conjungi cum subjecto aut ab eo separari, ut mulieres
sunt garrulas.

propositiones.

propositio prima.

propositio singularis revocari debet ad universalem.
probatur. subjectum propositionis singularis sumitur
secundum totam suam extensionem, sicut et subjectum
proposit. universalis. ergo propositio singul. participat de
naturâ propositionis univers. ergo debet ad illam revocari.

objectiones cum solutionibus

objicies primo.

propositio singularis magis convenit ratione quantitatis
cum propositione particul. ergo quam cum universalis;
si quidem unum magis accedit ad plura quam ad
omnia; ergo propos. singularis debet revocari ad particul.
R:N:A. nam quantitas propositionis non sit diversa
ex eo quod subjectum pluribus aut paucioribus conveniat,
sed ex eo quod sumatur secundum totam suam extensionem,
vel secundum aliquam partem sua extensionis: atqui
subjectum tum propositionis singularis tum universalis
sumitur secundum totam suam extend. ex jam dictis.
ergo quantitas utriusque propositionis debet esse similis
ergo propos. singul. magis convenit ratione quantitatis,
cum universalis quam cum particulari.

in statib[us] primo:
propositio singularis magis accedit ad particulariem quam

ad singularem universalem. ergo convenit magis illi quam
isli.

R·N·A· Si quidem propositio singulavis. evidenter magis
acedit ad illam proposit. à qua differt secundum unum
tantum punctum, quam ad eam à qua differt ex duplice
capite: atq. singularis differt à particulari ex duplice capite
dum ex uno tantum capite differt ab universalis: quippe
differt ab utraque ex eo quod habet subjectum singulare,
utraque vero habeat subjectum commune. convenit autem
cum universalis, in eo quod subjectum ejus non restringatur:
in eo que differt à particulari, cuius subjectum restringitur.
ergo propositio singulavis non magis acedit ad particularem
quam ad universalem, sed ē contrā minus.

instabilis Secundo.

Singularis magis acedit ad eam propos; cuius subjectum minus
late patet: atq. subjectum propositionis particularis minus
late patet quam subjectum propos. universalis.... ergo propos.
singularis magis acedit ad particularem quam ad universalem.

R·N· Suppositum antecedentis: supponitur enim quantitatem
propositionis estimari ex majori vel minori extensione subjecti;
atq. hoc falsum est quod sic probo. non ideo propositio est
universalis quia subjectum ejus se extendit ad plura
inferiora, sed quia sumitur secundum totam suam extensionem
(definitione secundā). ergo

propositio secunda.

in materia necessaria propositio indefinita revocari debet

ad propositionem universalem metaphysicē.
 probatur: in materia necessaria proppositio indefinita
 dicitur de omnibus inferioribus suis sine ulla exceptione.
 Sic in istā propositione, homo est rationis particeps, sensus
 est omnem hominem, nullo excepto, esse rationis partipem.
 ergo proppositio indefinita in materia necessaria est
 universalis metaphysicē; ergo debet evidenter revocari ad
 universalem metaphysicē,

propositio tertia.

in materia contingentī propos. indefinita revocari
 debet ad universalem moraliter.

probatur. namque in materia conting; subjectum
 propositionis indefinitæ sumitur tantum pro majori
 parte suorum inferiorum seu ita universaliter
 sumitur ut aliquam exceptionem admetat, si iste
 propositiones indefinitæ, senes sunt imprudentes
 juvenes non sunt inconstantes sendentur false: atq. false
 non sendentur, nisi earum subjectum sumeretur pro
 majori parte suorum inferiorum: si quidem verum est
 quosdam senes esse imprudentes, et quosdam juvenes
 non esse inconstantes: ergo huiusmodi propositiones
 sunt universales moraliter; ergo in materia contingentī
 proppositio indefinita revocari debet ad universalem
 moraliter.

propositio quarta.

propositio indefinita in qua narratur aliquid factum

vulgò revocatur ad particulararem
 probatur: idem est iudicium de ^{huiusmodi} propositionibus ac de ista
milites plectentes coronam de spinis posuerunt super caput
eius; atq. ista propositio sensetur particularis, sensu enim
 non est milites omnes coronam spineam capiti christi
 impossuisse, sed tantum quosdam milites; que quidem restrictio
 putatur esse in mente loquentis. ergo propositio indefinita in
 qua narratur aliquod factum vulgò revocatur ad particu-
 dixi vulgò quia res disjudicanda relinquitur ex intentione
 proponentis et ex antecedentibus et consequentibus.

propositio quinta

propositio collectiva debet revocari ad singularem.
 probatur: subjectum proposit. collectivo est unum totum
 compositum moraliter individuum, ergo propositio collectiva
 debet

corollarium primum

ergo Strictè loquendo omnis propositio est vel universalis
 vel particularis. quandoquidem vel subjectum propositionis
 sumitur pro tota sua extensione, tunc que propositio est
 universalis; vel subjectum sumitur pro aliqua parte
 sua extensionis, tuncque propositio est particularis.
 ergo omnis propositio

objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

nulla est ratio cur in materia necessaria propositiones indefinitae

Sunt universales metaphysicē ergo propositio secunda est omnino gratuita.

R.N.A. namque tunc qui conficit hujus modi propositiones ita judicat attributum necessario convenire aut disconvenire subjecto ut nullum inferius excludat nullamque exceptionem admetat; ergo est ratio cur propositiones tunc sint universales metaphysicē.

instabilis primo.

Ista propositio populus iudeus solutus fuit à deo acceptus non est universalis metaphysicē, atq. tamen patitur nulla exceptionem, ergo ratio allata nulla est.

R.N. Suppositionum antecedentis nempe quod illa propositio sit indefinita, est enim singularis, quae revocatur ad universalem moraliter; quia nomina collectiva, ut sunt populus, sacerdos, republice, congregationes, exercitus, ac similes societates, representant unum totum moraliter individuum.

objicies secundo.

non potest determinari quo sint propositiones universales pro generibus singulorum, quo vero sint universales pro generum singulis ergo eee.

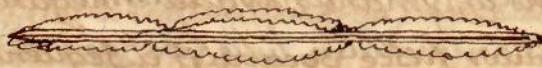
R.N.A. Si quidem primae propositiones sunt illæ quo se extendunt ad omnes species, non vero ad individua specierum. sic ista propositio omne animal fuit in arca nec est universalis pro generibus singulorum seu pro

omnibus animalium speciebus, non autem evidenter pro singulis individuis animalium, tu te ipse jam vides sensum propositionis esse omnes animalium species inclusas fuisse in arcâ noë non vero singula animalia omnium specierum... propositiones universales pro singulis generum illarum sunt quæ se quoque extendunt ad quolibet individua ejusdem speciei, seu quæ intelliguntur quoquæ de singulis individuis unius speciei, ut omne corpus est substantia

instabilis.....

ergo ista propositio omnes tolosa pueri docentur picturam ab eodem magistro esset universalis pro singulis generum, vel saltem pro generibus singulorum.

R.N. consequens et conseq. prædicta etenim propositio neque pro singulis generum, neque pro generibus singul... est universalis. quare? quia quandoque licet propositionis subjectum appareat universale, non tamen tantam habet extensionem quantum primâ fronte videtur habere, quia aliquando debet restringi per additionem termini qui exprimitur in predicato. Sic omnes tolosa pueri non sumuntur categorematicè, id est, sine addito, sed sincategorematicè, id est cum addito seu addendo terminum expressionem in attributo. unde propositionis sensus non est omnes tolosa pueros doceri picturam. Sed genuinus sensus est iste, omnes tolosa pueros qui docentur picturam, doceri ab eodem magistro. ergo prædicta propositio neque est universalis pro singulorum generibus, neque pro gener. singulis.

ARTICULUS TERTIUS
AFFIRMATIONE ET NEGATIONE
PROPOSITIONIS.
DEFINITIONES.
DEFINITIO PRIMA.

affirmatio propositionis est conjunctio attributi cum subjecto,
negatio vero est attributi separatio à subjecto. unde affirmare
est dicere subjectum contineri in attributo, seu illi convenire,
seu illi adaequare, seu de illo dici aut illi applicari. ē contrā
negare est dicere subjectum non contineri in attributo; seu
illi non convenire, seu ab ejus extensione excludi, seu cum
illo non identificari. eaque affirmatio aut negatio dicatur
qualitas propositionis.

Itaque propositio affirmans est ea in qua attributum
unitur cum subjecto, ut deus parat pauperibus;
negandque illa est qua attributum à subjecto separat ope
particula non, vel vocis hanc particulam includentis,
verbi g. deus non irvidetur, nemo sapit omnibus oris.

DEFINITIO SECUNDA

ex quantitate et qualitate propositionis quatuor nascuntur
propositiones species, universalis affirmans, universalis

negans, particularis affirmans, particul... negans que
designantur quatuor hisce vocabulis et sequenti distico
continentur.

asserit **A**, negat **E**, verum generaliter abo
asserit **I**, negat **O**, sed particulariter ambo.

DEFFINITIO TERTIA.

inferiora aliquius termini, seu ideo dicuntur ejus extensio.
omnia attributa essentialia simul sumptu aliquius termini
seu ideo appellantur ejus comprehensio verbi. Singuli
homines sunt extensio termini homo: at vero comprehensio
ejusdem termini homo sunt ista duo uires simul sumptu
animal rationale; ita ut si una vox desit non amplius
stet idea hominis.

PROPOSITIO UNICA

propositio ex natura sua non est semper affirmativa;
seu quod idem dantur propositiones negative.

probatur. propositio quae potest habere naturam diversam
a natura propositionis affirmativa non est ex natura sua
semper affirmativa; atq. propositio potest habere naturam
diversam a natura propositionis affirmativa; quod
sic probo, et ad probat... sit ista propositione, vitium non
est amandum in qua particula non afficit copulam
quo posito sic argumentor:

hoc propositio habet naturam diversam à natura diversa propositionis affirmativa, namque natura propositionis affirmativa est conjungere attributum cum subjecto, seu applicare subjectum attributo, seu ponere subjectum in extensione attributi: atq. natura propositionis praedita et aliarum similibum non est conjungere attributum cum subjecto, sed potius removere attributum à subjecto. ergo dantur propositiones cuius natura est diversa à natura propositionis affirmativa. ergo dantur propos. negativa, seu propositio ex natura sua non est semper affirmativa.

objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

omnis propositio de se est affirmativa ergo
 R: N: A: eterum ut omnis propos. de se foret affirmativa in omni proposit. Subjectum attributi deberet semper identificari cum subjecto propositionis ut propositionis: atq. non sic evenit semper: si quidem illud non semper identificatur cum subjecto propos. ut propositionis, de quo proponeat nequidem cogitat: atq. propos. nequidem cogitat de nexu quem subjectum attributi habet cum subjecto propositionis, quod sic probo; sit que ista propos; homo non est lapis, quo posito sic argumentor. in hac propositione licet revera subjectum attributi, quod

est res convenientia cum subjecto propositionis; id est, quanvis homo revera sit res, attamen propositione abstrahit ab eo quod sit res et significat tantum quod homo non sit res habens lapideitatem: ergo in hac propositione homo non est lapis et in similibus propositionibus potest abstrahere a nexu quem subjectum attributi habet cum subjecto propositionis; ergo in omni propositione subjectum attributi non semper identificatur cum subjecto propositionis ut propositionis ergo omnis proposita de se non est affirmativa.

instabilis primo.

Hoc eadem propositione homo non est lapis, non est negativa ergo esse.

R.N.A: illa enim propositione est negativa, in qua mens negat identitatem idearum hominis et lapidis atque ergo esse.

instabilis secundo

In hac propositione homo non est lapis, affirmatur incompatibilitas lapideitatis cum homine, ergo esse.

R.N.A: quandoquidem propositione quae non exprimit modum quo attributum disconvenit cum subjecto non affimatur incompatibilitatem attributi cum subj.; seu lapideitatis cum homine; atque hoc propositione homo non est lapis non exprimit modum quo attributum disconvenit.

cum subjecto; ergo haec propositio non affirmat
incompatibilitatem lapideitatis cum homine.

instabili tertio.

illa propositio homo non est lapis, debet sic vedi; homo
est res excludens lapideitatem, vel homo est res ipsa non
habens lapideitatem; ergo ...
R.N.A.: namque sensus illius propositionis est iste, homo
non est res habens lapideitatem; atq. ergo ...
et vero si propositio haberet sensum quem argumentans
ipso tribuit, maxime quia ex duobus quo significantur
per attributum lapis nempe res et habens lapideitatem,
unum nempe res jungitur cum homine, et alterum
nempe lapideitas excluditur ab homine: atq. in illa
propositione, res non jungitur cum homine tum quia
licet merito dici possit hominem esse rem, non ideo illud
pronuntiatur per illam propositionem, cum non sit
necessae ut illa propositio enuntiet omnia quo vera sunt;
tum quia sensus est hominem non esse rem talem, id est
rem quo habeat lapideitatem.

instabili quarto.

in praedictâ propositione non negatur hominem esse
rem, ergo cum homine jungitur attributi subjectum, isto
modo, homo est res non habens lapideitatem.

R. N. Conseq. ... si quavis enim non negetivs hominem esse rem, non ideo istud affirmatur vi propositionis, scilicet datur medium inter affirmare hominem esse rem, et negare ipsum esse rem nempē dē hoc nihil diceve.

R. nunc distinguo A. ... non negatur hominem esse rem simpliciter concedo: esse rem talem, id est rem habentem lapideitatem nego... reverā non negatur hominem esse rem simplici...; hoc enim non extenditur sed negatur quod sit res talis, quod sit illa res, seu id quod, ut ita dicam ex re, et lapideitate componitur. hinc est quod inter axiomata propositionum negantium modis dicimus attributum propos... negantis non removeri à subjecto secundum totam suam comprehensionem. quavis autem attribut... propos... negantis non removeatur à subjecto secund... totam suam comprehens... attamen qui proffert proposi... negativam, non sibi proponit idenitificare et jungere partem comprehensionis attributi cum subjecto propositionis, cum non semper attendat ad id quod est commune attributo et subjecto, sed ad illud solum quod impedit ne attributum propos... conveniat cum subjecto. sic rusticus, cum proffert hanc propositionem, arbor non est lapis non perpendit an arbor et lapis convenienter in eo quod sint substantiae extende, sed attendit tantum ad id quod different. instabilis quinto vel subjectum attributi jungitur cum homine, vel ab eo removetur.

atq. nec removetur nec potest removeri. ergo cccc.

R·N·A ~~propositio~~ nonne datur medium ut jam dixi,
id est jungere et separare illa duo; nempe nihil dicere de
nexu aut separatione utriusque

objicies secundo.

per propos... negativam mens negaret identitatem
attributi cum subjecto; atq. mens non potest negare
identitatem attributi cum subj.... ergo cccc.

R·N·MIN: quid nonne mens potest ^{tamen} negare identitatem
qua non est, quam affirmare identitatem qua est?

Instabis primo

mens non potest negare identitatem quin videat negationem
identitatis; atq. mens vere negat.... identitatis non videt;
cum negatio identitatis sit nihilum, cuius nulla datur
idea. ergo cccc.

R·D·MÄJ: quin videat negationem identitatis per ideam
aliquis positivi concedo: per ideam ipsius negationis
nego. verbi q̄ in istâ propositione, triangulus non est
sirculus, mens negando identitatem trianguli cum
sirculo, non videt negationem identitatis, in ipsâ
negatione cum nihilum non possit ratione sui percipi.
sed videt negationem identitatis sirculi cum triangulo
per ideam ipsas sirculi et trianguli: nempe dum in idea

circuli quam habet, non videt contineri ideam trianguli:
dum videt in ideâ circuli omnia puncta circumferentia
et que distare à centro, in ideâ vero trianguli varia
puncta figura triangulari inegaliter distare à quovis
puncto sumpto in area illius figuræ.

*axiomata
circâ negationem.*

axiomâ primum.

propositio negativa non separat à subjecto omnes
partes comprehensionis attributi secundum sumptas.
id est ad negationem non requiritur ut subjectum nihil
omnino habeat eorum quæ continentur in ideâ attributi
sed ut utrumque differat in aliquo puncto: non enim
requiritur ut differat in omnibus sicut in exemplo rustici
jam allato.

quare autem? quia negare est removere subjectum ab
extensione attributi: atq. subj. . . potest removere ab exten-
sione attributi, seu potest non contineri in attributo, et tamen
habere aliquid conveniens, aliquid simile, aliquid & quale ei
quod attributum habet; ergo ad negat. . . non necessum est
ut attribut. . . et subj. . . differant quoad omnes suas partes.
ergo propositio negativa non separat à subjecto omnes
partes comprehensionis attributi secundum sumptas.

attamen attributum de subjecto negatur secundum totalem
suam ideam seu secundum totam comprehensionem
simil sumptam, ut probare facillimum est.

instabis. Secundo

ergo attributum pariter separatur secundum aliquam
 partem sue extensionis?

R: N. Consequ...tiam et parit.... namque per istud...

axioma secundum

in propositione negativa attributum separatur a subjecto
 secundum totam suam extensionem: seu quod idem est
 attributum propositionis negativa est universale.
 id est, nullum est attributi inferius quod non separetur a
 subjecto: quare autem? quia in propositione negativa
 propositionis excludit attributum ergo excludit illud omne
 quod habet naturam attributi: atq... omnia inferiora attributi
 habent naturam attributi; sicut omnes species habent naturam
 generis, et omnia individua habent naturam speciei. ergo in
 prop... negativa omnia inferiora attributi excluduntur a
 subjecto; ergo attributum propositionis negative semper
 negatur de subjecto secundum omnem suam extensionem
 seu quod id.... est attribut... propos... negativa est
 universale.

at vero ut unum non sit aliud, id est ut attributum non

21

habeat naturam subjecti, non necesse est ut nulla sit
proprietas communis attributa et subjecto, sed sufficit si
unum fuerit expressus partis cuius alterum est particeps...
ergo nulla inest paritas.

COVOLLARIUM ... I.M ...

in propositione negat... attribut... separatur a subjecto
secundum totam subjecti extensionem;
id est si subject... sit univers... attributum negatur de
omnibus inferioribus subjecti. Si subjectum sit particulae
attribut... negatur de quibuscdam inferioribus, ut est
evidens.

axiomata circa ~~affirmationem~~^{affirm}

axioma primum

attributum propos... affirm... dicitur de subjecto
secundum totam suam extensionem quam subjectum habet
in propositione.

quare? quia propositio affirm... conjungit attributum cum
subjecto. atq. illud conjungit secundum totam extensionem
quam subjectum habet in propos... ergo si subject...
sumatur universaliter, attributum conjungitur cum
subjecto secundum totam subjecti extensionem, ut in hac
propositione, omnes evangeliste sunt sancti; sancti dicitur

De quatuor evangelistis, quia subjectum evangelista sumitur secundum totam suam extensionem

Si vero subjectum sumatur particulariter hoc est secundum aliquam partem indeterminatam sua extensionis, attributum non unitur cum subjecto nisi secundum aliquam partem indeterminata extensionis subjecti, ut in ista propositione, aliquis scholasticus est sapiens, sapiens, dicitur quidem de aliquo scholastico sed non de scholastico universim sumpto.

Axioma secundum

attribut... propos... affirmantis dicitur de subjecto secundum totam suam comprehen-
quare? quia in propos... affirmante attributum ita
conjugatur cum subjecto, ut dicatur de subjecto: atq. attribut-
non potest dici de subjecto, nisi tota comprehensio attributi,
sive omnes ejus proprietates essentiales tribuantur subjecto.
Si enim subjectum carevet aliqua attributi proprietate
essentiali, jam tolleretur idea attributi, ac proinde attributum
non posset dici de subjecto. verbi q. idea casus predicari
nequit de lupo, quia licet uterque habeat multa attributa
communia, attenuatamen est aliqua in case propriedad quae
non convenit lupo. ergo attributum propos... affirmantem
dicitur de subjecto secundum totam suam comprehensio-
ide subjectum debet induere totam attributi comprehensi-
homino est animal, animal dicitur de homine secundum
omnes perfectiones quas animal essentialiter comprehendit,

id est, secund... perfectiones sentientis, viventis, corporis esse
axioma tertium.

attribut... proposition... affirmantis non dicuntur de subjecto
secund... totam suam extension... (que in propositione
consideratur major quam extendio subjecti); seu quod idem
est, attributum propositionis affirmantis numquam sumitur
universaliter vi affirmationis, seu ut aiunt, vi forme
quare? exprimo axiome, attribut... propositionis affirmantis
conjugantur cum subjecto secund... tantum extendi...
subjecti: atq. extendio subjecti semper debet considerari minor
quam extendio attributi: si quidem attributum respective ad
subjectum est sicuti modus respective ad substantiam: atq.
modus semper consideratur latior quam substantia cuius est
modus. ergo extendio attributi semper restringitur ab extensione
subjecti. ergo attributum propos...
et sane, si attributum propositionis affirmant... sumeretur
universaliter vi affirmationis; non possemus esse certi
propositionem affirmantem esse veram, nisi cognosceremus
attributum sumi secund... totam suam extendi...: atqui
hoc falso est nam verbi g. ut cognoscamus hanc proposit
ionem, omne corpus est divisibile, esse veram, sufficit ut
sciamus nullum esse corpus quod non sit divisibile; sed non
necessum est inquirere an omne divisibile sit corpus. ergo
attributum propos... affirmant... non sumitur universaliter vi affirmant...

OBSERVATIO.

Duplicem distingui^m extensionem in attributo
absolutam et respectivam, absolutam dicimus illam
 quam attributum habet in se, seu independenter ab affirmatione
 seu extra propositionem, seu ut aiunt in materia,
respectiva est ea quam attributum habet in propositione,
 seu respectiva ad affirmationem, seu ut aiunt in forma
 verbi q[uod] quidam logici sunt studiosi; in ea propositione,
studiosi habet maiorem absolute extensionem quam
 subjectum, sed non respectivam. Similiter in ista
 propositione, omnis homo est animal rationale, animal
 rationale habet in materia tantam extensionem
 quantum subjectum, sed non in forma; cum hic
 non sumatur universaliter in affirmationis dictio
 quidem de subjecto secundum totam extensionem
 subjecti, sed cum ipsius extendio consideretur major
 extensione subjecti; quia affirmare attributum
 de aliquo subjecto est ~~et~~ concipere subjectum
 in extensione attributi; ideo habetur ut particulari

ARTICULUS QUARTUS.
CONUERSIONE PROPOSITIONUM.
DEFINITIONES.
DEFINITIO PRIMA

conversio propositionis est mutatio unius propositionis in aliam, mutando subjectum in attributum et attributum in subjectum, semper servata eadem qualitate, veritate aut falsitate propositionis, et servata semper eadem extensione terminorum.

DEFINITIO SECUNDA

duo igitur sunt propositiones in conversione, altera que convertitur, ideoque convertenda vocatur, altera que convertit primam, ideoque appellatur convertens. in exemplo sequenti,
 nullus spiritus est cornu,
 nullum corpus est spiritus.
 priorem propositionem nominabis conversionem, posteriorēm vero convertentem dices.

DEFINITIO TERTIA

si plerisque logici credatur, duplex conversio est, alia
 est simplex alia per accidens. Simplicem diximus eam
 in qua ceteris sententiis, servatur quoque eadem quantitas
 propositionis, ut in exemplo superiori. conversionem per
 accidens appellant illam in qua sola propositionis

quantitas mutatur. iuxta ipsos talis foret ista conversio.
 omnis homo est animal
 aliquod animal est homo
 nunc, quæ sit convertibilis propositio, quæ non memoribus
 animis accipe per sequentes

Propositiones.

Propositio prima.

propositio universalis affirmans nullatenus convertitur.
 probatur: propositio universalis affirmans est vel de
 materia contingentia, vel de materia necessaria: atq. in
 neutro cadu convertitur, quod sic probo per partes:
 primo ista propositio omnis homo est justus est in
 materia contingentia: atq. converti non potest neque
^{simpliciter} neq; in istam omnis justus est homo ut
 evidens est, neque per accidens in istam aliquis justus
est homo; tunc enim convertens foret vera dum falsa
 esset conversa, ergo mutaretur facta falsitas propositionis,
 quod est contra regulam. ergo propositio universalis
 affirmans nullatenus convertit... in mate... contingentia.
 Secundo ista propositio omnis homo est rationale est
 in materia necessaria: atq. converti nequit quod sic
 probo, non potest admittit conversio ubi mutatur extendio
 terminorum, atq. extendio terminorum mutaretur, si
 praedicta propositio convertetur vel per accidens ut patet,

43.

vel simpliciter: nam iuxta axiomata propositioni affirmantium,
 sive revera attributionum habeat absolute equarem extensionem
 sive majorem quam subjectum, numquam sumitur
 universaliter in affirmationis; ergo in predicta propositione
 attributionum animal rationale est particulare; ergo si propositionis
 convertetur simpliciter, mutaretur extendio terminorum,
 quod est contra regulas (definitione primam); ergo propositionis
 universalis affirmans in materia necessaria nullatenus
 convertitur. et vero si in predicta propositione, animal
rationale sumeretur universaliter, equivaleret istis vocibus
omne animal rationale, ergo predicta propositionis, omnis
homo est animal rationale equivaleret isti, omnis homo
est omne animal rationale, quod sane absurdum est
 ergo propos... univers... affim... nullatenus convertitur.

propositio Secunda.

propositio univers... negans convertitur simpliciter
 probatur: namque in propositione universalis negante
 attributionum separatur totaliter a subjecto sicuti subjectum
 totaliter separatur ab attributo, quia omnis negatio est
reciproca, ergo attributionum propositionis convertitur, est
 semper universale: atq. hoc idem attributionum debet esse
 subjectum convertentis, ergo convertens debet habere
 subjectum universale, ac proinde esse universalis. ergo. Q.eo

Hinc propositio universalis negans converti nequit per accidens. **propositio tertia.**

propositio particularis affirmans convertitur simpliciter probatur: proposito particularis affirmans mutatur in aliam particularem affirmantem, cum subjectum convertentis quod erat attributum in conversa affirmante, ac proinde particulare, sumatur particulariter. verbis.

aliquis homo est justus

aliquis justus est homo.

ergo proposito particularis affirmans convertitur simpliciter. Hinc particularis negans nullam protest conversionem habere ut jam tute vides.

corollarium primum.

propositionibus, ^{de} singulari et indefinita,
dices quod jam dixi

^{de} universali et particulari, ad quas illae
revocantur.

corollarium secundum.

ex dictis colliges utrum juxta nostra principia admitti
debeat conversio per accidens.

objectiones cum solutionibus.

^{objicies primo} ista propositio universalis affirmans, omne corpus est

divisibile convertitur simpliciter in istam, omne divisibile est corpus ergo tua prima propositio falsa est.

R. N. A. namque in prædictâ propositione affirmare divisibilitatem dê omni corpore, est conceipere omne corpus seu subjectum contineri in extensione divisibilitatis, seu attributi; cum attributum semper consideretur ut continens et subjectum ut conteritum, sive attributum habeat reverâ majorem extendi sive equalem. atq. evidenter continens semper consideratur maior quam conteritum; ergo attributum divisibile consideratur maior quam subjectum omne corpus ergo non sumitur universaliter vi formæ; ergo si propositio converteatur, mutaretur extensio terminorum, quod est contra regulam (definitione primâ) ergo ista propositio univers. affim. nullatenus potest converti

objicies secundo.

ista propositio milites sunt in castris, non potest converti in istam, castra sunt in milibibus, ergo particularis affirmans non convertitur simpliciter. (Nam diximus propositione 4 articulo secundo) quare illa propositio sit particularis.

R. N. consequens et suppositum quod scilicet castra sit attributum dictæ propositionis, sed degentes in castris ergo convertenda est isto modo, quidam degentes in castris sunt milites

hic consulto omittimus bene multas quas vulgo si
conferant propositiones convertendas, de quibus nihil
utile dicendum occurrit, quaque vos facile convertetis
aut convertendas negabilis juxta principia jam posita.

ARTICULUS QUINTUS
OPPOSITIONE^{DE} PROPOSITIONUM
DEFINITIONES
DEFINITIO PRIMA

oppositio propositionum est pugna duorum propositionum
eadem subjecto et attributo constantium, in eo posita, ut una id negat
quod altera affirmat de eadem subjecto.

DEFINITIO SECUNDA

quatuor vulgo distinguuntur species propositionum oppositarum
alio sicut contrarie sunt, alio contradictriae, alio subcontrarie,
subalterne, alio.

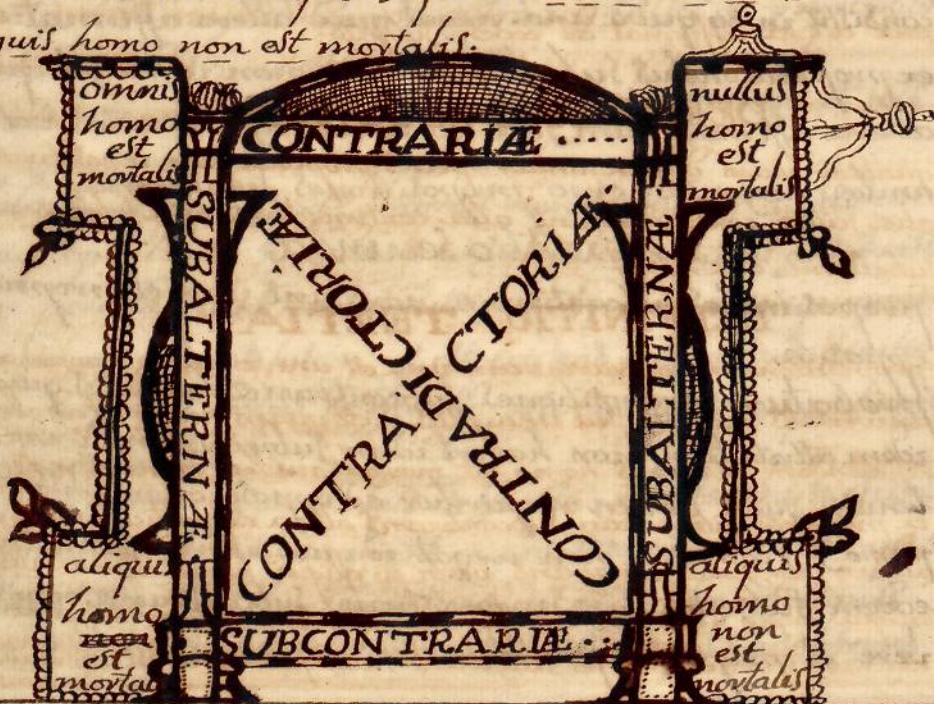
DEFINITIO TERTIA

propositionum contrariarum una est universalis affirmans, altera
universalis negans, seu una plus dicit quam necesse est ad allevam
refellendam, ut omnis homo est mortalis, nullus homo est mortalis.
ex propositionibus scilicet subcontrariis altera est particularis affirmans,
altera particularis negans, verbi q[uod] aliquis homo est mortalis,
aliquis homo non est mortalis dicuntur subcontrarie, quia
contrariis universalibus subjacent. sic aliquis homo est mortalis

49.

Subiacet isti omnis homo est mortalis; at vero aliquis homo non est mortalis huic Subiacet nullus homo est mortalis.

Subalterna appellantur ille que quantitate non qualitate discrepant, id est, quarum una est universalis, altera particularis in universali contenta, ita ut amba sint affirmantes, vel amba negantes: cujusmodi sunt iste, omnis virtus est laudabilis, aliqua virtus est laudabilis. contradictoriarum nos appellantur dum taxat ead quarum una præcise dicit quod præcise requiritur ad refellendam alteram ut in exemplo sequenti omnis homo est mortalis, aliquis homo non est mortalis.

COROLLARIUM PRIMUM.

propositiones ergo singulares quarum una negat quod altera affirmat possunt dici contradictriae.

inter autem supra dictas propositionum species quenam sunt opposita, que non, sequentes dicunt.

PROPOSITIONES

PROPOSITIO PRIMA.

propositiones subalterne non sunt propriè et vere opposita.

probatur: vera et proprie dicta oppositio propositionum consistit in eo quod una negat quod altera affirmat: atque ex propositionibus subalternis una non id negat quod altera affirmat, cum sint vel ambo affirmantes, vel ambo negantes; ergo propositiones subalterne

PROPOSITIO SECUNDA.

propositiones subcontrarie non sunt vere et proprie opposita.

probatur: propositiones subcontrarie habentes quidem idem attributum, non habent idem subjectum nisi rite tenent quod tamen requiriatur ad oppositionem (definitione prima). ergo una non negat id quod altera affirmat de eodem subjecto ergo, propositiones subcontrarie non sunt vere et proprie opposita.

¶

propositio testica.

propositiones contrarie et contradictriae sunt vere et proprie opposite.

probatur: ex duabus contrariis et ex duabus contradictriae una negat id quod altera affirmit; ergo propositiones...

objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

propositiones contradictriae debent definiiri ut vulgo apud logicos definiuntur, illo quo pugnant quantitate et qualitate, seu quarum una est universalis affirmans, altera particularis negans. ergo vestra definitio de propositionibus contradictriae non est admittenda;

R.N.A: illa namque definitio non convenit omni et soli definito, ergo non est legitima.

probo A: et primo non convenit omni definito. si quidem iste propositiones singulares antichristus peccabit, contradictriae non peccabit sunt contradictriae: atq: tamen non pugnant secundum quantitatem ut est evidens. ergo illa definitio non convenit omni definito, seu omnibus propositionibus contradictriae.

secundo non convenit soli definito. multe enim sunt propositiones quo pugnant quantitate et qualitate, quo tamen non sunt contradictriae, ut iste propositiones omnes adolescentes sunt inconstantes, et non adolescentes

non est inconstans, cum sint amba verae, ergo propositiones
contradicториа non sunt sole quae pugnant quantitate et qualitate,
ergo definitio allata non convenit soli definitio; proutem non
convenit omni ex protatis: ergo non est legitimus ergo esse
instabіs primo.

propositiones contrariae non possunt esse amba verae, ergo esse
R.N.A. quandoquidem juxta axioma logicum propositiones
contrariae non possunt esse simul verae nec simul falsae cum
idem non possit esse simul et non esse; ergo prop. contrariae
nequeant esse amba verae.

COROLLARIUM SECUNDUM.

Hinc ex veritate aut falsitate unius propositionis contradictionis
sequitur falsitas aut veritas alterius.

Hinc etiam ex duabus propositionibus contradictionis fieri
potest propositionis disjunctiva, qua necessario erit vera;
sic vel omnis homo est justus vel aliquis homo non
est justus instabіs secundo.

propositiones contrariae possunt esse amba verae, ergo
appari et contradictionis.

R.N.A. nam una id negat quod altera affirmat de eadem
subjecto, ut patet ex iis propositionibus contradictionis,
omnis homo est justus nullus homo est justus. ergo
propositiones contradictionis non possunt esse amba verae;
proutem si essent amba verae, duo contradictionis que
in illis continentur essent amba verae, quod est absurdum.

instabili tertio.

ergo propositiones contrariae nequeunt praviter esse ambo
falso?

R:N. consequens: etenim ambo possunt exprimere rem aliter
ac est, quare? quia in una propositionum contrariarum,
attributum conjungitur cum subjecto universaliter surgo, in
in altera vero attribut. separatur a subjecto universaliter
sumpto. prorrum attributum illud neque convenit neque
disconvenit subjecto sumpto secundum totam suam
extensionem, sed tantum secundum extensionis partem:
ergo propositiones contrariae possunt esse ambo falso.

COROLLARIUM TERTIUM.

aliquando una ex contrariis vera est et altera falsa; quod
constat ex iis propositionibus omnis homo est animal,
nulus homo est animal. unde ulterior responsio tantum
intelligitur de propositionibus in materia contingentia.

COROLLARIUM QUARTUM.

cum propositiones contrariae possint esse ambo falso
sequitur quod veritas unius non possit inferri ex falsitate
alterius; cumque non possint esse simul vera, sequitur
falsitatem unius posse inferri ex veritate alterius. quod
demonstratione non indiget.

objicies secundo.

contradictoriae sunt iste duo propositiones

omnis propositio est vera.

aliqua propositio non est vera.

atq. possunt esse simul vera ergo ~~cccccc~~

R·N·MIN: quia id repugnat.

instabilis primo.

Suppono propositionem primam, omnis propositio
est vera, esse veram, atq. hoc proposito secunda
propositio, aliqua propositio non est vera, evit necessaria
vera ut potest propositio ergo ~~cccc~~

R·N·Suppositionem majoris, non praecise quia falsum
est omnem propositionem esse veram, sed quia
hypotesis illa involvit manifestam contradictionem.
namque ab hypotesi facta, jam illa propositio evit
et non evit vera: evit ex suppositione, non evit; si
quidem cum omnis propositio supponatur vera,
consequens est, veram esse propositionem, que
affirmabit omnem propositionem non esse veram:
ergo non potest supponi primam propositi. esse veram
quin sit falsa: ergo suppositionem majoris involvit
contradictionem.

et certe, nomine adversarii supponunt questionem?
quandoquidem supponere idem posse simul et non esse,
est supponere duas contradictiones posse esse simul veras;

. 35. .

āc proinde est supponere. questionem. supponere hanc propositonis propositione est vera, esse veram, et supponere idem posse esse simul et non esse; etenim est supponere hanc propositionem esse simul veram et non veram, ut jam dixi ergo cccc.

objicies tertio.

contradictione. Sunt iste propositiones,
nullus oculus est necessarius ad videndum
aliquis oculus est necessarius ad videndum....

atqui sunt ambo falsa. ergo cccc.

R. N. MIN: nam oculus sumitur vel determinate vel indeterminate; si primum, et sensus sit, neuter oculus determinate est necessarius ad videndum; prima propositione vera est et secunda falsa: si secundum et sensus sit neuter oculus indeterminate est necessarius ad videndum, prima propositione falsa est, et secunda vera. ergo cccc.

objicies quarto.

ergo iste est dictum de subcontrariis quod dicitur de contrariis:

R. N. consequentiam: nam propositiones subcontrarie possunt esse ambo vera, sed non possunt esse ambo falsa; ut aliquis homo est justus aliquis homo non est justus.
primo possunt esse ambo vera; quare? quia affirmatio

unius propositionis particularis, et negatio alterius non cadit in idem subjectum; ac proinde una non negat de eodem id quod altera affimat.

Secundo nequeant esse simul falsa, quare? quia, si ex duabus istis propositionibus, verbiq. aliquis homo est lapis, aliquis homo non est lapis, prius sit falsa, necesse est propositionem universalē negantem oppositam isti contradictorię, nullus homo est lapis, esse veram. ista autem vera esse non potest, quin propositione particulari negans, aliquis homo non est lapis, que continetur in universalē negante, sit quoque vera. ergo propositiones subcontrarię possunt esse simul vera, sed non simul falsa; ergo de istis non eodem modo judicandum est ac de contrariis. prout erat si I et O essent simul falsa; A et E a fortiori essent falsa, ergo A et O essent simul falsa; atq. A et O sunt contradictorię; ergo duo contradictorię essent simul falsa, quod est absurdum.

iustabili primo.

de subalternis idem dicitur quod de contrariis, ergo a fortiori de subcontrariis;

R. D. A. quoad falsitatem concedo, quoad veritatem nego. unde eruitur ista propositione, propositiones subalternae possunt esse ambo vera, et ambo falsa; ut in exemplis sequentibus, omnis homo est substantia aliquis homo

est substantia, nullus homo est substantia, aliquis homo non est substantia. namque propositio particularis non opponitur cum universale, sed in ea includitur, quid inde sequitur ubi dicat

COROLLARIUM QUINTUM.

in subalternis, particularis sequitur veritatem universalis.
id est particularis subalterna vera est, si universalis sit
vera.

vera. quare? quia i includitur in A, sed inclusa non potest
pugnare cum includente, seu debet cum ea convenire:
ergo si attributum dicitur convenire omnibus subjecti
inferioribus, certe dici potest idem attributum convenire
quibusdam. ergo in subalternis particularis esse
quod applicatur propositionibus tum affirmantibus, tum
negantibus.

COROLLARIUM SEXTUM

(Sed in subalternis) particul. non sequitur facilitatem
universalis, id est, partic. subalterna non ideo est falsa,
quamvis universalis falsa sit.

quare? quia quamvis attributum non conveniat omnibus
inferioribus subjecti potest tamen convenire quibusdam;
ergo propositio enuntiatio attributum convenire omnibus
poterit esse falsa, dum propos. ... quo enuntiat attributum
convenire quibusdam erit vera. quamvis enim falsum

Sit omnem hominem esse justum, inde sequitur
 falso dicā aliquem hom... esse justum. ergo esse
 instabis secundo.

ergo universalis eodem modo se habebit respective ad
 particularem?

R.N. Consequentiam: nam ē contrā (in subalternis)
 primo universalis sequitur falsitatem particularis, id
 est universalis est falsa, si particularis sit falsa.
 quamobrem? quia si attributum non convenit quibusdam
 inferioribus subjecti, certe non convenit omnibus; ergo
 si propositio, qua enuntiat attributum convenire
 quibusdam sit falsa; à fortiori propositio enuntians
 attributum convenire omnibus falsa erit, verbiq;. Si
 falso sit aliquem hominem esse impeccabilem à fortiori
 falso est omnem hominem esse impeccabilem: ergo esse
 secundo sed (universalis) non sequitur veritatem
particularis, id est universalis non ideo vera est quamvis
 particul... vera sit.

cum ita? quia quamvis attributum conveniat quibusdam
 inferioribus subjecti non inde sequitur quod omnibus
 conveniat; ergo quamvis propositio, enuntians attributum
 convenire quibusdam sit vera, non ideo vera debet esse
 propositio qua enuntiat attributum convenire omnibus. ergo

in subalternis, universalis non sequitur veritatem particularis
 Sed e contrario particularis vera est si universalis sit vera.
 unde in genere, si A sit vera, ergo I, si E sit vera, ergo O: sed
 si I sit vera, non ideo A et si O sit vera, non ideo E; quia nec
 A in I nec E in O includitur.

ē contrario si I sit falsa, ergo a fortiori A, si O sit falsa ergo
 a fortiori E: sed si A sit falsa, non id circa I, et si E sit falsa non
 id circa O.

observatio.

ad stimandam propositionum oppositionem sedulo attenderendum
 est quoniam in ordine sunt propositiones, an in ordine metaphysico,
 an in ordine morali, an in ordine phisico, id est an attribution
 enuntietur necessario de subjecto, an enuntietur juxta communem
 morem, an enuntietur juxta naturae leges: quod faciemus in
 explicatione planius

propositio quarta.

oppositio contraria debet revocari ad contradictionem.
 probatur: oppositio illa debet revocari ad contrad. que non pugnat
 nisi vi contradictionis: atque oppositio contraria non pugnat nisi
 vi contradictionis, quod sic probbo per propositiones istas contrarias,
omnis homo est justus, nullus homo est justus: atque iste
 propositiones non pugnant nisi vi contradictionis, id est nisi
 in quantum continent in se propositiones sibi contradicentes.
 namque prior omnis homo est justus equivalent innumeris
 propositionibus singulibus istis, petrus est justus paulus est justus.

posterior, nullus homo est justus equivalet in numerois
 istis singularibus, petrus non est justus, paulus non
est justus: atq. propositiones singulares ruris partis
 contradicunt propositionibus singularibus alterius partis,
 singula singulis; petrus est justus huic contradicit petrus
non est justus.

neque alia concipiatur inter ipsas pugna proprie dicta,
 quam quod singula individua sic singulis individuis
 opposita concipiuntur. ergo duo illae propositiones contradicuntur,
omnis homo est justus, nullus homo est justus, non
 pugnant nisi vi contradictionis, id est nisi quatenus continent
 propositiones sibi contradictentes. ergo ceterum

objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

oppositio contraria est major oppositione contradictionis,
 ergo non potest revocari ad contradictionem.

R.D.A.: est major extensivè concedo. intendivè nego,
 oppositio major extensivè est ea. in qua unum et idem
 latius affirmatur et negatur, seu in qua affirmatio et
 negatio sit de ipsis pluribus, seu se extendit ad eadem
 plura. prorro, per oppositionem contrariam plura quidem
 affirmantur aut negantur, quam per opposit. contradic-

ut evidens est attendenti ad proprios contrarias et contradic.
 at vero per oppositionem contrariam unum et idem non
 magis affirmatur aut negatur quam per oppositionem
 contradic. cum enim affirmatio et negatio sint quid
 simplicissimum; affirmatio ^{aut} negatio vel sola est, vel nulla;
 nequaquam dividitur, ut potest indivisibilis; ergo non
 suscipit magis vel minus intensivē. ergo ~~ceteras~~

objicies secundo.

proprietates oppositionis contrariae omnino discrepant
 a proprietatibus oppositionis contradictoriae: primo in
 oppositione contraria, una plus dicit quam quod requiritur
 ad in oppos. vero contradictoria, una praeceps
 dicit quod requiritur ad secundo in oppositione
 contraria datur medium: tertio in oppos. contraria,
 utraque propositione potest esse falsa. ergo in contraria
 non est vera oppositio sicuti est in contradictione ergo ei
 R.D. primum consequens. primo nulla est oppositio, quatenus
 proprietates oppositionis contrariae discrepant a proprietatibus
 contradictoriae concedo Secundus nego.
 unde oppositio contraria non est vera oppositio nisi quatenus
 singula individua propositionis universalis affirmativa
 opponuntur singulis individuis propositionis universalis
 negative; sed quo respectu proprietates oppositionis

contraria non discrepant à proprietatibus oppositionis
contradictoriae; nam in singulis propositionibus singularibus
una non plus dicit quam requiritur ad refellendam
alteram, neque datur medium inter singulares singularibus
oppositas, neque possunt esse ambo falsa ergo vere.

CONCLUSIO.

ergo unica est propriè dicta propositionum oppositio
nempe contradictoria.

probatur: oppositio propositionum est pugna propositi
pugna propositionum est affirmatio et negatio ejusdem
de eadem sub eadem respectu: atq. affirmatio et negatio
ejusdem de eadem sub eadem respectu est unica contradictione
in quâ affirmatio unius pugnat cum negatione alterius;
cum una præcise neget quod altera affirmit: ergo
unica est propositionum oppositio nempe contradictio.

SCHOLIUM.

cum maxima sit utilitatè in praxi, potissimum in
verbis theologicis, eruere contradictorias omnium
propositionum opere pretium fore dulci hic regulas
generales tradere ad eruentas seu facientes omnium
propositionum contradictorias unde sit

PROBLEMA LOGICUM

eruere contradictorias omnium proposicōrum logicarum
problema ergo in eo consistit ut inveniatur methodus

63.

conficiendi contradictionem cuiuscumque propositionis
objiciendae ad problematis solutionem sequens esto

LEMMA

nulla est propositione logica cuius non possit fieri
contradictoria. nullus est propositione logica quo non enuntiet
aliquid, cum omnis propos... logica enuntiat vel
attributum convenire subjecto vel illi inconvenire.
atq. protest institui contradictionia propositiones omnis
qua aliquid enuntiat, id est protest institui alia
propositio qua precise neget quod ipsa affirmat, vel
precise affimet quod ipsa negat. si quidem si
enuntiet attributum convenire subjecto; nonne protest
fieri propositione qua id precise neget? si enuntiet
attributum inconvenire subjecto; nonne protest fieri
propositio qua id precise neget? ergo protest eni
contradictoria quarumvis propositionum logicarum;
ergo nulla est ~~ace~~ problema solvitur.

regulis Sequentibus.

regula prima.

pro propositionibus universalibus.

Sume particularē negantem, quando universalis
contradicenda erit affirmans, aut particularē affirmantem

quando universalis contradicenda erit ~~affirmativa~~^{negativa} vel potius ex affirmativa fac negativam, et negative adde adhuc particularum negantem.

EXEMPLUM.

- contradicenda E. nihil coquinatum intrabit in regnum colorum.
 contradicens I. aliquid coquinat... intrabit in regn... colorum.
 contradicenda A. omnes apostoli sunt duodecim.
 contradicens E. omnes apostoli non sunt duodecim.
 contradicenda E. nullus circulus est quadratus.
 contradicens I. nonnullus circulus est quadratus.
 vel nullus circulus non est quadratus.

nota PRIMO.

Si propositio universalis sit in ordine phisico, id est, enuntiet de subjecto attributum conjunctum aut separatum juxta nature leges, operandum erit eodem modo quo supra obseruando semper propositionem tum contradicentem, tum contradictam, debeve intelligi juxta conductas naturae leges.

EXEMPLUM.

- contradicenda E. nulla flumina ad originem averso cursu revertentur.
 contradicens I. aliquid flumen ad origi... averso cursu revertetur.

nota SECUNDO.

Si propositio sit in ordine morali, id est, si enuntiet de subjecto attributum conjunctum aut separatum juxta communem hominum morem operandum erit eodem modo quo supra

cum eo discernimine quod propositio contradicens debeat affirmare vel negare indefinite, id est, absque ullam notam universalitatis particularitatis aut singularitatis.

exemplum.

contradicenda A . omnes homines querunt quo sua sunt.
contradicens E . homines non querunt quo sua sunt.

regula secunda.

pro propositionibus particularibus.

sume universalem negantem, si particularis contradicenda sit affirmans, vel universalis affirmantem si particularis contradicitur. Sit negans: vel potius ex affirmativa fac negativam, et ex negativa affirmativam, ita tamen ut particularitatis nota addas pronomen demonstrativum ut hic hoc hoc, vel ille illa illud, vel aliud simile.

exemplum.

contradicenda I . aliqua actio est bona.

contradicens E . nulla actio est bona.

contradicenda I . quidam homines sunt philosophi

contradicens O . illi quidam homines non sunt philosophi

regula tercia.

pro propositionibus singularibus.

pro preponere copulo particulam negantem si contradicenda sit affirmans vel eam debrahatur si contradicens sit negans.

exemplum.

contradicenda deus superbis resistit.

contradicens deus superbis non resistit.

regula quarta.

pro propositionibus indefinitis.

operare ut supra familiariter regula tertia.

exemplum.

contradicenda os loquitur ex abundantia cordis.

contradicens os non loquitur ex abundia cordis.

nota: hic revocabis alias bene multas propositiones,
ut complexas, ut compositas, quas existimo dividendas esse
in principales, in incidentes, ac in simplices, ut inveniantur
earum contradicenda.

exemplum.

contradicenda deus omnipotens creavit mundum penturum.

contradicens deus non est omnipotens.

contradicenda deus non creavit mundum

contradicens mundus non est penturus.

ARTICULUS SEXTUS.

**VARIIS PROPOSITIONUM SPECIEBUS.
RATIONE SIMPLICITATIS ET COMPOSITIONIS.
DEFINITIONES.**

67.

DEFINITIO PRIMA.

propositio simplex definitur ea que constat unico
subjecto et unico attributo; eaque distinguuntur duplex,
incomplexa atque complexa. prima constat unico
subjecto et unico attributo. incomplexis seu nullo
affectu modo, ut deus est omnipotens. secunda constat
unico subjecto et attributo, alter utro vel utroque
complexis, id est, modificantis, ut qui faciet voluntatem
patris mei qui in celis est, intrabit in regnum celorum.
subjectum istius propositionis, solum non est ille qui
faciet voluntatem patris mei, sed haec quoque verba qui in
celis est.

DEFINITIO SECUNDA.

complexa duas includit propositiones, incidentem et principalem.
principalis est illa cuius affirmatio vel negatio primario
intenditur, et proxime cadit in subjectum. verbis. deus qui
justus est puniet peccatores. propositio princip. est, deus
puniet peccatores; propositio vero incidentis, qui justus est.
propositio incidentis appellatur illa, qua modificant, afficiant,
aut explicat subjectum vel attributum, cuiusque subjectum
est, qui que quod vel expresso vel tacitum. verbis. deus
invisibilis creavit mundum visibilem; alexander regum
generosissimus viri danum; homo sapiens amipit occasionem.

invisibilis, visibilem, generosissimus regum, sapiens sunt
totidem propositiones incidentes; et idem est ac si diceveretur,
qui est invisibilis, qui est visibilis, qui est generosissimus regum,
qui est sapiens. dicuntur autem incidentes, tunc quia
incident ac veluti inseruntur propositioni principali, tunc quia
in illis aliquid supponitur, concipitur, subauditur, potius quam
affirmatur.

Unde si propositio principalis sit vera et incidentis falsa, tunc
negatur propositio tamquam falsum supponens. verbi q. si
argumentans dicit, deus corporeus creavit mundum, tunc ad
illam propositionem quae complectitur incidentem falsam,
respondens debet reponere isto modo, nego suppositum, scilicet
quod deus sit corporeus.

DEFFINITIO TERTIA.

incidentes iterum vel determinat et vestringit terminum quem
afficit, tunc que dicitur determinativa, ut homines qui sancte
vivunt mercedem eternam accipient: vel explicat tantum
quod continetur in idea termini quem afficit, nihil ipsi addens,
aut ab eo nihil detrahens, ut in ista propositione, homines qui
mortales sunt semper parati esse debent ad mortem. et tunc
explicativa nominativa.

DEFFINITIO QUARTA.

propositio composita est ea que multiplici subjecto, vel multiplici
attributo, vel utroque multiplici constat. mors et vita sunt in
manu dei, vita nostra transibit tamquam vestigium nubis,

69.

et sicut nebula dissolvatur per misericordiam et fidem purgantur peccata, vult et non vult piger, arrogantium et Superbitiam et vitam pravarum, et os binlingue detestor, sunt totidem propositiones compositae.

Duplex est propositio composita alia implicite, alia explicite. istius compositio est manifesta, ut misericordia et veritas obviaverunt sibi. compositio prima non est manifesta sed paucis obscurata et aliquam explicationem exigens: verbi q. deus solus est et fruendus.

propositio.

omnis propositio spectata ratione materie seu terminorum ex quibus constat, est vel simplex, vel composita.

probatur: omnis propositio constat vel unico subjecto vel unico attributo, vel multiplici subjecto et unico attributo, vel multiplici attributo et unico subjecto, vel subjecto et attributo multiplici. si primum est simplex (definitione prima); si secundum tertium et quartum, et composita (definitione quartae) ergo et
objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

Datur tertia species propositionis nonpe complexa; ergo propositio non est tantum duplex ratione materie.

R.N.A. complexa enim verocatur ad similitudinem. ergo cum propositio autem protest esse complexa vel ratione subjecti, ut luna quo est corpus appacum accipit lumen a sole; vel

ratione attributi, ut luna, accipit lumen a sole qui est per se lucidus vel ratione verbi, ut astronomi nos docent lunam accipere lumen a sole.

Sed signum quo cognoscet an propositionis sit complexa, erit cum poteris addere subjecto, aut attributo pronomen qui, quae, quod; verbi g. ista propositionis, respondio molles frangit iram, et complexa quia dicere potest respondio quae est molles frangit irum.

Unde propositionis potest esse bis complexa ut in secundo exemplo allato in definitione secundae et in isto logica quo sola docet artem ratiocinandi quoque traditur in collegio Squillano habet suam utilitatem. ubi vides determinatiorum et explicativarum. unde secundum attributum incidentis explicativa enuntiatur de propositionis principaliis subjecto quod afficit. instabis primo.

ergo si incidentis explicativa esset falsa, falsam quoque faceret propositionem principalem,

R:N. Consequens: quia propositionis principaliis non pendet ab incidente explicativa, qua sublatâ, principaliis remanet eadem quo erat antea. unde non neganda est principaliis vera, quamvis explicativa sit quandoque falsa, ut materia quo potest cogitare, est extensa.

instabis secundo.

Si explicativa nihil detrahatur aut adderetur principali, esset inutilis, falsum consequens ergo et antecedens.

¶ II.

R·N· SEQUELAM: MAJ: aliquando enim explicativa continet rationem propter quam attributum subjecto convenit ut in isto exemplo.

Deus qui est Sapientissimus facit omnia in numero
pondere et mensura.

Sæpe etiam ostendit vim esse maiorem in propositione, ut
cum dicatur.

Homines qui sunt mortales solatium reportant
ex spe immortalitatis.

Idea mortalitatis melius ostendit homines solatium reportare
ex spe immortalitatis.

instans tertio.

attributum incidentis determinative non enuntiatur de
propositionis principali subjecto quod afficit. ergo nec
attributum incidentis explicativa.

R·N· consequentiarn et paritatem: nam in ista propositione
homo, qui custodit os suum, custodit animam suam
evidenter de nullo dicitur quod custodiat os suum, sed posito
quod custodiat os suum, affirmatur quod custodiat animam
suam. at vero in explicativa cum pronomen quod est ejus
subjectum pronatur loco subjecti propositionis principalis,
attributum explicativa cadit in subjectum principale.
ergo nulla est paritas.

attamen licet determinativa attributum non enuntietur de
subjecto principali supponitur posse de illo enuntiari. et si
de eo enuntiari nequeat, principali tunc falsa est et de non

Supponente verbi ḡ. hoc propositio -

Spiritus qui sunt quadrati sunt solidiores
quam qui sunt quadrati rotundi.
est falsa, et de subiecto non supponente.

instabilis quarto.

Sublata determinativa nihil detrahit nec addit principali,
ergo nulla respondio.

R-N-A; namque sublata determinativa, principialis fit
plerumque falsa, ut vis consilii exp̄essus mole nūt suā. ut
si tollas consilii exp̄essus, principialis falsa est

OBSERVATIO PRIMA.

Primo hūc refferimus propositiones reduplicatives, in
quibus, id quod additur subiecto continet rationem formalem
propter quam attributum subiecto convenit: quod ut exprimatur
adhibentur particula reduplicantes quatenus, qua, inquantum,
prout, ut verbi ḡ. homo quatenus cogitans potest deum
cognoscere. hujusmodi autem propositiones dicuntur
reduplicative. vel reduplicantes, quia in his plerumque
subiectum quasi duplicatur, sic mēns quatenus mēns est
cogitans.

Hinc ut vere sint propositiones reduplicative, attributum
debet subiecto convenire ob rationem in iis expressa; unde
falsa hic haberes propositionem.

homo quatenus animal cogitat;

quia licet homo sit animal, et licet cogitat non ideo tamen cogitat quia est animal.

- a secundo inter complexas repromus quoque propositiones relatives, quo exprimunt aliquam relationem: verbi g:
qualis vita, talis mox.

observatio Secunda.

- a tertio huc quoque referendo sunt propositiones complexae quoad formam, seu illa in quibus modificatio cadit in solam affirmationem aut negationem; ut contendo ~~~ terram esse rotundam; modificatio expressa per vocem istam contendo, est propositio incidentis, quo solam afficit affirmationem expressam duobus modis, uno vulgari per verbum est, altero prae verbum contendo.

- a quarto inter complexas ratione forme, praecipue sunt propositiones modales, in quibus non tantum affirmatur aut negatur attributum de subjecto, sed etiam exprimitur modus quo attributum conuenit aut disconvenit subjecto, in usque sedulo distinguiri debet dictum a modo. dictum exprimitur per propositionem, modus vero per propositionem incidentem. Sape autem contingit dictum esse verum, et modum esse falsum, ut in hac propositione modali,
deus creavit necessarium mundum.
a quinto inter propositiones modales vescendentur quatuor praecipue

necessaria, contingens, possibilis, impossibilis. prima exprimit aliquam necessitatem, ut triangulus necessario habet tria latera, ad cuius propositionis veritatem requiritur veritas tum dicti tum modi. Secunda exprimit aliquam contingentiam, ut homo sit contingenter doctus; ad cuius veritatem requiritur veritas tum dicti tum modi. Tertia exprimit aliquam possibilitatem, ut homo potest esse doctus; ad cuius veritatem sufficit veritas modi. Quarta exprimit aliquam impossibilitatem, ut deus non potest esse mendax; ad cuius veritatem requiritur veritas tum dicti tum modi. Unde falsa est hoc propositio; aristoteles non poterat esse ignorans; quamvis enim verum sit dictum nempe aristoteles non erat ignorans, tamen modus est falsus, nam aristoteles poterat esse ignorans.

objicies secundo.

non determinatur quoniam sunt propositiones explicite composite ergo non sunt admittenda.

R.N.A: hujusmodi enim praecipue vescendentur copulativa, disjunctiva, causalis, conditionalis, discretiva.....

COPULATIVA

est ea, cuius plura subjecta vel plura attributa sunt connecta conjunctione aliqua affirmationem aut negationem designante, et, ac, nec non, nec; ut in exemplis definitionis quatuor, vel in istis
*egestas et ignominia ei qui deserit disciplinam,
 sapiens timet et declinat a malo.*

73.

Disjunctiva.

appellatur ea quæ plura habet membra conjuncta per particulas
disjunctivas, vel aut. sive;

sive morimur sive vivimus domini sumus:

Causalis.

dicitur illa quæ suæ habet partes connexas per particulas
causales. quia; quoniam, ut quod enim;

beati pacifici quoniam filii dei vocaluntur

Conditionalis

nominatur ea, quæ duabus constat propositionibus connexis per
particulas conditionales, si modo:

Si parvus non pravisti, occidisti.

part prior in qua reperitur conditio vocatur antecedens, posterior
dicitur consequens.

Discretiva.

aut adversativa habetur, quæ duad continet partes
aliquatenus oppositas et connexas per particulas adversativas,
sed tamen:

veritas fatigari quidem potest, sed vinci nequit.

Instabilis Primo.

ergo predictæ propositiones varias habent leges ad hoc ut
sint vere:

ReConcedo consequentiam: ut quæ res clavē intellectui
subjiciatur, sit

observatio tercias.

copulativa affirmans non est vera, nisi singula ejus partes
 sint verae, ut, mors et corpus sunt substantiae, quia utraque
 pars vera est. Sed falso diceatur fides et dicitur sunt ad
salutem necessariae, quia una pars hujus propositionis est
 falsa.

Si copulativa fuerit negans; vel negatio cadit supra partes
 copulatas, et tunc ad ejus veritatem requiritur, ut utraque
 pars sit vera. unde falsa est haec propositionis

virgilius nec est orator nec poeta.

vel negatio cadit supra copulam verbalem; tunc quae propositionis
 est vera, modo alterutra illius pars vera sit ut
virgilius non est orator et poeta.

Observatio quartas.

ad veritatem disjunctiva, requiritur ut inter ejus membra
 nullum detur medium. sic

omnis substantia est vel corporea vel spiritualis.

prosterea membra debent esse opposita, ita ut unum in
 altero non includatur, contraquod peccat istud exemplum -

omnis substantia est vel corpus, vel spiritus, vel mens humana
 ad veritatem carnis duo requiruntur. primo ut utraque
 propositionis sit vera; secundo ut una sit causa alterius.

Observatio quinta.

propositiones conditionales sunt verae, quando reperitur
 connectio inter antecedens et consequens, ita ut consequens ex-

II.

antecedente sequatur, licet neutra propositionis pars vera sit;
ut si equus cogitat habet animam immortalē.
Si vero inter utramque licet veram, nulla stet coherentia,
conditionalis propositione erit falsa; ut

Si David fuit rex fuit mansuetus.

unde sic impugnari solet conditionalis cuius amba partes
vera sunt

David quidem fuit rex et mansuetus,

Sed non ideo mansuetus fuit quia rex erat.

in propositione autem discretivā, partes non tantum debent
esse vero, sed debent etiam aliquatenus esse opposita. Sic optimè
dices. judas fuit christi apostolus sed tamen proditor.

male vero dices
judas fuit avarus, sed tamen proditor.

Similiter ridicula foret ista propositione,
romani erant strenui sed latine loquebantur.

objicies tertio.

quod dicunt propositiones implicitē compositas non componuntur.
ego male inter compositas numerantur exclusiva, comparativa,
inceptiva, et desitiva.

R.N.A: in dictis enim propositionibus implicitē est
multiplicitas subjecti aut attributi, ut videre est in propositionibus,

Exclusiva.

in qua dicitur aliquid attributum subjecto convenire, aliis
omnibus exclusis, per dictiones exclusivas, solum, dumtaxat,

verbī gratiā:

deus solus est summum hominis bonum.
quaes sic redolitus deus est sumnum hominis bonum, neque
alia res est summum hominis bonum.
quaes propositiones ut vere sint, necesse est ut attributum
conveniat subjecto, et nulli alteri conveniat. hinc tribus
modis contradicī possunt, primo si negetur attributum
subjecto convenire, et affirmetur de aliis, secundo si dicatur
etiam aliis competere, tertio si negetur de subjecto et simul
de aliis. Sic ista propositio,

deus solus est fruendus.

his tribus potest contradicī modis:

deus non est fruendus et alia sunt fruenda.

deus est fruendus et alia sunt etiam fruenda.

nec deus nec alia sunt fruenda.

exceptiva.

qua affirmat aut negat attributum de subjecto secundum
totam subjecti extensionem, cum aliqua exceptione
designata, per particulas prōter, nisi: verbī q.
omnes peccatores peribunt prōter eos qui
penitentiam agunt.

comparativa.

qua comparationem unius cum alio exprimit per
particularas comparativas, magis, minus; verbī q.

.79.

domus major est fenestra.

veritas autem propositionis comparativa consistit in legitima utriusque partis comparatione; quae ut comparatio fiat, necesse est vulgo positivum hujus comparationis utriusque comparationi membro convenire: hinc non recte diceretur

cignus est candidior corvo.

quia corvus non est candidus; scilicet positivum candoris gradum non participat.

attamen in usu venit tum in Sacris, tum in prophaniis scriptoribus, ut ex duobus quorum alterum bonum est, alterum omnino malum, unum dicatur altero melius. immo ex duobus malis, unum aliquando dicitur altero melius, ut dum Scriptura dicit,

melius est habitare cum dracone quam cum muliere litigiosa.

cuicunque locutionis, haec protest affervi ratio, quod minus malum cum majori malo comparatum, sit quasi bonum.

inceptiva.

a quo constat verbo inceptivo, id est significante initium alicuius rei, qualis est ista

christus dominus natus est tempore augusti.

Desitiva.: quo constat verbo desitivo, id est significante finem alicuius rei

qualis est, urbs ierusalem delecta fuit sub imperio
vespasianni, anno domini Septingentesimo.

instabilis primo.

incepiva et desitiva non sunt composite ergo nulla
solutio.

R:D:A: quoad verba concedo, quoad sendum nego.
cum enim dicitur aliquid verbi q. capite existere tali
vel tali modo duo fiunt iudicia; primo fit arca
statum rei ante tempus de quo agitur; secundo circa
statum rei post idem tempus: verbi q. si dicitur
titium factum esse hoc anno vivum capitolinum,
tunc duo significantur, primo titium non fuisse
vivum capitolinum ante hunc annum, secundo postea
vero id ipsum fuisse vivum capitolinum. idem
dicendum de propositione desitiva. ergo propositiones
incepiva et desitiva sicuti et cetera impliatae
composite, componuntur quod sendum.

X.

anterioris quod dicitur admodum ruridolens id est illud quod
occidit propinquos inimicos armis mortaliens

SILLOGISMUS NATURALIS ET REGULIS.

ad hanc opus adiutoria sunt sicut certissima loquacissima
et dulcis obsequio ad alios facilius persuaderemus
certissima omnia iustificare debet quae obtemperant
ad hanc causam etiamque cum ab argumentis sicut regulis
et rationibus deinde ab aliis modis ita ut recte
persuaderemus securius omnia credibilius credimus
autem non minus honeste, rationabiliter cum ex
dictis obremus, prout etiam apud nos predicimus. recte
recte : persuaderemus omnium omnibus hinc est causa
litterarum, quod dicitur deinde de modis et regulis
CAPUT PRIMUM

recte : persuaderemus omnibus omnibus hinc est causa
recte : persuaderemus omnibus omnibus hinc est causa

MATERIA SILLOGISMI

recte : persuaderemus omnibus omnibus hinc est causa

ARTICULUS TERTIUS.

DE

NATURA ET MATERIA SILLOGISMI.

DEFINITIONES ET OBSERVATIONES.

DEFINITIO PRIMA.

Sillogismus est argumentatio ex dictis pronuntiatis

.2.

LECGIO SECUNDIA
DE

SITOGISMI NATURA ET REGES.

autem et ratione non sunt compitata ergo nullus
solitus.
P. Et hoc quod est in natura secundum reges
naturam, non solum in natura secundum reges
sed etiam in natura secundum rationes, non solum
in natura secundum rationes, sed etiam in natura
secundum reges. Quae rationes sunt in natura
secundum reges, non solum in natura secundum
rationes, sed etiam in natura secundum reges.
Hoc dicitur de natura secundum reges, non solum
in natura secundum reges, sed etiam in natura
secundum rationes, non solum in natura secundum
rationes, sed etiam in natura secundum reges.
Hoc dicitur de natura secundum reges, non solum
in natura secundum reges, sed etiam in natura
secundum rationes, non solum in natura secundum
rationes, sed etiam in natura secundum reges.

CAPUT PRIMUM

DE

MATERIA SITOGISMI

comprobata.

ARTICULUS PRIMUS.

DE

NATURA ET MATERIA SITOGISMI

DEFINITIOES ET OBSERVATIONES

DEFINITIO PRIMA.

Definitio est ad determinatio ex quicunque determinatio

3.

LECTIO SECUNDA
 DE
SILLOGISMI NATURÆ ET REGULIS.

quæ hic roris trademus principia, ex quibus tota
 ars sillogistica pendet, ad sillogismi materiam
 et formam reduci possunt. unde lectionem
 istam duobus absolviemus capitibus, que in
 totidem partiemur articulos, quot postularit
 questionis clarus elucidanda necessitas.

CAPUT PRIMUM

DE

MATERIA SILLOGISMI

ARTICULUS PRIMUS.

DE

NATURÆ ET MATERIA SILLOGISMI

DEFINITIONES ET OBSERVATIONES.

DEFINITIO PRIMA.

Sillogismus est argumentatio ex duobus pronuntiatis

3.

conclusionem necessario inferens. verbi q:

 nullus homo ex hoc mundo quid
 aufferve moriendo potest.

 ego sum homo.
 ergo ego moriendo non possum ex hoc
 mundo quid aufferve.

DEFINITIO SECUNDA

materia sillogismi est id ex quo componitur sillogismus.
componitur autem ex propositionibus et terminis: unde
duplex est sillogismi materia, proxima et remota. proxima
sunt tres propositiones, major, minor, et conclusio.
major (propositio) dicitur ea que continet majus extremum,
cum medio termino:
minor (propositio) appellatur ea que continet minus
extremum cum medio termino:
conclusio nominatur illa que duo extrema continet.
sed ultima haec propositio, que quatenus argumentationis
pars et ex premisis deducta, dicitur conclusio, ante
argumentationem appellatur questio; id est, propositio per
argumentationem probanda, seu propter quam fit
argumentatio.

DEFINITIO TERTIA.

materia sillogismi est id remota. sunt tres termini

. 6.

nempe majus extremum, minus extremum, et medium
Seu medius terminus.

majus extremum est attributum conclusionis quod ideo
nominatur majus extremum quia habetur universalius
minore extremo; quod est subjectum ejusdem conclusionis,
quodque ideo dicitur minus quia includitur in attributi
extensione.

medium seu medius terminus est ille qui assumitur ad
probandam connectionem vel separationem majoris et
minoris extremi; ideoque dicitur medius, quia illo
mediante probatur questio.

Itaque medium facit logico, quod architecto facit
regula ad cognoscendam equalitatem aut inegalitatem
instantiarum.

in isto sillogismo

omnis virtus est laudabilis

temperantia est virtus

ergo temperantia est laudab....

laudabilis est majus extremum temperantia extremum
minus, et virtus terminus medius.

Observatio prima.

licet tres sint propositiones in sillogismo, et aliunde

qualibet propositio duobus constet terminis non ideo
tamen dicab sex terminos reperiiri in sillogismo, sed
tres tantum quia quilibet terminus in sillogismo bis
reperiitur sicut majus extreum semper in majore
et in conclusione, minus extreum semper in minore
et in conclusione. mediusque terminus in majore, et
in minore, numquam vero in conclusione: exemplo
sit sequens propositio

omne bonum est amabile.

omnis virtus est bonum,

ergo omnis virtus est amab.

tres sunt dumtaxat termini; nempe amabile quod
est in majore, et in conclusione, prouindeque est
majus extreum; virtus; de qua^m aliquid praedita
catur in minore et in conclusione, prouindeque est
minus extreum; bonum quod reperiatur in majore
et in minore, diciturque terminus medius. tres sunt
autem propositiones, major qua continet majus
extreum amabile cum medio termino bonum;
minor qua continet minus extreum virtus cum
eodem medio termino bonum; conclusio qua continet

8.

maius extreum amable cum minore extremo
virtus (major autem et minor nomine commun*i*
dicuntur premissa; e^o quod in sillogismo premita
solvant tertie propositione qua dicitur conclusio).

DEFINITIO QUARTA.

in omni sillogismo seu argumentatione reperiuntur
antecedens, consequens, et consequentia. antecedens
est id ex quo unum judicium inferitur, ac duo
saltem judicia includit, sive sint ambo expressa,
sive alterum eorum sit tacitum. verbiq; in
sillogismo sequenti:

omnis virtus est laudabilis

temperantia est virtus

ergo temperantia est laud.

duo proua judicia sunt antecedens, quia antecedunt,
seu quia ex illis deducitur istud, temperantia est
laudabilis. at vero in sequenti argumentatione, omne
peccatum est fugiendum, ergo ira est fugienda, taceo seu
subintelligo unum judicium, nempe ira est peccatum:
alioquin non possem inferre istud, ira est fugienda; ut
videbimus.

DEFINITIO QUARTA.^{IN}

consequens est id quod consequitur ex antecedente. Sive est propositio collecta ex duabus sicutem aliis propositionibus antecedentibus ut in ultimo exemplo ira est fugienda, dicitur consequens.

consequentia definita solet connectio consequentis cum antecedente, et exprimitur per solam particulam ergo, igitur, proinde, unde.

OBSERVATIO SECUNDA.

consequentia aliquando bona est, licet consequens sit falsum. verbi g. si promittatur falsum istud antecedens materia est cogitans, recte sic infertur hoc falsum consequens ergo materia potest esse beatia quia quicquid cogitat potest esse beatum; ac proinde consequentia ergo, bona est atque legitima, quamvis consequens sit omnino falsum. vicissim consequens potest esse verum et consequentia mala; ut si dicatur sirculus est rotundus, ergo differt a sphera. equidem sirculus differt a sphera; unde consequens est verum: sed non ideo differt a sphera quia est rotundus, sed quia est

IO.

planus, sphaera vero solida. unde non legitima est consequentia.

Sedulo ergo inter respondentem oportet ut attendas quandonam dicendum, nego consequentiam quandonam dicendum, nego consequens. hic respondens debet reponere nego consequentiam; in exemplo vero precedenti, nego consequens, nec addere nego consequentiam, in exemplo vero precedenti ut male sonant ruidiones logici pariter nunquam consequentia distinguitur, quamvis consequens distinguiri possit.

DEFINITIO SEXTA

ratiocinatio, seu discursus mentalis, seu discursus pro ut a mente perficitur, est illatio unius iudicij ex aliis, seu illatio consequentis ex antecedente.

argumentatio, seu discursus oralis, seu discursus prout exprimitur vocibus, est oratio ratiocinationis interpres, seu oratio propositionibus expressa, qua unum ex alio colligitur. ista complectitur simul antecedens, consequens et consequentias, illa vero sola non continet consequentiam, unde argumentatio est ad ratiocinationem, quod propositio est ad iudicium; proindeque argumentatio est composita, et ratiocinatio simplex.

propositio prima.

argumentatio est comparatio duarum idearum cum una idea testia proposita; ut percepatur relatio duarum priorum.

probatur: argumentari est discurrere; discurrere est querevere duarum idearum relationem quae non innotescit immediate: atq. relatio haec nulla alia via queri potest, quam comparando duas ideas propositas cum una idea testia. si enim duo illae ideas sint quid idem cum testia, erunt quid idem inter se; si earum una sint quid idem cum testia quam cum altera non sit idem, non erunt quid idem inter se. ergo argumentatio potest dici comparatio duarum idearum cum.

(eadem demonstratio valet pro sillogismo.)

propositio secunda.

datur argumentatio propriè dicta.

probatur: tota argumentationis natura in eo posita est ut per aliquod medium percipiamus duarum idearum relationem, quam non possumus immediate percipere; atq. quotidiana docet experientia, plures occurrere ideas, quarum relationem non possumus immediate

percipere, quas tamen per aliquod medium percipimus. Sic non penitus immideate veritatem istius theoremati, ~~tend~~
tres anguli trianguli sunt e quales duobus rectis, quam
tamen opere medii possumus demonstrare ergo cetero ergo cetero
objectiones cum solutionibus.
objicies primo.

nullum est fundamentum quo narrantur sillogismi, ergo
 gratius admittuntur.

R:N:A: namque sillogismi sunt vel affirmativi vel negativi.
 quicunque sint enī

Fundamentum generale sillogismorum
quando ex duabus verbis prima continet unam tertiam,
qua continet aut excludit secundam, prima continet
quaque aut excludit secundam.

Instabis primo

consequens non debet contineri in antecedente, ergo tua
respondio falsa est.

R:N:A: nam consequens est judicium deductum ex aliis
 (definitione quinta) ergo debet in illis contineri: atq; illa judicia
 nihil aliud sunt quam antecedens (definitione quartā). ergo
 consequens debet contineri in antecedente.

corollarium primum.

Hinc semper antecedens constat duobus iudiciis -
quare? quia in omni argumentatione dicitur,
consequens contineri in antecedente aut ab eo excludi;
ergo ut consequens ex antecedente deducatur, debo
primo confidere unum iudicium quod gerat vices
principii.

Secundo confidere alterum iudicium per quod cognoscatur
consequens contineri in principio posito, alioquin non
possem illud ex eo deducere: atque duo haec iudicia
confienda, sunt antecedens (definitione quartæ).
ergo antecedens constat duobus iudiciis.

observatio tertia.

alterum ex duobus iudiciis quibus antecedens semper
constat continens appellatur à logicis sicuti et propositio
illud enuntians, quia continet consequens. alterum
dicitur applicativum à proprieate applicativa propositio
qua illud enuntiat; quia quadam applicat consequens

II.2.

antecedenti, seu manifestat aut ostendit consequens
contineri in antecedente; quia cum continens
non exprimatur iisdem verbis formaliter ac
questio seu consequens requiritur altera propositio
qua ostendat questionem seu consequens, contineri
in continente.

in sillogismis negativis, propositio seu premissa
negativa est continens, et affirmans est applicativa.
in affirmativis vero sillogismis, major vulgo est
continens et minor applicativa; ita ut tum in
affirmativis sillogismis tum in negativis, judicium
applicatarum sit semper affirmativum, sicut et
propositio qua tale judicium enuntiatur; quia
natura judicii applicativi est ponere consequens
in antecedente, quod non fit nisi per affirmationem
verbi q. ex isto antecedente, nullus immundus videbit
deum. non possum sic deducere istud consequens
ergo nullus libidinosus videbit deum, nisi prius

affirmaverim, omnem libidinam esse immundum
et contineri in extensione immundi.

Observatio quarta.

Si aliquando ut accidit in isto sillogismo.

qui non perseveravit usque in finem
non salvus est.

atqui iudas non perseveravit usque in
finem.

ergo iudas non salvus est.

propositio applicativa non sit affirmans in se et extra
sillogismum, attamen in sillogismo habet vim
affirmativam, seu est aequivalenter affirmativa, quia
semper in sillogismo ostendit subjectum conclusionis
seu minus extrellum contineri in idea medii in qua
alterum extrellum non continetur? quare ita,
quia in sillogismo consideratur ut complexa in
attributo, et aequivalat isti propositioni
iudas est ille qui non perseveravit usque in
finem.

ita ut in sillogismo negatio cedat in complexam, non
vero in principalem; quod non accidit extra sillogismum,
ut dicemus suo loco.

~~corollarium~~ Secundum.

Si rem bene tecum mediteris, jam videbis in omni
sillogismo, Semper esse quatuor iudicia.

objicies secundo.

sillogismus est aliquid simplex, ergo non constat pluribus
iudiciis.

R:N:A: Si quidem sillogismi nomine intelligitur,
argumenti firmissimi genus, ex duobus pronuntiatis
conclusionem necessario inferend (definitione prima.) atq.
hujusmodi argumentatio non est aliquid simplex;
qui simplex esset! sillogismus fit ad demonstrandam
duarum idearum convenientiam aut repugnantiam;
qua non est per se clara, quam convenientiam aut
repugnantiam cum mens propter suam imbecillitatem,
non possit inmediate cognoscere, inquit tertiam

ideam, quam jam tertiam vocavimus (definitione 3.)
 medium, eamque seorsim comparat cum qualibet
 ex duabus ideis ex earum convenientia aut repugnantia
 cum medio earundem inter se convenientiam aut
 repugnantiam deducat.

et vero sillogismum confidere, est discurrere,
 discurrere est cogitare de multis successivis objectis,
 seu trahere, ab una cogitatione ad alteram:
 trahere ab una cogitatione ad aliam, est procedere,
 a magis noto, ad minus notum, a clarioribus
 ad minus claros, a certioribus, ad minus certas.
 ita ut una cognitio sit principium alterius, et
 una procedeat ab altera, ex eaque sequatur.
 atqui illud fieri nequit sine propositionibus et
 terminis; ergo sillogismus constat propositionibus;
 ergo non est quid simplex.
 instabilis primo.
 rationinatio est aliquid simplex; atqui sillogismus

est ratiocinatio, ergo sillogismus est aliquid simplex.

R.D·MINOREM. sillogismus est ratiocinatio prout verbis expressa, concedo minorem prout est in mente tantum nego minorem et consequens et explicio distinctionem.

ratiocinium dupli modo consideratur ut prout ex distinctione. primo modo consideratum dicitur argumentatio, et in hoc sensu sillogismus est species ratiocinii. secundo modo consideratum dicitur propriè ratiocinium, seu ratiocinatio, seu discursus, seu illatio expressa sola particula ergo, et in hoc sensu ratiocinatio est actus simplex mentis unum ex aliis inferentis, seu quod idem est ratiocinatio est simplex iudicium, quo judicanus consequens recte sequi ex antecedente.

instabis secundo

ergo ratiocinatio prout est in mente tam esset composita, quam prout verbis exprimitur, quod

contradictorium est responsioni tua.

R:N. consequens et consequentiam propter rationem
jam allatam.

instabilis tertio

ratiocinatio reduplicative sumpta, contineret plura
judicia; ergo esset composita.

R:N.A: quanvis enim ratiocinatio exigat duo judicia,
ut ex iis inferat tertium judicium, non tamen
componitur ex pluribus judiciis, sicuti nec judicium
constat ex pluribus ideis, licet ead conjungat aut separaret.
ergo ratiocinatio non continet plura judicia.

instabilis quarto.

ratiocinatio contineret antecedens, consequens et
consequentialia: ergo contineret plura judicia.

R:N.A: namque sicut ad omnem corporis motum,
requiritur terminus a quo, et terminus ad quem,
ut fiat motus, nec tamen illi termini sunt ipse motus.

ita appari natura ratiocinationis non posita est
in antecedente, et consequente. sed tantum in
illatione, quæ ut jam dixi, exprimitur particula
ergo; ergo ratiocinatio non continet antecedens,
consequens, ^{sed} consequentia tantum.

instabilis quinto.

argumentatio continet antecedens, consequens, et
consequentialia. ergo et ratiocinatio.

R·N· consequentiam et paritatem. disparitas est
quia argumentationis nomine intelligimus totam
illam seriem cogitationum, seu totam illam operationum
completionem, quæ fiunt à nostra mente quando
discurrimus, ac proinde argumentationis nomine
intelligimus simul antecedens, consequens, et
consequentialia.

at vero ratiocinium est unicum judicium quo
judicamus consequens recte sequi ex antecedente.
atque tale judicium est simplex cum contineatur in

unico mentis actu expresso per particulam ergo - ergo
nulla est parvitas.

objicies tertio.

ergo ut legittima sit argumentatio, antecedens consequentia
et consequentia debent esse vera.

R. N. Consequentiam et consequens, etenim ad legitimam
argumentationem parvi reffert utrum verum an
falsum sit antecedens, similiter non reffert an conseq-
uitur certum an incertum; requiritur tantum ut
consequentia sit bona, seu ut bene deducat consequens
ex antecedente; cum tota ars sillogistica consideret
solam consequentia bonitatem.

unde (observatione 2a.) consequentia potest esse bona,
quamvis antecedens et consequens sint falsa; et
viceversa consequens potest esse verum et consequentia
mala, ut in istis exemplis hinc potes adverte:

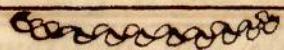
omne exterritum cogitat

ergo Scannum cogitat.

antichristus erit homo

ergo antichristus erit impius.

X3.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE
SILLOGISMORUM SIMPLICIUM
REGULIS.
DEFINITIONES ET AXIOMATA.

DEFINITIO PRIMA.

Sillogismus Simplex est ille in quo duo extrema
Secundum comparantur cum medio, verbi g.
quod habet partes et divisibile.
atq. omne corpus habet partes
ergo omne corpus est divisibile.

hic vides majus extreum, divisibile in majori
comparari Secundum cum medio, quod habet
partes, quo cum pariter minus extreum
omne corpus in minori, Secundum comparatur.

DEFINITIO SECUNDA

interv sillogismos simplices, alii sunt incomplexi.

quorum unum quodcumque extremum totum et integrum comparatur secundum cum medio, ut in exemplo ~~hunc~~ allato.

~~ATAMOLDA~~ alii sunt complexi, quorum aliqua tantum pars unius extremi comparatur cum medio in una praemissa, ~~verbi q~~ ut in isto exemplo.

cupiditates sunt prauri affectus.

atq. plerique homines serviunt cupiditatibus ergo plerique homines serviunt ~~plurimi~~ affectibus. majus extremum in majori conjungitur cum medio, et alia pars conjungitur in minori cum eodem medio.

Axioma primum.

qua sunt eadem cum uno tertio sunt eadem inter se. id est quando duo secundum conveniunt uni, et eidem tertio ea

conveniunt inter se. Q. q. si duas quantitates secundum sint
æquales tertiae quantitatibus sunt etiam æquales inter se.

axioma 2.

ea quorum unum est idem cum aliquo tertio cum quo
alterum non est idem, non sunt ædem inter se.

axioma 3.

ex eo quod duas res non sint ædem cum uno tertio,
sequitur eas esse vel diversas, vel eadem inter se.

axioma 4.

ex eo quod duas res sint ædem cum diversis, cuius ab eis
dissimiles, non sequitur eas esse eadem inter se aut à se diversas.

axioma 5.

propositio particularis continetur in universali ejusdem
qualitatis, non vero universalis in particulari.

axioma 6.

non potest concludi à particulari ad universale, bene vero
ab universali ad particulare.

axioma 7.

quantitas propositionis estimatur à quantitate subjecti.

axioma 8.

attributum propositionis ^{affirmantis} nonquam sumitur universaliter
in forme.

axioma 9.

attributum propositionis negantis semper sumitur universaliter
primo regulare.

in omni sillogismo tres debent esse termini, nec plures, nec pauciores,

scilicet duo extrema et unum medium.

demonstratur sillogismus est probatio unius de alic per aliud: aliquid ad probationem unius de alio per aliud, tres requiruntur et sufficiunt termini; nempe unus qui probetur, alter de quo probetur, et medius per quem probetur. ergo in omni sillogismo tres debent esse termini ~~ad~~ quam in regulam praeuat sequens sillogismus

omnis homo est mendax.

omnis angelus est spiritus.

ergo omnis angelus est homo.

duo enim sunt media mendax et spiritus.

covallarium..... 1....

hinc medium non debet diverso sensu accipi in duabus premissis. quare? quia tunc medium illud equivaleret duobus mediis ac proinde esset 4. termini in sillogismo, quod est contra primam regulam.

unde sillogismus iste vitiosus est.

apostoli sunt duodecim.

petrus est apostolus.

ergo petrus est duodecim.

quia medium sumitur collectivè in majori, non vero in minori.

Secunda regula.

medium non debet esse bis particolare in premissis.

demonstratur. si medium sumeretur bis particolare, posset comparari in una premissa, cum uno extremo secundum unam partem sua extensionis, et uno in dia premissa compararetur

um alio extremo secundum aliquam partem extensionis sua:
ergo equivaleret dupli medio quod adversatur prima regula
ergo medium non debet esse his particularē in premissis.
an dices sequentem silogismum concludere?

omnis homo est mortalis.
asinus est mortalis.
ergo asinus est homo.

hic evidenter medium mortalis, est his particularē (axiomate?)
regula tertio.

~~duo extrema non debent latius patere in conclusione quam in~~
~~premissis.~~
demonstratur quandoquidem si duo extrema possent sumi
universalius in conclusione quam in premissis, possit
concludi à particulari ad universale quod est contra
(axioma 6.) ergo duo extrema non debent latius ~~sunt~~
unde istum silogismum vitiosum invenies.

quicumque mentitur peccat
aliquis historicus mentitur.
ergo omnis historicus peccat.

corollarium 2

primo ex secunda et tertia regula sequitur debere esse plures
terminos universales in premissis quam in conclusione.
nam per tertiam regulam omnes termini qui sumuntur
universaliter in conclusione debent etiam esse universales
in premissis deinde medium quod numquam ingreditur
conclusionem ut demonstrabitur infra debet universaliter
sumi saltem in altero utra premissarum ex regula 2.

erga necesse est ut plures sint termini universales in præmissis quam in conclusione. Secundo sequitur ex tertio. regula majorē propositionem non posse esse particularem affirmantem quando conclusio est negans, et minorem non posse esse particularem quando conclusio est universalis: quod evidenter ostendat cuilibet candidato artis sillogisticae perito.

regula 4.

medium numquam debet ingredi conclusionem: demonstratur. namque medium sumitur tantum ad intercomparanda seu mensuranda secundum duo extrema, ut ex illa comparatione deducatur conclusio: ergo conclusio debet dum taxat esse resultans illius comparationis, ac proinde medium inequit in ea reperiā: ergo medium numquam debet ingredi conclusionem.

regula 5.

ex duabus negantibus nihil potest concludi:

demonstratur. namque si neuter terminorum conveniat cum medio. sane non sequitur eos convenire aut disconvenire inter se, juxta axioma tertium. ergo ex duabus negantibus nihil potest concludi. inde est quod male concludant duo isti sillogismi.

turcæ non sunt christiani

galli non sunt turcæ.

ergo galli sunt christiani.

vel ergo galli non sunt christiani.

turc. non sunt christiani.
 sinences non sunt turci
 ergo sinences sunt christiani
 vel ergo sinences non sunt christiani.

regula. 6.

ex dualibus affirmantibus nunguam sequitur conclusio negandi.
 demonstratur eterum si utrumque extreum convenienter cum medio
 necesse est, ut ambo convenienter inter se ex axiomate primo: ergo
 eorum convenientia debet exprimi per conclusionem affirmantem.
 ergo ex dualibus affirmantibus nunguam sequitur conclusio negandi.

corollarium. 3.

hinc non potest probari conclusio negandi per duas premissas
 affirmantes.
 quare: quia tunc duae premissae affirmantes dicent duo
 extrema, conclusionis convenienter cum medio, ac proinde convenienter
 inter se. (axiomate primo). et conclusio negandi dicere etiam
 convenienter inter se; quod foret contradictionem:
 ergo non potest probari conclusio negandi per duas premissas
 affirmantes.

regula. 7.

ex dualibus particularibus nihil concludi potest.
 demonstratur quandoquidem si duos particulares sint
 affirmatives, medium est his particularibus contra secundam
 regulam. tunc ambo subjecta et ambo attributa sint particularia.
 si una sit negans, conclusio erit negans (regula 8) ergo
 attributum conclusionis erit universale (axiomate 9) ergo
 maioris extreum erit universale in premissis (regula 3).

ergo tunc unicus dicitur terminus universalis in premissis,
nempe attributum propositionis negativae: ergo medium
erit bis particulare: quod non congruit cum secundâ regulâ.
ergo ex dualibus particularibus nihil concludi protest.

regulae 8.....

propositum semper sequitur conclusio partem,
id est si aliqua premissarum sit negativa, conclusio debet esse
negata. si aliqua premissarum sit particularis, conclusio
debet esse quoque particularis. (negata et particularis sunt
partes propositi respective ad affirmantem et universalem).
demonstratur. primo si unum extreum conveniat cum
medio, et alterum cum eo non conveniat, ambo extrema
non conveniunt inter se. Axiomate 2. ergo eorum
disconvenientia debet exprimi per propositionem negativam.
secundo cum aliqua premissarum est particularis, conclusio
debet quoque esse particularis. si quidem si conclusio tunc
esset universalis, concluderetur ab particulari ad universale,
neque plures essent termini universales in premissis, quam
in conclusione, quae duo sunt contra axiomatum 6. et coroll. 2.
ergo propositum semper sequitur conclusio partem.

unica et generalis regula sillogismorum.

conclusio debet contineri in premissis.

demonstratur: etenim quoties hoc regula observatur,
semper concludetur ab universalis ad particulare, quia quo
est sola conclusio legitima. ergo hoc regula est sufficiens pro
quocumque sillogismo.

objectiones cum solutionibus.

objicies... I...

Sillogismus sequend male concludit.

tradition non est scriptura.

debemus credere scripture.

ergo non debemus credere traditionem.

atqui tamen conclusio continetur in promissis ergo vestra regula falsa est.

R. N. MINOREM. namque ut nemo non videt propositione major, quae est continent, non continet conclusionem ad hoc enim conficienda fuisset iste modo.

qui debet credere scripture, non debet credere traditionem. tunc que minor ostenderet conclusionem contineri in majore fieret que conclusio iusta logica regulas.

instabis... I...

in isto sillogismo.

. omne secundum sequitur immediate primum.

omne tertium sequitur immediate secundum.

ergo omne tertium sequitur immediate primum.

conclusio continetur in promissis: atqui tamen male concludit

ergo Q.E.D. respondeo nego maiorem. an omne tertium, quod est subjectum conclusionis continetur in extensione, omne secundum quod est subjectum continentis, unde in isto sillogismo, medium est duplex, nempe omne secundum in majori, et sequens immediate secundum, in minori. ergo ibi sunt quatuor termini, contra primam regulam.

instabilis 2

sillogismus sequens

omnis turca est homo.

omnis hispanus est homo.

ergo omnis hispanus est turca

tres tantum habet terminos, atqui tamen non vede concludit
ergo Q.E.

R-N MAJOREM. nonne medium homo sumitur his
particulariter (axiomate?) ergo & equivalet duobus mediis.
ergo sunt quatuor termini; preterea nonne vides
conclusionem non contineri in majori. ad hoc enim debuisset
dici omnis homo est turca ergo Q.

instabilis 3

Sit iste sillogismus aliqua substantia est cogitans

omnis spiritus est substantia

ergo omnis spiritus est cogitans.

unde sic argumentor. hujus modi sillogismus est legitimus;
sed tamen medium est his particulari. ergo Q.

R-D MAJ est legitimus; id est bonus ratione materiali
concedo majorem. ratione formae nego majorem.
equidem sillogismus potest esse bonus ratione materiali,
vel ratione formae. dicitur bonus ratione materiali,
quando singula eius propositiones sunt verae: dicitur
bonus ratione formae, seu ratione dispositionis terminorum,
cum conclusio est legitime deducta ex premissis ita ut
premissae nequeant esse necessariae, quin etiam conclusio

sit necessario. porro silogismus propositus est bonus ratione materie; sed non est legitimus: potest enim fieri silogismus qui eandem habeat terminorum dispositionem, positis praemissis veris, et cuius tamen conclusio sit falsa. verbi gratia:

aliqua substantia plures habet partes
omnis spiritus est substantia
ergo omnis spiritus plures habet partes.

ergo silogismus in objectione propositus non est legitimus,
seu non est bonus ratione forme.

instabiliS ... 4 ...

Item silogismus infra positus,
id est divisibile quod est extensum
atque onne corpus est extensum
ergo Q.E.D.

est legitimus seu bonus ratione forme: atq. medium est bis
particulare in praemissis, ergo Q.E.D.

R. N. MIN. nam medium est bis universale in majori.
instabiliS ... 5 ...

attributum propositionis affirmantis est particulare: atqui
medium in praemissis allatis est bis attributum propositionis
affirmantis; ergo medium est bis particulare in praemissis
allatis.

R. N. MIN. etenim quod est extensum est medium. atqui
quod est extensum attributum quidem in minori non est
attributum in majori, licet in ea attributi locum occupet:

si quidem attributum est id quod predicatur (capite primo
de natura propositionis) atque extensum non predicatur
de divisibili in majori, sed divisibile dicitur de extendo;
cum sensus majoris sit iste, illud quod est extensum est
divisibile; ergo in p[ro]p[ri]etatis aliatis medium, non est tis
attributum propositionis affirmantis.

objicies... 2....

Sillogismus infra scriptus.

qui non colit deum non salvabitur.

impius non colit deum

ergo impius non salvabitur.

legitime concludit, et tamen constat duabus negantibus:
ergo Q.D.

R. De propositionem discretivam antecedentibus: duabus
negantibus in se concedo. negantibus in sillogismo nego.
ambae quidem p[ro]p[ri]etatis sunt negantes, si considerentur
in se, secundum et extra sillogismum! sed si considerentur in
sillogismo, tunc minor vim habet affirmativam, et est
applicativa, dum major continens est, ut jam diximus
et sane minor sic est intelligenda, impius est ille qui non
colit deum non que in predicata sillogismo, medium est
subjectum in majori, et attributum in minori. atque medium est
qui non colit deum, ergo attributum minoris est, qui non
colit deum; ergo minor sic est intelligenda, impius est ille qui

non colit deum, ergo minor habet vim affirmativam
 instabilis. et tunc secundum hoc. si pars minima non
 particula non praesigitur verbo propositionis minoris etiam
 in sillogismo, ergo haec minor est negans etiam in sillogismo.
 R.D.A. verbo propositionis incidentis concedo antecedens
 propositionis principialis nego antecedens. ponno ista propositione
 impius est ille qui non colit deum, et complexa: ille est impius,
 est principialis, qui non colit deum, gerens vices subjecti in isto
 casu, est incidentis determinativa: atqui evidenter particula non
 cadit in incidentem, nequaquam vero in principalem, (quod
 tamen requireretur ut propositione diceretur negativa) ergo
 et vero ita debet intelligi propositione, ut idem sit medium in
 minori quod fuit in majori: atqui in majori, medium fuit
 istud, qui non colit deum, quia sillogismus est in prima
 figurâ ut demonstrabimus suo loco; ergo in minori medium
 debet praviter esse istud, qui non colit deum: alioquin si
 sensus esset, impius non est colens deum; attributum ac proinde
 medium, esset colens deum; ergo in minori medium non esset
 idem, quod fuit in majori. ergo

articulus 3.

De

sillogismorum conjunctivorum regulis.

definitiones

Definitio prima

Sillogismus conjunctivus est ille qui ~~non~~ constat aliqua propositione
 compositâ, in qua medium simul comparatur cum minori et
 majori extremo, et que vel conditionalis, vel disjunctivus,
 vel copulativus.

Definitio... 2...

Sillogismus conditionalis appellatur ille cuius major est conditionalis; disjunctivus dicitur, in quo major est propositio disjunctiva, cuius una pars ponitur aut tollitur in minori, ut altera pars disjunctionis, ponatur aut tollatur in conclusione: copulativa nominativer, cum major est copulativa, negans duo simul esse posse. cuiuslibet speciei exemplum hic subiectum legi.

Si geta est fur est peccator

atqui geta est fur

ergo geta est peccator.

vel deus est mendax, vel perdet omnes qui loquuntur mendacium,

atqui deus non est mendax

ergo perdet omnes qui loquuntur mendacium.

nemo potest deo servire et mammonem.

atqui avarus servit mammonem

ergo avarus non servit deo.

Definitio... 3...

in omni sillogismo conditionali, major habet duas partes, quam primâ enuntiand conditionem dicitur antecedens, ut si geta est fur: secunda dicitur consequens seu sequela ut est peccator: unde quando conceditur aut negatur secunda pars dicendum est concedere, vel negare sequelam majoris regulae.

Sillogismi conditionalis.

posito antecedente, ponitur consequens. id est quando antecedens affirmatur in minori, consequens debet affirmari in conclusione, tunc que dicitur, verum antecedens ergo et consequens seu quod idem est verum prius ergo et posteriorius: verbi gratia

Si sol lucet dies est
verum antecedens
ergo et consequens.

res eadem residit ac si diceret, at qui sol lucet, ergo dies est.
cave ne dicas verum consequens ergo et antecedens vel verum
posterioris ergo et prius, vel at qui dies est, ergo sol lucet
quia antecedens non ideo verum est ex eo quod consequens est
verum, sed consequens est verum, quia antecedens verum est.
regula

Syllogismi conditionalis.

Sublatu consequente tollitur antecedens. id est quando consequens
negatur in minori, aut proponitur aliquid consequenti
contradictorium, antecedens debet negari in conclusione; hinc
que dicimus, falsum consequens ergo et antecedens. verbi gratia.

Si divites sunt requiriendo non est credendum evangelio.

falsum consequens

ergo et antecedens.

cum dicimus falsum consequens idem faciunt usque ad dicendum, at qui
credendum est evangelio; et hinc certe tollitur consequens: ne igitur
dicas falsum antecedens. ergo et conseq: quia ex falsitate consequentis,
sequitur falsitas antecedentis, non vero ex antecedenti: falsitate falsitas
sequitur consequentis.

Scholium.

adverteat sit syllogismi conditionalis vitium, si per syllogismi
reductionem ad formam simplicem derivatur de majore
conditionali et conditio et minus extrellum. verbi gratia.

Si libido dedecorat juvenem vitanda est.

libido dedecorat juvenem

ergo vitanda est.

sic est requiriendum ad formam incomplexam:

quidquid dedecorat juvenem est vitandum.

Sed libido dedecorat juvenem
ergo libido vitanda est.

regula ... 1

sillogismi disjunctivi.

quando una pars disjunctionis negatur in minori, altera debet
affirmari in conclusione. ut in vigesimo sillogismo in definitione 2.

regula ... 2

sillogismi disjunctivi.

quando una pars disjunctionis affirmatur in minori altera debet
negari in conclusione. verbi gratia.

deus est ens vel perfectum vel imperfection.

est ens perfectum.

ergo non est ens imperfectum.

Scholium ... 2

ad explorandam hujusmodi sillogismi bonitatem, reduces illum
ad formam simplicem tollendo de majori disjunctionem, et minus
adversum, ita ut major contineat dum taxat minus extreum
ac medium; quod factu facillimum est.

regula ... 3

sillogismi disjunctivi copulativi.

sillogismus copulativus non potest concludere nisi negative: ut
prolatetur per quid definitionem.

regula ... 2

sillogismi copulativi.

in sillogismo copulativo minor debet esse affirmans: quia
semper una pars copulata affirmatur in minori, ut
altera negetur in conclusione.

Scholium ... 3

sillogismum copulativum facies simplicem, si tollas de
majori minus extreum, sive ex duobus membris
copulatis tanquam terminis conficias propria negantem.

unde iste sillogismus.

hodierni logici non student simul et otiantur

logii otiantur.

ergo hodierni logici non student.

sic reducitur ad formam simplicem.

qui otiantur non student

hodierni logici otiantur

ergo hodierni logici non student.

objectiones cum solutionibus.

objicet.

leges sillogismi conditionalis observantur in exemplo subjecto

Si japones sunt maevmeti discipuli sunt infideles.

japones sunt infideles.

ergo japones sunt maevmeti discipuli.

et tamen sillogismus non recte concludit ergo

R.N. primam partem antecedentis namque implicite peccat contra secundam regulam deinde per reductionem vides medium esse his particulare ergo

Scholium.

sillogismus conditionalis viciosus esse probet primo si ex affirmatione consequentis in minori affirmetur antecedens in conclusione, ut in exemplo ultiiori; quia consequens non est causa antecedentis, sed antecedens est causa consequentis secundo si ex negatione antecedentis in minori negetur consequens in conclusione. verbi gratia.

Si avarus est fur est improbus.

avarus non est fur

ergo avarus est improbus.

potest enim avarus esse improbus si et non sit fur quamvis

necessariō sit improbus in hypothesi quod sit felix
objicies.

juxta definitionem sillogismi disjunctivi, numquam hujusmodi
sillogismus praeceperet, falso consequens ergo et antecedens
R-N. sequelam majoris. talis enim sillogismus viciosus
est primo propter imperfectam enumerationem in
majori factam, id est in minori

qui quis est vita functus vel est in inferis, vel in celo

tunc jam vita functus non est in inferis.
ergo tunc jam vita functus est in celo.
potest aliquis jam vita functus esse in purgatorio. secundo est
viciosus, si membra disjuncta non se mutuo excludant,
quod accedit in isto sillogismo,
impii punientur in hac vita vel in altera
punientur in altera vita
ergo non punientur in hac vita
quando quidem impii possint puniri et in ista et in altera vita
objicies.

haec pars sillogismus copulativus viciosus erit?

R. hujusmodi sillogismum esse viciosum, quando una pars
copulata negatur in minori, ut altera affirmetur in
conclusione, ut sit in isto casu
nemo potest simul esse totale et parvulus
chrenes non est totale
ergo chrenes est parvulus.

hic ita vides prima premissa non continent conclusionem,
cum possit chrenes aliud aliquis nec esse totale; ut autem
valeret consequentia, major debet sic se habere; nemo potest

simul nec esse tales nec parisiis, cum tunc major solet vere
continens, et minor vere applicativa. uno verbo regula
sillogismi copulativi ista fundantur, regula, prejovem semper
sequitur conclusio partem, quam quoties spem, utrum
facies sillogismum copulativum.

CAPIT. 2.

de

forma sillogismi
articulus unicus.
definitione

Definitio. 1. de figura sillogismi

figura sillogismi est dispositio medii respectu extremorum.

Definitio. 2.

quadriplici ratione medium in praemissis disponi potest
respectu extremorum, vel medium est subjectum in majori,
et praedicatum in minori, en habes primam figuram, vel
praedicatum in utraque præmissa, et habes secundam
figuram, vel subjectum in utraque, en habes figuram
tertiam, vel denique praedicatum in majori, et subjectum in
minoris, en quartam habes figuram; quad quatuor figurae
subscripti dicunt versiculi.

Sub, p̄ro, prima figura dicitur; capit, altera p̄ro, neque
tertia sub, sibi vindicat ultima p̄ro, sub,
quatuor sunt figure sillogismorum.

probatur totusplex est figura, quatuorplex est in praemissis
dispositio medii cum duobus extremis, atque dispositio medii
cum duobus extremis est quadriplex in praemissis, Definitione 2
ergo figura sillogismorum est quadriplex, ergo.

objectiones cum solutionibus.

objicies ... I ...

tres tantum sunt figurae. ergo ~~XXX~~

R. N. A.: et ad rei demonstrationem proponatur exemplum quoquacumque figurae.

sub, pr. prima figura capit: verbi gratia

omne bonum est amabile

omnis virtus est bonum.

ergo omnis virtus est amabilis.

capit altera pr. sub, verbi gratia

nullum vitium est honestum.

omnis virtus est honesta.

ergo nulla virtus est vitium.

tertia vult sub, sub, verbi gratia

omnis virtus est honesta.

envis virtus est utilis.

ergo aliquod utile est honestum.

ultima pr. sub, verbi gratia

omnis temperantia est virtus

omnis virtus est laudanda.

ergo aliquod laudandum est temperantia.

ergo non sunt tres tantum figurae.

instabat ... I ...

Sillogismi quos dices pertinere ad quartam figuram, revocaruntur ad primam. ergo tres tantum sunt figurae.

R. N. A.: namque ex dualis premisis in quarta figura, concluditur aliquid diversum, ab eo quod ex iisdem premisis in prima figura concluditur, ut in sequentibus sillogismis, quorum primus in prima, secundus in quarta figura est:

omne animal est vivens
omnis homo est animal
ergo omnis homo est vivens.

omnis homo est animal.

omne animal est vivens.

ergo aliquod vivens est homo.

AM. II.

evidenter duo illi sillogismi constant eisdem premissis, et conclusiones habent diversas; ergo ex eisdem premissis diverse conclusiones evinuntur, in prima et quarta figurâ; ergo sillogismi quarte figura non sunt ad primam revocandi.

instabis.

figura quarta non differt a prima, nisi per meam premissarum transpositionem: atque mera premissarum transpositio, non constituit differentiam essentialern inter utramque, ergo utraque non differt essentialiter; ergo

R. N. MAJO:

ibi enim non est mera premissarum transpositio, ubi est diversa dispositio medii, et conclusio diversa a conclusione que est in prima figurâ; atque in quarta figura diversa est medii dispositio, et conclusio diversa a conclusione que est in prima figurâ, ex iudicis;

ergo

instabis.

ad probationem proportionatum sillogismi sequentes.

omnis homo est animal.

omne animal est vivens.

ergo aliquod vivens est homo.

omne animal est vivens.

atque omnis homo est animal

ergo aliquod vivens est homo.

quibus potitis, sic argumentos secundus sillogismus qui

juxta te est in quartâ figurâ revocatur ad primam figuram; atque evidenter in isto sillogismo mera est præmissarum transpositio, ergo aliquis sillogismus in quartâ figurâ revocatur ad primam solum transpositione præmissarum.

R-N-MA: in eo enim medius terminus est prædicatum in majori, et subjectum in minori, ergo non revocatur ad primam figuram.

instabiliſ... 4.

in eo sillogismo medium est subjectum majoris et prædicatum minoris, ergo revocatur ad primam.

R-N-A: quocumque etenim modo transponantur præmissæ, ista præpositio; omnis homo est animal. Semper enim major sive primo sive secundo loco ponatur. quare? quia illa præpositio est major quæ continet majus extrellum cum medio; atque hoc præpositio omnis homo est animal. si continet majus extrellum cum medio. si quidem majus extrellum semper est attributum conclusionis et dicta præpositio illud continet, ergo dicta præpositio est major: ergo in prædicto sillogismo, medium non est subjectum majoris et prædicatum minoris.

instabiliſ... 3.

ista præpositio omnis animal est vivens continet attributum vivens quod est majus extrellum; ergo ista præpositio omnis homo est animal non illud continet.

R-N: suppositum antecedentis, nempe quod vivens sit majus extrellum ut probet ex dictis.

objiciſ... 3.

nulla sunt regula quanto figurâ, ergo 4 figura non est admittenda.

R-N-A. namque tum figura quarto, tum alterum figurarum
regule istis verbis continentur.

. sit minor affirmans, primo major generalis;
una negans esto pro, pro, una major generalis.

Sit minor affirmans tertio conclusio particulae.

Si major quarto affirmet, tum ampla minor sit.

Si minor affirmet, conclusio sit specialis.

questio quando negat, major generalis habetur.

ergo quarta figura sicut et ceterae suas habent regulas.

instabis.

hujus modi q regule nullis rationibus probari queunt, ergo
nullae sunt.

R-N-A. quandoquidem in prima figura primo minor debet
esse affirmans, quod sic demonstro: si minor esset negans, conclusio
foret negans, ergo attributum conclusionis foret universale; atqui
illud idem attributum fuisset particularare in majori, cum fuisset
attributum majoris, in illo casu affirmantis; ergo attributum
conclusionis seu majus extremum, sumeretur universalius in
conclusione quam in premissis, quod est contra regulam.

secundo major debet esse generalis.

Si quidem ex ijs demonstratis minor debet esse affirmans, ergo
medium quod est ejus attributum, est particularare; ergo restat ut
sit universale in majori: atqui non potest esse universale in
majori quin faciat universalen majorem; cum sit ejus subjectum:
ergo major debet esse generalis. Sic tute poteris demonstrare
ceteras regulas, quarum rationem hic indicabo unico tantum
verbo.

in secundā figurā.

primo una p̄missarum debet esse negans: alioquin medium sumeretur bis particulariter. secundo major debet esse generalis: alioquin majus extreum est universalius in conclusione, quam in p̄missis.

in tertīa figurā.

primo minor debet esse affirmans, ut liqueat omni attendenti. secundo conclusio debet esse particularis: alioquin minus extreum est universalius in conclusione quam in p̄missis:

in quartā figurā

primo si major sit affirmans, minor debet esse generalis: alioquin medium foret bis particularē. secundo quando minor est affirmans, conclusio debet esse particularis: alioquin tunc minus extreum foret universalius in conclusione quam in minori. tertio quando conclusio est negans, major debet esse universalis: alioquin tunc majus extreum latius prateret in conclusione, quam in majori.
ergo prodicta regula suis irritantur rationibus.

CONCLAVIUM.

hinc, in primā figurā potest concludi quocumque modo, id est, vel per propositionem universalem affirmantem aut negantem, vel per propositionem particularem affirmantem aut negantem; alioquin in eā sola conclusio esse potest universalis affirmans; in secundā figurā, conclusio est semper negans: in tertīa conclusio semper est particularis; in quartā denique concludi non potest per universalem affirmantem, sed per universalem negantem.

per particulararem affirmantem, per negantem particulararem
objicies.

an objiciis istum sillogismum.

non omnis qui dicit mili domine domine intrabit in regnum
colorum.

Sancti dicunt mili domine domine.

ergo sancti non intrabunt in regnum colorum.

respondemus eum non recte concludere, quia apparenter
tantum observat leges primæ figure, in qua major debet
esse generalis. porro major hujus sillogismi equivalet
particulari; propter universalitatem notam omne conjunctam
cum particulari non quo proponitur nota deinde
sillogismus peccat contra istam regulam. ambo affirmantes
nequeunt generare negantem.
an proponis istum?

lex divina præcipit colere humilitatem
temperantias non est humilitas.

ergo lex divina non præcipit colere temperantiam.
respondemus eum esse non, in secundâ figura, ut apparet, sed
in primâ, ut probatur mutando conclusionem à voce activâ
in passivam isto modo.

humilitas est colenda ex precepto legis divino.

temperantia non est humilitas.

ergo temperantia non est colenda ex precepto legis divino.

ubi minorem vides negantem, contra regulam primæ figure.
unde cont conclusio non continetur in premissis. idem
dicendum de isto exemplo.

euangelium promittit salutem christiani

sunt improbi qui sunt christiani.
ergo evangelium promittit salutem improbis.

maius extreum non continetur in majori ubi medium
sumitur particulariter sicut in minori. sillogismus est in
secunda figura; et peccat contra regulam una negans
est. p*ro*p*ri*e*ce*, p*ri*mo. an affers istum.

solus homo est mortalis.

petrus est mortalis.

ergo petrus est homo.

respondemus cum recte concludere in secunda figura, quia
major exclusiva, quo includit partem negantem continet
conclusionem. unde ea propositio exclusiva istum inducit
sillogismum legitimum in primâ figurâ:

quicquid est mortale est homo

petrus est mortalis

ergo petrus est homo.

an addis istum?

fleentes rident

herodachthus est fleens.

ergo herodachthus rident.

respondemus hic esse paradoxum. seu fallaciam compositionis
et divisionis quo sit quando affirmatur de rebus quibusdam
similiter juntur, id quod non verum est nisi cum sunt separatae,
et quando affirmatur de rebus separatis, id quod non verum
est nisi cum similiter juntur. unde major sumitur in
sensu diviso, ejusque sensus est, qui prius erant fletentes nunc rident.

minor vero sumitur in sensu composito quippe jungit actualē
fletum cum horacito. ergo ~~Deo~~
huc referimus calvinistarum paralogismū seu sophisma
(quod nihil est aliud quam vitiosæ et captiosæ argumentatio.)

qui natus est ex deo non potest peccare
homo justificatus per baptismum natus est ex deo
ergo homo justificatus per baptismum non potest peccare

ubi fit transitus a sensu composito ad sensum divisum.

an obiectum istum:
emisti carnem crudam
manducasti quod emisti
ergo manducasti carnem crudam.

respondemus ibi fieri transitum ab una qualitate quo-
Supponitur conservari et quod tamen est amissio est ad alioem
qua acquisita fuit.

Scholiū.

peccabit quoque sillogismus, quando fiet transitus a sensu
collectivo, ad distributivum, a propositione modificata ad
non modificatam, a non restricta ad restrictam, a dicto
simpliciter seu absolute ad dictum secundum quid seu
respectivē, et viceversā, a genere ad genus, a generibus
singulorum ad singula generum; a statu ideali et mathematico
ad realem et phisicū, a suppositione rei ut verae quo
tamen falsa est. sic sunt ista: numerus binus est major.
unitate ergo est magnus: non facies tibi sculptile ut
adores illud, ergo nulla facienda sunt sculptilia.

peccabit sillogismus fallacia accidentis quando aliqui
rei aliquid absolute tribuitur, quod tamen illi non convenit
nisi per accidens. ut si quis proecclesim tamquam reipublice
poniam incusaret, quia sunt poeta qui perdite viventes
perdite scribunt.

peccabit sillogismus enumeratione imperfecta

peccabit sillogismus non causa pro causa, quando assignatur
pro causa aliquius rei id quod non est illius rei causa. ut
dum dicitur, si hoc ita esset, inde sequeretur quod post hoc.

ergo propter hoc

peccabit sillogismus equivocatione quando aliqua vox sumetur
in uno sensu, in uniuersitate et in alio, in aliis.

peccabit sillogismus ignoratione elemosini quando adversarius
probabit quod non est in questione, et quod ei non negatur.

peccabit sillogismus petitione principii, quando logicus ad
agendum contra adversarium exhibet quod est in questione
vel quod illi negatum est quodque est probandum, ut si
quis in disputationis ostu ad responderendum difficultati
contra suam thesim allato, pro ratione afferat ipsam
thesim; vel si quis in eos qui animam fingunt esse
corpoream sic argueret: materia non cogitat. ergo
anima humana non est materialis.

peccabit sillogismus circulo viciose cum quaevis per se
ipsas metus probantur. ut si quis probaret circumferentia
circuli frontes singulae eque a centro distare, quia omnes
radii sunt aequales, et si probaret radios omnes ideo aequales
esse quia singulos punctos circumferentiae aequaliter distant a centro.

Scholium.

hic consutto taxemus sillogismorum modos qui nihil aliud sunt quam dispositio propositionum, quatenus iste sumuntur ternis suis questionis speciebus, id est, ex affirmante aut negante ex universalis aut particulari; et qui pro variorum propositionum combinatione possunt esse sexaginta quatuor, reducendi ad decem. si quid olei puerendum habetis, horum grandia hoc nomen, barbara, caccardo, barroquo, barnabip, memoriter additatis, et alia id genus proclarè effata, humani factus ingenii chimerarum feracis.

quoque hic taxemus sillogismorum reductionem, tunc ostensivam, tum ad impossibile, protius ad torquendas quam ad collistrandas dicipitorum mentes inventam; ut ad utiliora simul et facilitiora, toto pede curramus.

Lectio tertia.

De

variorum speciebus argumentationis.

praeiux post sillogismum argumentationis species sunt, prosillogismus, enthymema, epiquerema, dilemma, inducitio, exemplum, solita, de quibus hoc unico articulo non multis verbis agemus.

articulus unicus.

De

argumentationibus

œ sillogismo distinctis.

De prosillogismo.

prosillogismus est argumentatio constans vulgo quinque
argumentationibus quae duo complectuntur sillogismos; ita ut
conclusio primi nomine tertia propositione sit una pro missarum
secundi. verbi gratia.

quod non habet partes est immortale.

atque substantia spiritualis non habet partes.

ergo Substantia spiritualis est immortalis.

atque mens humana est substantia spiritualis.

ergo mens humana est immortalis.

hujus modi argumentatio eo magis arvidet quod sit
brevior duobus sillogismis quae incedunt et nullam tamen
propositionem subintelligenda retineat. posset addi tertius
sillogismus duobus prioribus sicut secundus fuit additus.

de enthymemate.

enthymema est argumentatio duobus tantum constans
propositionibus quarum secunda scilicet consequens deducitur
ex altera que dicitur antecedens, non differt a sillogismo,
nisi in eo quod pro missarum unco, sive major sive
minor retineatur in mente; et ideo sillogismus truncus
appellatur, ut hoc enthymemata duo:

justitia est virtus.

ergo justitia est laudabilis.

omnis homo est animal.

ergo petrus est animal.

in primo major subauditur, et in secundo minor. nec
unquam enthymema concludit nisi in vim propositionis
subintellecor. ejusmodi argumentatio ex majorem
sermoni vim addit quo brevior est. sic istud orationis
enthymema. servare potui, perdere an prossimum rogade.
longe aliter animum sume quam hic sillogismus.

qui potuit servare, idem potest et perdere
aliqui potui servare
ergo potuisse perdere.

imo ad majorem brevitatem aliquando ambo enthymematis
contrahuntur in unam, quo ideo appellatur enthymematica,
quod in usu est apud oratores ut mortalis non tardes
converti ad dominum.

De epiquevermate.
epiqueverma est sillogismus cuius alter utri vel utrique
præmissa sua probatio adjungitur, prædicta
conclusio deducatur. ciceronis oratio pro milone nihil
est aliud quam unicum epiqueverma, cuius major est.

quod probatur lumine naturali, jux gentium et exemplis, minor
vero est, atqui clodius miloni est insidiatus,
quod probatur ex clodii apparatu et fugâ tandem
deducitur conclusio.
ergo milo potuit interficere claudium.

De Dilemmate.

dilemma est argumentatio pluribus sillogismis composita, in qua post divisionem totius in suas partes, id concluditur de toto quod conclusionum fuerat de quavis parte verbi gratios. si probarem nullam felicitatem impiis sperrandam esse, hoc modo

vel impiis moriendo pereant toti secundum animam et corpus, vel eorum anima sunt imortales.

aliqui si toti pereant nulla spes felicitatis eos manet,

si eorum anima sint imortales, nulla quoque spes relinquitur impiis, sed eternis pars crucibus utur.

ergo omnis spes felicitatis admittitur impiis.

ad argumentationis legitimitatem requiritur primo ut disjunctio que sit in majori sit accurata, ita ut totum distribuatur in omnes suas partes, vel enumeretur omnes hypotheses que fieri possunt: alioquin tota rueret argumentatio. secundo conclusiones particulares debent necessario deduci ex medio.

adverte quod omnis argumentatio que continet propositionem disjunctivam non sit dilemma, sed ex tantum quae in conclusione dicit de toto quod in minori de singulis partibus probatum fuit.

De inductione.

inductio est argumentatio que, in enumeratione plurium

45

sive generum, sive specierum, sive individuorum,
aliquid commune sive de generibus, sive de speciebus, sive
de individuis concluditur. ut si quis dicat

aurum, argentum, plumbum, ferrum, hydrargium,
sunt gravia, nec reperiatur aliud metallum aliud
quod non sit grave,
ergo omnia metalla sunt gravia.

hic conclusio est moraliter universalis.

De EXEMPLIO.

exemplum est argumentatio aliquo singulare ad aliquid
singulare, ex aliquo facto ad aliud factum concludens
propter similitudinem, scpius vitiosus raro probabilis,
numquam invita est oratori captior philosopho, verbi q:

petrus studendo profficit.

ergo pariter jacobus studendo profficit.

unde nos legiconum, potius exemplum secuti quam nostrum
logitandi modum, inductionem et exemplum inter
argumentationis species rescensumus: ille enim non
habemus ut argumentationem legitimam.

De SOLITE.

Solites seu gradatio est argumentatio multis constantibus
propositionibus ita dispositis ut attributum prime fiat

subjectum secundæ et attributum secundæ fiat subjectum
tertiæ, et sic deinceps. Donec in conclusione subjectum
prima cum ultimæ attributo jungatur ut in isto exemplo

avari multa desiderant.

qui multa desiderant multis egerint

qui multis egerint sunt miseri.

ergo avari sunt miseri.

quaer ut argumentatio sit vera, quilibet terminus eodem
sensu eademque extensione sumi debet in utraque propositione;
alioquin nulla foret connectio inter subjectum primæ
propositionis et attributum ultimæ ut infra videt;

qui hebreus est bene dormit

qui bene dormit non cogitat malum

qui non cogitat malum non peccat

qui non peccat salvabitur

ergo qui hebreus est salvabitur.

~~Si hebreus est salvabitur, hebreus est bene dormit.~~

ex natura et regulissillogismi.

Ad hanc
locutionem illam adiungimus haec ostendere ut videlicet
dictum suum confirmare hoc trito sive nullius significacionis

Sectio secunda et ultima

logicoꝝ.
De
mentis operationibus &
ratiocinio diversis.

cetero, post ratiocinum, mentis operationes sunt ut supra dictum est, idea iudicium, et methodus, de quibus tripliciter distinctione diligendum quam breviter propter.

Lectio prima

de
ideis -

lectionem istam ~~duobus~~^{unius} absolvemus capite, ubi varia
explicabimus percipiendi formas quo habent relationem
ad ratiocinium: seu definiemus quam varia nomina obtineat
nostra percipiendi facultas, pro vario ideas considerandi
modo, logice candidatis accommodato, et distinctione ac de-
re in intellectu tractande relinquimus.

caput unicum.

De variis perceptionum speciebus.

Duo erunt capituli hujus articuli, quorum primus de idearum proprietatibus secundus de ideariorum signis sermonem non longum faciet.

articulus primus.

De

idearum proprietatibus.

articulus hucus tot paragraphis dividetur quot postulabit ordo rei dilucidando.

paragraphus primus.

De

idearum natura.

primo idea seu perceptio seu apprehensio seu conceptio, seu cogitatio, ut iam definitius in ipso logico liniente est objecti representatio in mente sine affirmatione aut negatione, ut idea spiritus, corporis hominis ludovici. Secundo animo, potest percipere objecta tribus potissimum modis per intellectuam pruasim, per imaginacionem, per sensus. intellectio pura est prima et nobilior cognitionis species, qui mens aliquid cognoscit sine oper sensuum, et sine ulla imaginatione materiali facta in cerebro. Sic animo percipit spiritualia, sic universalia, sic notiones communes, sic

idea infiniti, sic ideam perfectionis, sic generatim suadum est cogitationes, cum illas cognoscit per reflectionem supra se factam. Sic anima cognoscit extensionem cum suis proprietatisibus; cum sola intellectio pura possit percipere circulum, et quadratum perfectum, Kliogonum et similia.

imaginatio est quando mens aliquid percipit ope imaginis in cerebro exarato. Sic percipimus sollicitia materialia, cum viens objecta que sunt absentia facit sibi presentia per quondam ut ita loquitur imaginem in cerebro factam. unde non possumus imaginari spiritualia.

sensatio est status animae, quando percipit objecta sensibilia per sensus; cum scilicet objecto presentia faciunt impressionem in organis exterioribus corporis, eaque impressio communicatur cerebro.

tertio ad triplicem generalem percipiendi modum referuntur; conscientia cum mens se ipsam suadque affectiones cognoscit: memoria seu reminiscencia cum mens aliquam renovat aut recuperat ideam sine objecti ejus ope:

ignorantia si mens pone nullas comparavit cognitiones aut comparatas ammisit:

stupiditas si mens tarda atque segnis ideas in suo quasi thesauro reconditam non ex possit resolute celeritates quae subitos et familiares ad usus necessaria est cum luculentio potest

atque, ut fuit olim, cum fontanio, excellentissimo illo nugatore,
 sub quo mundiori vestitu decorata fabula proposita.
 ingenii accumen, et phantasico, si ideas quandocumque opus
 est, mens habeat in promptu:
 contemplatio si diu aliquid attente consideret:
 intentio sive studium: si contemplatio sit in majori gradu,
 seu cum mens in eis vis ideas contemplatione penitus
 defixa haeret, cum eam unde quaque intuetur, nec aliarum
 idearum in vestimento ab illius intuitu facile revocatur:
 effuga sine ordine cogitatio, seu somnium: gallite reverie: si
 idee hac illae fluctuant nequaquam ad vertente anima seu
 intellectu:
 convenientia: si repugnantes alieno, ac procul dissentientes
 ideas conjungantur in mente; si mens huius decepta fragmentis
 ea pro veris habeat, et si forte ex eis recte concludat:
 ingenii imbecillitas: qui solet et in idiotis facultatibus
 intellectualibus ita vives nerisque deficiam, ut raro aut
 pene nullas anima propositiones et ratiocinias conficiat:
 comparatio: si mens idearum suarum respectus varios et
 discriminas consideret:
 iudicium: si mens ideas repugnantes separat, aut convenientes
 conjungat, aut apparenter dissimiles contrarias vtere coruicit
 denique ea anima facultas cuius est dumtaxat, ideas in se
 recipere, dicitur intellectus; ea vero ad quem pertinet vello
 et iudicare, appellatur voluntas; hinc celebris ista distinctio
 mentis et animi, (l'esprit et le coeur) ubique excepta non

tamen illa duo facultates sunt quid in anima diversum, quasi
ad diversas anima veluti partes pertinuerent: eadem enim est
anima, modo intelligens, modo volens; sicuti idem corpus
est illud quod modo movetur, modo quietur; voluntio est
prosecutio boni aut fugia mali; quae presupponit judicium
qui cum anima habet voluntates, quae sunt actus
voluntatis; non judicat bonum verbi: esse amandum, sed
illud amat, facto priore judicio de bono amando.

paragraphus 25.

De

idearum objectis.

primo objectum *idea*, est illud omne quod menti representatur,
est que vel *substantia*, vel *modus substantiae*, vel *substantia modificata*.

substantia est id quod subsistit in se, nec *subjecto* indiget
ullo ut existat; ut *corpus mens modus seu accidentis*, est
illud quod advenit *substantiae*, nec potest sine illa subsistere;
ut *mollies in cera molle*, ut *motus in corpore moto*, ut
latitudo in hilari animo. *substantia modificata* est
substantia certo modo determinata: sic dum
considero *globum*, non mihi representatur *corpus* precise
nec precise figura, sed *corpus figura sphaericus*
determinatum. *Secundo*: sicuti duplex est *substantia*, *spiritus scilicet et corpus*

ita modi sunt duplicitis generis, alii nempe spirituales, ut
 amor, desiderium, spes, ira, tristitia: alii corporei, ut motus,
 figura, quia. isti tamen decurrent corporei, quia afficiunt
 corporis; alioquin sunt considerationes factae in mente.
 tertio modi quicunque sint, sunt, vel apparentes, vel
 veri, vel interni, vel externi, vel privativi, vel negativi.
 verius modus, ille est quem iam definivi; apparentes,
 est ille qui concupitus ad instar modi, licet non sit modus,
 ut humanitas que concupitus tangquam aliquid habens
 humanitatem. internus concupitus ille qui inheret substantiis,
 ut motus, ut figurae quo inheret corpori. externus
 appellatur ille qui non recipitur sive inest ⁱⁿ substantia sed
 pendet ab actione alterius, estque mera denominatio
 extrinseca, ut visus, amatus, cognitus, petrus, joannes:
 privativus habetur quando substantia caret modo cuius
 est capax, ut ignorantia, injustitia in mente:
 negativus nominatur carentia hujus cuius substantia
 non est capax, ut carentia cogitationis in lazie:
 Substantivus est substantia unita alteri substantiae et
 considerata tangquam modus; ut vestitus, armatus,
 homo vestitus aut armatus, potest considerari. Sicuti
 totum compositum homine ejusque vestibus aut armis.

paragraphus.... 35.
 idealium veritate et claritate.

Opusculo veritas idea est illius conformitas cum objecto percepto; quoniam autem idea est semper conformis objecto percepto, seu representat semper id quod representat, idea dicenda est semper vera. hic appellamus objectum idea, id quod est praesens menti, non vero oculis.

Secundo ideam dico claram, quo tota quanta est menti praesentemente percipitur, talis est idea totius et eius partium, idea numeri quatuor.

Hinc omnis idea est clara ratione sui. potest quidem una idea esse magis perfecta, magis completa, magis adequata, magis extensa, seu maiorem habere totalitatem quam alia; quando scilicet representat plures partes aut proprietates in objecto. sic omnis facula accensa clara est in se, et conjuncta cum aliis facultatibus par est collustrando ingenti cubiculo. sed nulla est idea obscura aut confusa ratione sua. Tertio idea distincta dicitur, quo si representat objectum ut illud distinguat ab omni alio; quales sunt ideas circuli et trianguli. Quarto ideam appellant vividam quo gravem facit impressionem in anima, seu quae diu tenet attentionem anima fixam in objecto: talis est idea producta occasione grandium spectacularium. ideam debilem dicunt quo levem facit impressionem in mente; seu quae mente facile labitur, cuique aliae sceleriter succedit. sic sunt ideas bonitatis, sapientie, justitie, et alias id genus quo uno instanti nascuntur, uno instanti moriuntur.

paragraphus 45.

ideas simplicitate et compositione.

Opusculo ideas scilicet dicuntur illae, quo ex pluribus aliis non formantur, seu in quibus plura non distinguere possumus: unde non definiuntur.

Secundo idea composite est illa qua resultat ex congerie plurium
idearum simplicium; qualis est idea mortis aurei, hominis
armati, trans rotunde, trianguli; idea hominis qua sit ex ideis
spiritus et corporis; idea christi qua sit ex ideis hominis et dei;
pariter ideas modorum composite ex simplicibus ideas variorum
aliorum modorum; nesciisque ex ideis illis composite, sicut
aliae magis composite. uno verbo ex ideis, licet numero
paucissimi, componuntur nostra omnes cognitiones infinitae;
dum scilicet mens ead ideas variis sine fine modis componit aut
resolvit, amplificat, vel constringit, sciat vel distinguit.
nonne videmus quanta nominum multitudo e viginti quatuor
literarum varia combinatione et complectione oriri possit.

Tertio. idea numeropartis collectivæ, qua convenit multis simul
sumptis, ut idea serotinus. idea est absoluta, si representat
objectum nullam habens relationem aut dependentiam cum
idea aliud rei; ut idea solis, cœli, idea erit relativæ cum
representabil objectum, aliquam habens relationem aut
dependentiam, cum idea aliud rei; ut idea patris, magistri,
heni magni, longi, alti, vasti.

Quarto omnes ideas in primâ sui origine, id est antecedenter,
ad earum combinationem à mente factam, sunt simplices
ac indivisibles, ut ideas qualitatum sensibilium. ideas
substantiarum realium et existentium, sicuti et ideas variorum
hominis actionum sunt composite; ut ideas corporis in qua
distinguo sursum, deorsum, anterius, posterius.
ideas spiritus, in qua distinguo ideas variorum ejus facultatum.

B. 5.

idea misericordie, in qua distingo ideam miseri, homini miseri,
et hominis dolentis vitam alterius:

idea irae, et alio id genus idea sunt pariter composite.

De

extensione, comprehensione, abstractione,
et restrictione idearum.

¶ primo. extensio idea sunt omnia subjecta seu inferiora ad quae
idea se extendit, aut quibus illa convenit. sic extensio idea regni
sunt singula regna, unde ratione extensionis, idea solet dandi in
singularem quo representat unum individuum determinatum,
ut idea tolos: in particularem, quo representat aliquam partem
id indeterminatam sue extensionis: in universalern quo omnia in
eadem specie representat ut idea omnis figure. ista differt a
collectivo, in eo quod primos conveniat multis simul sumptis et
diffim, secundos vero conveniat multis simul tantum sumptis;
¶ Secundo. comprehensione idea sunt omnia attributa necessaria ad
constituendam ideam, ita ut si unum tollas attributum, tollas
et jam di ideam, ut jam diximus.

¶ tertio. abstractio idea seu praescissio est consideratio unius, alio non
considerato in eadem re; seu est operatio mentis ex aliquo idea
composito detrahentis residenter aut separanter aliquid verbi
gratia. Si ex idea animalis rationalis, detrahatur attributum
rationalis, quo attributo hoc idea ad solos restringitur homines,
super est idea animalis, quo homini simul et bellua convenit; et
ista universalior idea, nempe idea animalis, dicitur abstracta respectu

prime, id est r̄spediu ideo animalis rationalis.

Sic passum considerare misericordiam dei non considerata ejus justitia: sic dum concipio scholasticum malum, quamvis in scholastico malo, scholasticus et malitia sint unum et idem, passum tamen considerare unum sine alio verbiq; scholasticum vel quatenus scholasticus, vel quatenus est malus. in hujusmodi autem abstractione mens nostra nullo modo decipitur, quia sciens et tradens talēm exhibet abstractionem, et cum concipit unum sine alio, non ideo affirmat unum esse sine alio; unde nocturnum proverbium: *abstrahentium non est mendacium.*

abstraction autem fieri potest vel abstrahendo medium a modo in eadem substantiā; ut cum in lacte considero dulcedinem non considerato candorem, vel abstrahendo partem rei a tota; ut cum considero brachium hominis, omissa reliqua corporis consideratione: vel abstrahendo modum substantiae ibi ipsa substantiā; ut geometra qui considerant lineam abstractam a corpore: vel abstrahendo aliquod attributum essentiale uni ideo: ab aliis attributis ejusdem ideo: verbiq; dum concipio quadratum, quod est figura terminata quatuor lineis rectis cuius latera opposita sunt parallela, cuius anguli sunt recti, et omnia latera ~~aequalia~~: unicā ideo simul concipio quinque illius attributū: primo esse figuram. secundo esse figuram quatuor lineis rectis circumscriptam. tertio esse figuram cuius latera opposita sunt parallela. quarto esse figuram rectangularē. quinto esse figuram equilateralem. jam vero si per abstractionem mentis detrahām quintum attributum quadratum

tunc non erit quadratum, sed rectangulum; si detrahatur quartum attributum, rectangulum erit tantum parallelogramum; si detrahatur tertium attributum parallelogramum, erit dumtaxat quadrilaterum; tandem si abstraham secundum attributum sola remanebit idea figura, qua communis erit omnibus figuris. quarto restrictio idea est limitatio per additionem alicujus attributi aut modi; quo sit ut idea non se se extendat ad tam multa inferioria. sic ideo animalis qua in sua extentione continet hominem et belluam, restringitur ad solum hominem per additionem rationalis. unde restrictio est abstractioni proposita.

COROLLARIUM.

hinc sit primo ut quo idea est restrictior, eo maiorem habet comprehensionem, sed minorem extensionem; ac proinde et quo idea est abstractior, eo maiorem habet extensionem sed minorem comprehensionem; ac proinde idea per abstractionem fiat ex singulari universalis, et ex universalis universalior.

hinc sit secundo ut per restrictionem idea universalis mutetur in singularem aut particulararem: si quidem idea singularis aut particularis nihil aliud est quam ipsam idem idea universalis limitata et circumscripta. sic ideo casavis est idea hominis restrictio ad casarem.

PROPOSITIO.

mentis abstractio reddit iideam ex singularibus universales probatur: abstractio est cognoscendi seu considerandi modus quo mens veluti separat aliquam ideam a certis aliis ideo a certis

circumstantiis loci, temporis, personae, uno verbo ab omnibus differentiis, ut aiunt numeris et individuantibus: atque per hujusmodi considerandi modum, ideo sunt ex singularibus universales, ut evidens est: ergo ~~ideam~~

EXEMPLUM

Supponamus me habere ideam singularem talis vase determinatae, ut hanc ideam universalem faciam, sic procedo.

Primo per mentem separo ideam vase & circumstantias quae illam faciunt talem vasam: non attendo verbiq; ad aliquam magnitudinem determinatam, ac talem locum ad tale tempus; tunc idea quae prius erat singularis, et uni tali vase conveniebat, sit idea vase generativi, quae nunc convenit non tantum huic tali vase, sed omnibus vasis.

Secundo ulterius progrederor, et per mentem separo omnes circumstantias quae ideam meam faciunt ideam vase potius quam tulippe, aut selli; uno verbo, attendo ad solam ideam floris: tuncque idea quo ante conveniebat solis vasis, convenit insuper aliis floribus, sitque idea communior.

Tertio. sit adhuc universalior, si attendam ad solam qualitatem viventis, quo convenit flori; vel ad solam qualitatem corporis vel ad solam qualitatem substantie, vel denum ad solam qualitatem entis: tunc enim idea sit universalissima.

Ergo ideas singulares abstractione sunt universales. unde ideas universales vulgo appellantur abstractas,

COROLLARIUM.

Ergo diversus est universalitatis gradus, pro ut abstractitur a pluribus aut paucioribus circumstantiis. Sic idea entis est

universalior quam idea substantiae; ista est universalior quam idea corporis; ista universalior quam idea viventis; ista universalior quam idea animalis; ista universalior quam idea hominis; ista universalior quam idea ludovici.

SCHOLIUM.

hic lacemus quinque universalia, quæ sunt quinque tormenta quibus excruciatur inale seriatu philosophi animus, quinque labyrinthi inextricabiles, quinque scopuli logicorum naufragii noti: quo sane vel ipse refugeret theseus, qui quoniam unum viscerit minotaurem, cum quinque congregari reuolaret. unde voluerem illam universalium gentem, quæ dum ipsam logici comprehendere cipiunt manus oculosque fugit, ontologie relinquimus propugnandam.

ARTICULUS SECUNDUS.

De idearum signis. observationes.

observatio primæ.

Signum est illud quod prius cognitionem, nos ducit in cognitionem alterius rei, propter cogniti connectionem quam habet authabere supponitur cum re illa; et duplex est, aliud signum naturale, aliud arbitrarium.

naturale habetur illud quod significat aliquid independenter ab hominum instituto, ut fumus qui est signum naturale ignis. arbitrarium est illud quod aliquid significat ex libero dunt taxat hominum arbitrio, ut hæderæ foribus appendæ est signum vinæ venabili.

Observatio secunda.

Signa id earum sunt gestus, locutio seu vox, Scriptura locutione ac gestu presentibus tantum, scripturā vero absentibus cogitata nostra proponimus. vox autem est sonus articulatus ab homine prolatus ad exprimerandas mentis cogitationes; et inter omnia vocum genera quae grammatica numerat, nos tantum nomen atque verbum admittimus.

Observatio tertia.

voces præter significationem primariam, aliam habent adjunctam quam accessoriām seu secundariām vocamus, sic vox ista *mentivis*, quæ primario significat, *dicis aditer ac sentis*, præterea indicat contentum aliquem aut aliquam ludendi aut jocandi voluntatem. porro illa significatio accessoria oritur, vel ex usu communi, vel ex voce tono, vel ex gestu, vel ex aliis naturalibus signis, quæ dum hominis loquentis motus et affectionem animi reffervant primariam vocis significationem ampliam minuant aut mutant. hinc eadem voces diversos existant motus, ex adjunctis oratoris coloribus: hinc oratores Sacri non cognitionem solum sed et amorem legis evangelicæ in animos auditorum injicere solent.

propositio.

voces humanæ non sunt signa naturalia cogitationum et verum cogitatarum, eo sensu quod independenter ab hominum arbitrio had vel illas cogitationes vel res cogitatas significant. probatur: nulla est necessaria connectio inter cogitationes vel res cogitatas, et inter voces quibus significantur: si quidem voces quo exhibentur ad significandas res aliquas aut quadam cogitationes, possunt usurpari ab hominibus ad significandas

alias res aut alias cogitationes. Sic vox luna, quæ vulgo planetam
significat, usurpatur apud chymicos ad significandum argentum
ergo ~~de re~~

objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

voces sunt signa naturalia personæ loquentis, ergo sunt signa
naturalia id earum.

R.N. consequentiam et consequens; quamvis enim voces ex naturâ
suâ et independenter ab hominum instituto indicent personam
loquenter, ita ut auditâ voce alii uis, intelligatur quis sit loquens,
an vir, an foemina, an infans, an estate proiectus, an amicus, an
inimicus; attamen voces non sunt signa naturalia id earum: quare
quia significatio vocum pronitur, mutatur, et tollitur ad nutum
hominum.

præterea an omnes populi eadem voces usurpant ad significandas
eadem res, aut eadem cogitationes exprimendas: nonne suo hebreo, suo
latini, suo galli, suo cetera gentes sermone utuntur? quod sane non
fieret, si voces forent signa naturalia id earum.

hinc ex usu venit quadam voces esse honestas et verecunda, quadam
vero invereunda; non quod invereundia in vocis sono reveriantur,
sed quia ex usu habent invereundiam secum adjuntam, seu quia
in auditoribus existant ideas hominis, dignitati ac præstantie non
conformes.

objicies secundo.

octo sunt diversa genera vocum significantium ideas, ergo non sunt
tantum duo.

R.N.A: namque ad nomen referuntur pronomen, participium,
adverbium, et propositione; et ad verbum vero conjunctio et interjectio:
quare quia quidquid occurrit vocibus exprimendum, vel est objectum

de quo simpliciter cogitamus, vel judicium quod de eo ferimus,
seu modus et forma cogitationis nostra.

nomen autem (quod est dictio ab hominibus instituta ad significandum
ideam et ejus objectum sine affirmatione aut negatione) vel est
Substantium vel adjectivum. id est, significans Substantiam aut
aliquid ad instar Substantiae, vel adjectivum, id est, aliquid additum
Substantiae; vel abstractum, id est, significans unum consideratum
sine aliо in eadem re, ut frigiditatem in nive frigida; vel
concretum, id est, significans formam aut modum coniunctum
cum subjecto, ut sapient; vel appellativum, id est capax dici de multis,
nisi aliqui individuo determinato tribuitur per analogiam, ut
vōx rex pro ludovico decimo quinto, apostolus pro diu paulo, orator
pro cicerone, propheta pro davide; vel univocum id est multis
eodem modo conveniens, ut triangulus, unde est universale in
significando; vel equivocum id est significans aliquid multis
diverso modo conveniens, ut taurus, unde equivocum prius
est dividendum quam definiendum contra vero univocum;
vel analogum, id est, significans formas diversas in multis, sed
simili modo à singulis habitat. ut pес respectu hominis, montis,
cathedrae, arboris; vel attributum seu analogum attributionis,
id est significans eandem in multis formam, sed diverso modo
à singulis habitat, ut sanus respectu hominis, cibi, aëris
remedii, pulsus arterie, vel categorematum, id est significans
aliquid sine addito, ut homo, deus; vel sincategorematum,
id est significans aliquid cum addito, seu modo aliud
nomen addatur primo, ut omnis, nullus; vel sed
quid hī dictionarium vobis onerosum videmur scribere:
cetera coram in explicatione trademus:

lectio secunda.

*de
iudicio.*

*lectionis istius unum caput erit duobus divisum articulis,
quorum primus iudicii naturam, secundus ejus proprietates
expendet.*

capitulum

*de
naturâ et proprietatibus iudicij.*

articulus primus.

*de
naturâ iudicij.*

propositio prima.

judicium ex naturâ suâ est actus mentis.

*probatur: namque mens, in iudicando vel agit, vel mere
quiescit in idearum relatione cognita: alius mens in iudicando
affirmat aut negat non mere quiescit in idearum relatione
seu comparatione cognita; primo quia mens iudicando
affirmat aut negat, assentitur aut dissentit: atq. certe qui
mere quiescat in idearum comparatione cognita, non affirmat aut
negat, non assentitur aut dissentit; sed dum taxat percipit et
contemplatur idearum comparationem. Secundo quia mens iudicando
pronuntiat aut verum aut falsum: alius qui mere quiescit in perceptâ
idearum comparatione, neque verum neque falsum pronuntiat. quis
enim dixerit meram quietem esse veram aut falsam, qui vera esset aut
falsa, maximè vel veritate aut falsitate representationis, tum quia hoc
quiè non differret ab idem tum quia nulla datur falsitas representationis;*

non etiam veritate aut facilitate emuntationis, si quidem quies nihil emuntat nihil affirmat aut negat;
ergo mens judicando non mere quiescit in percepta idearum comparatione, ergo mens judicando agit, ergo judicium ex natura sua est actus mentis.

objectiones cum solutionibus.

objecies primo.

post veritatem evidenter cognitam, nihil super est, nisi ut mens conquietat in veritate cognita; ergo judicium non est actus mentis, sed mera quies animo. sibi complacentis in veritate cognita.

R.D.A.: nihil super est nisi ut mens in veritate cognita conquietat per actum positivum concedo. A. per meram actus negationem rego A..

unde per illas voces, conquietere in veritate cognita, duo possunt intelligi: primum est quod, post claram veritatis cognitionem, mens remaneat otiosa et nihil agens circa veritatem cognitam. secundum est quod mens veritati evidenter cognito assentiat per actionem veram, et realem, que tamen actio dicitur quies, eo quod illa actio sit finis comparandi ideas.

equidem post veritatem evidenter cognitam, nihil super est nisi ut mens per actionem veram conquietat in veritate cognita. Sed post veritatem evidenter cognitam, aliquid amplius super est quam ut per meram actus negationem conquietat in veritate cognita: super est enim aliquid pronuntiandum de percepta idearum comparatione.

aliqui proscile conquietere per meram actus negationem in veritate cognita, non est pronuntiare de percepta idearum comparatione: nam nihil agere circa perceptam idearum

comparationem, non est prouisitiare de percepta idearum comparatione; sed praeclarum quiescere per meram actus negationem in veritate cognita; est nihil omnino agere circa perceptam idearum comparationem ut liquet. ergo ~~ccc~~

propositio secunda.

judicium est functio mentis, quatenus est volens, non quatenus est intelligens.

probatur: vel judicium est actus mentis quatenus volentis vel quatenus intelligentis. atq. non est actus mentis quatenus intelligentis: mens enim, quatenus intelligens versatur circa solas intellectiones et cognitiones: atq. judicium non est intellectio aut cognitio; cum presupponat intellectu et cognitionem, quo sunt motivum judicii; iusta adagium istud: non est judicandum de rebus ignotis. ergo judicium non est functio mentis quatenus intelligentis sed quatenus volentis.

objectiones cum solutionibus.

objecies primo.

judicium est functio mentis intelligentis, ergo ~~ccc~~

R.N.A.: quandoquidem judicium est assensus vel dissensus: atque assensus vel dissensus non est functio mentis intelligentis, sed volentis: si quidem assensus est propensio ad aliquid, est approbatio aliquius veritatis cognitae: dissensus est aversio ab aliquo, est improbatio aliquius falsitatis cognitae: atque propensio et approbatio, ut potest quedam species amoris; aversio et improbatio, ut potest quedam species odii; sunt functiones mentis quatenus volentis tantum cum ad solam voluntatem pertineant omnes amores et odia; ergo judicium non est functio

mentis quatenus intelligentis.

et sane, illa functio pertinet ad mentem quatenus volentem, quo
semper est voluntaria et aliquando libera: atq. judicium semper
est voluntarium et aliquando liberum; quod sic probo. illud est
voluntarium quod fit cum propensione voluntatis; illud vero
est liberum, quod fit ex libera determinatione: atque judicium
semper fit cum propensione voluntatis, et aliquando ex libera
determinatione: rem sic probo, vel conjunctio aut separatio
icearum est evidens, tuncque mens in affirmationem aut
negationem libertissime festus; vel illa conjunctio aut separatio
est paulo obscurior, tuncque mens ex libera determinatione
affirmat aut negat, ut accidit in judiciis temerariis. ergo
omne judicium est voluntarium et aliquando liberum, ergo est
functio mentis quatenus volentis non quatenus intelligentis.

instabilis primo.

judicium est actus mentis quatenus versantis circa verum aut
falsum: atq. actus mentis quatenus versantis circa verum aut
falsum est actus mentis quatenus intelligentis; ergo judicium est
actus mentis; quatenus intelligentis.

R. D. MAJ: circa verum aut falsum judicandum concedo
MA: circa verum aut falsum intelligendum nego MA: equidem
mens, quatenus intelligens versatur circa verum aut falsum
intelligendum, percipiendum, cognoscendum. Sed mens quatenus
intelligens, non versatur circa verum aut falsum judicandum,
affirmandum aut negandum; cum enim affirmatio sit quoddam
species amoris, et negatio quoddam species odii, debent pertinere
ad mentem quatenus amat vel odit: atq. mens non amat vel

~~dit nisi quatenus volens; ergo~~
propositio tertia.

judicium proxime cedit in identitatem duarum idearum affirmandam aut negandam.
 probatur. judicium proxime cedit in id quod proxime cedit sententia mentis affirmantis aut negantis. atq. sententia mentis affirmantis aut negantis proxime cedit in identitatem duarum idearum affirmandam aut negandam; sic probo minorem: dum mens judicat sententia mentis affirmantis aut negantis proxime cedit in id quod proxime cadebat ex examen priusquam mens judicaret; atq. priusquam mens judicaret ejus examen proxime cadebat in identitatem duarum idearum affirmandam aut negandam, nam tunc mens se ipsa interrogabat, & se ipso querebat utrum esset identitas nec ne inter idearum; ergo dum judicat dum questioni respondet, dum proffert sententiam, sententia hoc proxime cedit in identitatem duarum idearum affirmandam aut negandam. ergo judicium proxime cedit in ~~modo~~

objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

Sit istud judicium corpus A est equale corpori B; atqui non proxime cedit in identitatem sed in equalitatem inter corpus A et corpus B: ergo judicium ~~est~~

R. N. MIN: nam quando dicitur, corpus A est equale corpori B sensus est corpus A est aliquid equale corpori B: atq. evidenter judicium istud corpus A est aliquid equale corpori B, proxime cedit in relationem identitatis inter corpus A et aliquid equale corpori B; si quidem hoc judicium identificat attributum, nempe aliquid

equale corpori B, cum subjecto nempe corpus A: ergo ~~colle~~
instabis primo.

illud judicium proxime festur circa relationem subjecti ad attributum: atque relatio subjecti ad attributum non est relatio identitatis, sed equalitatis; ergo ~~colle~~

R·N·MIN· namque subjectum est corpus A, attributum est aliquid equale corpori B: atque relatio qua requiritur inter corpus A et aliquid equale corpori B, est relatio identitatis. quidem est relatio equalitatis inter corpus A et corpus B, sed non est relatio equalitatis inter corpus A et aliquid equale corpori B.

instabis secundo

relatio subjecti ad attributum est ea qua jungit attributum cum subjecto: atq in praedicto judicio, sola relatio equalitatis inter corpus A et corpus B jungit attributum cum subjecto; ergo ~~colle~~

R·N·MIN·: etenim relatio equalitatis non conjungit certe aliquid equale corpori B, quod est attributum, cum corpore A quod est subjectum. ergo ~~colle~~

instabis tertio

in illo judicio, relatio equalitatis conjungit corpus A cum corpore B; ergo in illo judicio relatio equalitatis conjungit attributum cum subjecto.

R·N· consequentiam et suppositum consequentia, scilicet quod in allato judicio corpus B, sit attributum. illud enim non est attributum, quod non affirmatur de subjecto: atq corpus B non affirmatur de subjecto, sed aliquid equale corpori B. ergo quavis in illo judicio relatio equalitatis conjungat corpus A cum corpore B, non sequitur relationem equalitatis conjungere attributum cum subjecto.

60.

propositio quartæ.

judicium formaliter sumptum est actus mentis simplex probatur: judicium, ratione sui est conjunctio aut separatio idearum: atque talis conjunctio aut separatio est actus simplex quod sic probo: conjunctio aut separatio idearum nullas habet partes: ideo enim vel totaliter conjunguntur, vel nullatenus; vel totaliter vel nullatenus separantur: ergo conjunctio aut separatio idearum est simplex, ergo et judicium formaliter sumptum est.

objectiones cum solutionibus.

judicium non est simplex ergo.

objiciens primo.

R.N.A: vel enim esset actus compositus ratione sui, vel ratione idearum, quas affirmando componit aut negando disjungit; atque non est compositus ratione sui; quia ratione sui dividiri nequit; aut totus dissensus aut totus continetur assendens: quis umquam divisit hanc copulam est? quis umquam divisit hanc particulam non? an illis quid simplicius excogitari potest? similiter non est actus compositus ratione idearum, quae in essentiam iudicii nullatenus ingrediuntur; ergo iudicium est actus mentis, et actus simplex:

instabilis primo.

judicium componitur ex ideis, ergo non est simplex.

R.N.A: si enim iudicium componeretur ex ideis non distingueretur ab ideis simul sumptis, cum totum non distinguatur a suis partibus simul sumptis: atque iudicium distinguitur ab ideis: etenim nonne ideo possunt esse in mente sine iudicio? an ne toties iudicamus quidem habemus ideas? iudicium ergo distinguitur ab ideis. ergo non ex illis componitur.

et vero, actus conjungens aut separans ~~ideas~~, non magis componitur ex ideis, quam actus conjungens aut separans lapides componitur ex lapidibus. quidem judicium semper presupponit ideas, cum ipsum sit conjunctio aut separatio idearum; sed illae idee presuppositae non sunt natura, non sunt constitutivum judicij; sunt tantum conditio sine qua non fit judicium; sunt materia circa quam, non vero materia ex qua fit judicium; proro res numquam componitur ex materia circa quam res versatur, sed tantum ex materia ex qua. ergo ~~De e~~

in statibus secundo.

tale est judicium internum, quale est judicium externum, seu propositio; atq; externum componitur ex ideis subjecti et attributi, ergo et internum ~~esse~~.

R·D·MAJ: tale est objective concedo maj. ratione sui nego maj. equidem judicium internum, et propositio qua est ejus interpres seu manifestatio, sunt quid idem objective, in eo sensu, quod habeant idem objectum ei que pariter convenient aut non convenient. sed non sunt quid idem ratione sui. caenam non sunt quid idem ratione sui quo non habent eandem essentiam: atq; judicium internum et externum non habent eandem essentiam cum forma unius sit diversa ab formâ alterius ergo ~~e~~

articulus secundus.

De proprietatibus judiciorum
notiones

notio prima.

primo judicium vel est conforme rei enuntianda, et tunc est verum; vel disforme, et tunc est falsum. vel de ejus veritate

menti constat propter aliquod motivum, et tunc est certum; vel non constat, et tunc incertum est. motivum autem, sive medium, est ratio qua ad judicandum ducimus.

Secundo nunc, ratione motivi certitudo seu firmitas assensus aut dissensus, est triplex, metaphysica, phisica, et moralis. prima est ea quo nos de re aliqua ita certos nos facit ut omnem prorsus dubitationem excludat, quaeque rem exhibet talem ut aliter nec esse nec concipi possit; eam certitudine certus sum totum esse maius sua parte. Secunda est illa quae certi sumus aliquid aut fuisse aut esse aut futurum, peritis naturae legibus; eam certitudine sumus certi solem et oriturum. tertia est quae non omnem equidem erroris suspitionem semper excludit, sed multo verissimius veritatem quam falsitatem habet adjunctam, quoque vulgo nititur hominum testimonio; sic certi sumus alexandron extitisse.

tertio inducer datur certitudo ^{objecti} et certitudo subjecti: prima est objecti immutabilitas, quantum ad partes ipsius componentes. Secunda est persona cognoscens in perturbabilitate orta ex motivo famo et laudabili.

quarto judicium evidens est assensus aut dissensus datus ob
stavarum perceptionem convenientie aut repugnante
idearum necessarie.

notio secunda.

primo judicium potest esse verum, et tamen non esse certum, si nempe de ipsius veritate non constet. potest quoque esse certum, et tamen non esse evidens, nempe si intellectus non percipiat necessariam convenientiam predicatum subjecto, ut sit in mysteriis fidei. et vero evidenter supponit certitudinem, certitudo veritatem. unde quidquid est evidens,

verum est, sed quidquid verum est, non est evidens.
pariter quidquid est certum est verum; sed quidquid est
verum non est certum.

Secundo omnia iudicia sunt aquae verae, sed non sunt
aque certae; cum res aliqua possit affirmari cum majori
aut minori certitudine, pro vi, pro momento, specie, et
numero argumentorum. tertio iudiciorum veritas non
subscipit magis et minus, bene vero eorum falsitas.

notio tertia.

primo primus et summus certitudinis gradus est intuitio
pura, seu evidentia, per quam novimus axiomata:
secundus est demonstratio, quo est argumentatio parviens
scientiam, seu cuius propositiones sunt verae et necessariae
connexae inter se. tertius est sensatio, seu impressio in
organis facta, ab objectis externis; hoc ubi judicandum est
de corporum existentiâ; eandem parit certitudinem quam
intuitio pura: sed ubi de corporum modis variisque
accidentibus est judicandum certitudinem parit tantum
modo phisicanum, et in insimo gradu. et ubi judicandum
est de naturâ rei verum sensibilium, nihil certitudinis
parit; ex relatione sensuum non est judicandum de naturâ
verum, sed tantum de earum convenientia aut
disconvenientia cum corpore nostro; cum verum natura
ipsius rebus internis, non possit attingi à sensationibus,
quo à deo sunt instituta, tanta ut condulari conservationi
corporis nostri. quartus certitudinis gradus est mera
probabilitas, quo nimirum argumentis non quidem
necessario veris, sed talem speciem veri prosserentibus; ut

mentis addens in unam potius partem inclinet quam in alteram; qualis est certitudo Sententia quo affirmat unam esse causam occasionalem studi marini.

Secundo debetur certitudo moralis iis factis quo sufficiente testimoniis numero comprobantur, ut si telosates omnes garumnam istis diebus fuisse congelatam affirmarent.

tertio probabilitas quo versatur circa facta, parit certitudinis gradus longe diversos, pro testimoniis numero, gravitate, vidu, conditis, constantia, credibili; maximè si eorum testimonio gravis contradixent. hinc multe sunt historie quo firmissimam fidem juve merentur. hinc religio christiana apostolorum testimonio invictè firmatur. libenter credo, inquit paulus, historias testimoniis sanguine consignatas. quarto ceteris denique certitudinis gradibus proterevicentiam longe prostat revelatio, quo est testimonium dei aliquid hominibus revelantis. hinc nostram eadem re fidem servare jubemus per ignes, per tela, per neces si occasio se dederit. revelatio autem fulta est summa dei veracitate, quo ipsa innititur evidencia.

notio quartæ.

prædictis certitudinis gradibus acquirentis opponuntur præcipui errorum fontes, præcipitatio, præjudicium, commotiones animi et corporis, sensatio et imaginatio, de quibus coram agemus. his positis quo sint judicandi motiva motivica sequentes dicent.

propositiones

videntia est ^{propositio prima} motuum infallibile judicandi probatur illud est motuum infall. judicandi quod

necessario connectitur cum veritate iudiciorum quae ipso innituntur: atq. evidenter necessario connectitur cum veritate iudiciorum quae ipsa innituntur; quod sic prologo quid est evidenter? nihil aliud quam perceptio clara et distincta convenientia necessaria aut inconvenientia necessaria attributi cum subjecto; atq. hujusmodi perceptio necessario connectitur cum veritate iudiciorum quae ipsa innituntur; nam iudicia evidenter innixa affirmant subjecto necessaria convenire attributum, cuius convenientia necessaria cum subjecto clare percipiatur, vel negant subjecto convenire attributionem cuius inconvenientia necessaria cum subjecto clare percipita est: porro hujusmodi iudicia necessario vera sunt, cum affirmant affirmanda aut neganda negant. ergo eee. ergo eee.

propositio secunda.

ista propositio quidquid clare percipitur verum, est primum certitudinis principium in iis quo spectant ad rem essentias. probatur. illud est primum certitudinis principium in iis quo eee per quod nobis infallibiliter et ultimo probamus veritatem in iis quo spectant ad verum essentias; atqui per hanc propositionem, quidquid clare percipitur, nobis infallibiliter et ultimo probamus veritatem in iis quo spectant ad verum essentias; hoc modo:

quidquid clare percipitur verum est.

atq. clare percipitur triangulum verbis et constare tribus lateribus et tribus angulis.
ergo verum est triangulum constare tribus lateribus et tribus angulis.

objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

Si quicquid percipitur verum est ergo res est in se qualis percipiatur
 atque res non semper est in se qualis percipitur: si quidem non
 valet conclusio a statu idealis ad statum realem; ergo dico
 R. D. SEQUELAM MAJ: ergo res est in se sicutem possibilis quomodo
 percipitur, concedo. ergo res est in se semper existens quomodo
 percipitur, nego. fateor non semper valere conclusionem
 a statu idealis ad statum existentia realem, praedictum si
 agatur de rebus contingentibus: si quidem idea objecti
 contingentis non representat objectum suum tamquam
 actus existens. at vero nego non valere conclusionem a
 statu verum idealis ad statum existentia possibilis. namque
 valet conclusio a statu idealis ad statum existentia possibilis,
 si ex eoque habetur idea alicuius rei sequitur certe rem illam
 esse possibilem extra mentem: atq. ex eo quod habetur idea
 alicuius rei sequitur certe rem illam esse possibilem extra
 mentem, non enim datur idea rei impossibilis; ergo dico

Scholium:

evidentia est infallibilis per se et independenter a divina
 veritate: namque independenter a divina veritate
 constat infallibilitate, bis bina dare quatuor, totum esse
maius sua parte.
 et sane id quod solo constat deum esse veracem, non potest
 certe mutuari suam certitudinem et infallibilitatem a dei
 veritate. alioquin fieret circulus vitiosus dum evidentia
 certa esset per divinam veritatem et divinam veritatem per
 evidenciam: atq. sola evidentia constat deum esse summe
 veracem; ergo evidentia non potest mutuari suam
 certitudinem et infallibilitatem a divina veritate.
 propositio tertia.
 revelatio divina est motivum infallibilem judicandi.

probatur: revelatio divina est testimonium entis summe veri et summe veraci: atq. hujusmodi testimonium est motuum infallibile judicandi: ens enim summe verum et summe verax est ens quod nec falli potest nec fallere; atq. testimonium entis quod nec falli potest nec fallere est motuum infallibile judicandi, ut evidens est. ergo ~~eeee~~

COROLLARIVM PRIMUM.

ergo auctoritati divina debetur assensus etiam in his quae sunt supra rationem.

probatur: namque debetur assensus auctoritatis supremæ et infallibili proponenti res credendas etiam supra rationem positas: atq. auctoritas divina est auctoritas supremæ et infallibilis. ergo ~~eeee~~

hinc patet quam mevito fideles christiani redigant in captivitatem intellectum omnem in obsequium christi, ut ait apostolus.

COROLLARIVM SECUNDUM.

ergo dantur veritates supra rationem.

probatur: mysteria religionis christiana sunt totidem veritates. cum illa revelaverit deus summe verus et summe verax: atq. mysteria religionis christiana sunt supra rationem alioquin non essent mysteria, ergo ~~eeee~~

OBSEVATIO.

increduli qui religioni nostre deregant fidem, principii loco ponunt, id omne quod est supra rationem eo ipso esse contra rationem. quas probter operæ paretum est paulo fudius demonstrare dari posse veritates supra rationem positas, quas ipsimet increduli velint nos tenentur agnosceve. sicutim semel demonstretur dari veritates supra rationem positas, hoc ipso demonstratum remanebit id omne quod est supra rationem non esse contra rationem. sit itaque

Demonstratio.

Primo de infinito, infinito possunt fieri propositiones verae. Porro humana ratio, ut pote finita, non potest attingere veritatem infinitarum numero propositionum quae possunt fieri de infinito; ergo dantur veritates supra rationem posite.

Secundo ex veritatibus quas novit divina mens profecto plurime nusquam sunt cognoscibiles humanae mentis tantum enim distare debent divinae cogitationes à cogitationibus humanis, quantum ens divinum distat ab ente humano. Porro distinctione entis divini ab ente humano est infinita. ergo pariter infinito intervalllo distare debent cogitationes divinae à cogitationibus humanis ergo plurime sunt, in modo infinitae veritates quas novit divinamens quae sunt supra rationem humanam posite.

Tertio quotidie experimur dari veritates etiam in ordine naturali. Sic quotidie agnoscitur etiam ab incredulis veritas istud propositionis, existit aliquid ab eterno; attamen eternitas humanae rationi abyssus est ipsique prouidus impervia. Sic quotidie a demonstratur hec propositione, materia est sine fine divisibilis; attamen illa materia divisibilitas in infinitum fuit usque et usque erit inextricabilis labyrinthus. Sic quotidie geometro demonstrant infinitas de circulis et tangentibus veritates, quae non possunt alias cum aliis conciliare. ergo ~~et et et et~~

Porro si vel in rebus naturalibus, sic experimur humanae mentis angustias; quanto magis agnoscendum erit plures esse posse in rebus supernaturalibus veritates, quae supererent mentis humanae intelligentiam. ergo ~~et et et et~~

objectiones cum Solutionibus.

objec~~s~~ primo.

Mens non debet assentiri ei quod non videt: mens non videt quod sunt supra rationem ergo mens non debet assentiri iis quod sunt supra rationem.

R·D·MAJ: mens non debet assentiri ei quod non videt neque evidentiā objecti neque evidentiā testimonii; concedo maj. ei quod non videt evidentiā objecti tantum, nego maj; distinguo pariter minorem: mens ea quo sunt supra rationem non videt evidentiā objecti; concedo min; numquam videt evidentiā testimonii nego min.

unde duplex est evidentiā, evidentiā objecti et evidentiā testimonii. evidentiā objecti ea est quae evanit et explicat clavē et distinctionē convenientiam vel disconvenientiam subjecti et attributi aliquud propositionis. ista propositione bis duo dant quatuor, est evidens evidentiā objecti, quia clavē videtur relatio equalitatis, inter bis duo et quatuor. evidentiā testimonii est ea quā novimus rem aliquam esse, quia auctoritas irrefragabilis testatur eam esse. ista propositione, existit urbis roma, est evidens evidentiā testimonii.

fatoe mentem non debere assentiri ei quod non videt neque evidentiā objecti neque evidentiā testimonii; cum alterutra evidentiā sit necessaria ad prudentem assensionem. sed nego mentem numquam debere assentiri ei quod non videt evidentiā objecti: ad hoc enim satis est quod evidentiā testimonii, niminum infallibilis dei auctoritas, sufficiat ad prudentem mentis assensionem; atq. hoc ita est; ipsa nonne ratio nos edocet nihil esse posse sapientius atque prudentius quam conquiete in auctoritate infallibili; ergo sufficere potest evidentiā testimonii ut mens aliai rei assentiri teneatur.

porro mens non videt quidem evidentiā objecti ea quo sunt supra rationem, cum in misterio revelato clavē non videat convenientiam vel disconvenientiam attributi cum subjecto. Sed mens evidentiā testimonii videre potest ea quo sunt supra rationem: qui enim probecallet probationes religionis christiane, clavē videt isti

79.08

esse credendum; quia nempe ratio demonstrat existere revelationem, ac proinde nos debere assentiri articulis revelatis, propter infallibilem revelantis auctoritatem.

uno verbo, misteria revelata non sunt evidenter, sed sunt evidenter credibilia. quod creditur non est evidens, sed evidens est illud esse credendum, quia evidens est credendum esse auctoritati infallibili misterium aliquod revelantis.

objicies secundo.

*assensus non debetur dogmatibus que videntur falsa et absurdarum atque plerique dogmata christiana videntur falsa et absurdarum
verbis in deo tres unum sunt, in eucharistia totus christus est realiter presentes, ergo cccc.*

R. D. MAJ: nisi ad sit fundatum alensus, proponendis apparenti dogmatum falsitati concedo maj. secus nego maj. equidem quedam dogmata christiana apparent falsa: sed ad sit revelatio manifesta que alterum est principium veritatis et alterum alensus fundatum, proponendis apparenti dogmatum falsitati: ergo credenda mysteriis et dogmatibus christianis in captivitatem redigimus quidem intellectum in obsequium christi: verum rationale est obsequium nostrum.

instabilis primo.

evidenter est dogmata christiana esse absurdarum quam ea esse revelata: constat enim metaphysice ea esse absurdarum, nec constat nisi moraliter ea esse revelata. ergo cccc.

R. N. A: nam, in tractatu de veritate religionis christiana, ita evidenter demonstratur dogmata christiana fuisse revelata, ut nemo sanus de veritate revelationis dubitare possit. at vero, nemo hactenus demonstravit nec demonstrabit unquam dogmata christiana esse absurdarum. sunt quidem incomprehensibilia; sed ab incomprehensibili ad absurdorum non valit consequentia.

objicies tertio.

quod est supra rationem, est contra rationem: nulla veritas est contra rationem: ergo nulla veritas est supra rationem.

R. N. MAJ: namque aliquid dicunt supra rationem quando non cognositur quando possit deduci ex primis principiis. aliquid vero

dicitur contra rationem, quando cognoscitur illud nullo modo deduci posse ex primis principiis. porrò ex eo quod non cognoscatur quomodo aliquid possit deduci ex primis principiis, certe non ideo cognoscetur illud idem nullo modo deduci posse ex primis principiis quia id non videt?

hic non video quo ore qua fronte Caylius neget minorem. si enim aliqua veritas possit esse contra rationem sequitur veritatem aliquam posse esse contrariam alteri veritati: qua consequentia nihil potest absurdius excogitari.

instabilis secundo. primo

Si quid esset supra rationem quod non esset contra rationem, maxime misteria religionis: atq. misteria religionis sunt supra et contra rationem, ergo quodlibet est supra rationem est contra rationem.

R·N·MIN: Si quidem nulla & veritas est contra rationem, ut patet: atq. misteria religionis sunt totidem veritates a deo summe vero et summe veraci revelatae; ergo non sunt contra rationem.

instabilis Secundo.

illud est contra rationem, quod contradicit huic axiomati: quod sunt eadem cum uno tertio, sunt eadem inter se: atq. misterium sanctissime trinitatis huic contradicit axiomati: nam pater, filius, et spiritus sanctus sunt quid idem cum deo, cum sint unus deus; atqui non sunt quid idem inter se, cum sint tres persona realiter distincte: ergo esse.

R·N·MIN: sensibus enim axiomatis est, ea que sunt idem cum uno tertio esse idem inter se, sub eo respectu sub quo sunt idem cum uno tertio. porro axiomati sic intellecto non contradicit misterium sanctissime trinitatis, si quidem sub eo respectu sub quo pater, filius, et spiritus sanctus sunt quid idem cum uno tertio, sunt etiam quid idem inter se; sunt enim quid idem cum deo quoad naturam, et sunt quid idem inter se quoad naturam. at vero sub eo respectu sub quo non sunt quid idem cum uno tertio, non sunt quid idem inter se: non sunt enim quid idem cum uno tertio quoad personam, neque sunt quid idem inter se quoad personam.

uno verbo, sub eo respectu sub quo pater filius et spiritus sanctus
sunt unum, non sunt tres; et sub eo respectu sub quo sunt tres, non sunt
unum.

adnotatio.

predictum axioma quæ sunt quid idem cum uno tertio, sunt quid
idem inter se, non verum est sub unius respectu verbi q. longitudo, latitudo
et profunditas ex hac de cubica constituit eandem ex hac eam cubicam
atq. non sunt eadem formaliter dimensiones.

pariter liquiditas, gravitas, frigiditas, pelluciditas, constituunt unam
eandemque aquam: attamen non sunt certe una eandemque qualitas. ita
pater, filius, et spiritus sanctus constituunt ~~eandem~~ ~~una~~ ~~eandem~~
unum eundemque deum, neque ideo dicuntur una eandemque persona.

objecies quarto.

ea sunt contra rationem, quibus opponi possunt argumenta invicta et
absolute insolubilia: atq. illi quæ sunt super rationem verbi q. mysteriis
opponi possunt argumenta invicta et absolute insolubilia. ergo cetero
P.N.MIN: illa etenim argumenta non sunt invicta et absolute insolubilia,
in quibus vitium aliquod solo lumine naturali semper
deprehendi potest; atqui in argumentis quibus impugnantur
misteria, vitium aliquod solo lumine naturali semper deprehendi
potest
probatur consulantur regula artis sillogistica attentione vel
mediocri patebit illa aut vitio forme laborare, aut saltem vitio
materei in quantum quedam erunt promissæ non sufficienter
probatae.

Sicutque quando ~~una~~ impugnantur mysteria religionis, non sufficit
illis opponere argumenta verissimilia: si quidem fatemur mysteria
cum præside in se ipsis considerantur, non esse verissimilia, sed
apparentiis contraria. Sufficit igitur si nihil absurdum et
contradicitionis involvantur; ergo si mysteriis rigorosæ demonstrationes
non opponantur, stabunt inconclusæ, et motuis credibilitatis

innixa numquam labefactari poterint. jam vero facile semper erit ostendere, ope regularum artis scillogisticæ, objectiones quæ increduli opponunt misteriis, non esse rigorosas demonstrationes

in statibus primo

his dogmatiſ opponi possunt argumenta absolute insolubilia, in quibus ratio nullum potest videre principium Solutionis: atq. in iis quo sunt supra rationem, verbi q. in misteriis ratio nullum potest videre principium Solutionis; si quidem nullum eorum ideam habent. ergo ~~eeeeee~~

R. primo retorquo argumentum: iis opponi non possunt argumenta absolute insolubilia, in quibus ratio nullum videre potest objectionis principium: atq. in iis quo sunt supra rationem verbi q. in misteriis, ratio nullum videre potest objectionis principium; si quidem eorum nullam ideam habent; ergo misteriis opponi nequeunt argumenta absolute insolubilia. R. Secundo tota difficultas est ex parte opponentis. Scilicet difficile ratio reperire poterit in misteriis principium objectionis, difficultusque poterit demonstrare oppositionem principii illius evidenti cum misterio, quoniam si misterium evidenter contradicit principio evidenti, non esset misterium obscurum sed absurdum.

at vero ex parte respondentis nulla est aut fere nulla difficultas. nam facta attentione ad objectionem, ad materiam, et ad formam argumenti, principium Solutionis reperi poterit, vel in equivocatione aut obscuritate alius termini, vel in nimia propositionis aliquius universalitate, vel in vitiis conclusionis aliquius illatione.

ad probationem nego propositionem: humana quidem ratio non comprehendit misteria religionis. attamen aliquales eorum ideas habere debent, ut nomina quibus exprimuntur misteria

Sattem explicare queat, ne sint, ut aiunt, sine mente soni. præterea sufficiat si ratio comprehendat argumentantis objectionem, illi inde hauriat principium solutionis.

instabilis secundo.

ibi nullum est principium solutionis, ubi vel nihil vel quid in intelligibile respondetur: prædictis objectionibus vel nihil, vel quid in intelligibile respondetur: ergo prædictis objectionibus nullum est principium solutionis.

R·N·MIN: quandoquidem dum respondeo negando aliquam præmissam dubiam, ut magis probetur per aliquam consequentiam ut ad legitimam formam redigatur; certe non dici potest me nihil respondere, neque me respondere quid in intelligibile: quare: quia cum propositio quam nego sit dubia; non minus intelligibilis erit mea negatio quam argumentantis affirmatio.

COROLLAVIUM. . . 3. . .

revelatio divina non est certior evidenter
quare: quia illa non firmius connectitur cum veritate quam
ista: quare: quia utriusque connectio cum veritate est absolute
necessaria, et in necessaria non datur plus vel minus,
induper revelatio divina quid est: ipsa divina cognitio nobis
applicata per revelationem: evidenter quid est: ipsa divina
cognitio nobis applicata per rationem, porro hujusmodi
cognitionis applicatio sive per revelationem sive per rationem
nonne est aquae infallibilis? quare: quia hoc applicatio est
omnino equalis. de hoc tali ipse iudica per duos sequentes
syllogismos, quorum prior evidenter posterior revelatione
fundatur. evidenter est infallibilis,
atq. evidenter recesserit bis duo dare quatuor,
ergo bis duo dant quatuor.

revelatio divina est infallibilis
 atq. revelatio divina res est verbum carnem factum
 ergo verbum caro factum est.

COVALLARIUM. 4. M. et generale.

hinc quidquid clare percepitur verum est, sed quidquid verum est non
 clare percepitur; unde scire rationis est non quod vere evidetiam in
 omnibus, prouinde in iis quo sunt a deo revelata; quia captum humarum
 longe superant nostraque rationis modum. quid rationi magis consentaneum,
 quam ibi rationem tacere et docilem esse, ubi fides loquitur? quid
 rationi contrarium magis quam ibi rationem ~~esse~~ non loqui, ubi
 non est fides? dicate ergo juvenes quicumque sitis, hoc dicate rationi
 vestra: noli ratiō noli temere involare in divina misteria?
Hic deus est ratiō. Siste gradum, audi, credē, tace.

hinc duo sunt extrema diligenter vitanda, et semper rationem
 excludere: et semper rationem admittere: tanto veritatis etamenti
 est me incredulam et pertinacem esse, quanto sovet credulum esse
 atque superstitionem. non ergo dicendi sunt ingenio fortis, qui
 veritatis obscuris suum negant assensum, gens ratione furens,
 et mentem paxta clamantis, homines prope mulieres quibus
 mento dedens obstetricem si parturos ex ueste constaret;
 homines qui fidem minutis dissecent ambagibus, et quo dilatos
 per sillogismos questionem vincula solvuntque, ligantque;
 homines qui sollicitudines, quibus dies noctesque cruciantur,
 alta voce appellant inanem metum, pavorem querilem,
infantia projudicia, iis similes hominibus qui sole nocte
 per tenebras ambulantes pro eo quo corripiuntur timore, inter
 viam pleno ore cantant, ut se præstent securos haud proclamis
 fortis quos ideo fortis dixeris, aut quia nihil timere videntur,
 aut quia quædeclarate cogitant hoc caloratus loquuntur. certe si
 hujusmodi homines appellamus ingenio fortis appellandi erunt

88

pariter fortis missurimi illi infames nefandi ac perditis celebrati,
quos à flagitio & sacrilegio nec leges nec supplicia deterrent.

lectio tertia et ultima.

*De
methodo*

methodum adeo logicæ, adeo mathematicæ utilem lectio ista
explicabit in sequenti capite, quod unico articulo tutam nobis
atque expeditam ad veritatis aseptionem viam et rationem
aperiet.

*De
methodo generatione.*

Sequenti in articulo caput istud indagabit naturam species
legesque methodi.

articulus unicus.

*De
natura speciebus et legibus methodi.
definitiones, observationes, propositiones et
conclusiones.*

Definitio prima.

methodus est ars inveniendi veri non cogniti, aut demonstrandi
veri jam cogniti, eaque duplex distinguitur analytica seu
resolutoria seu resolutionis, seu inventionis, et sintetica, seu
compositoria seu compositionis, seu doctrine.

Definitio secunda.

methodus analyticus est ea quo à cognitionibus particularibus
magis notis ascendit ad universaliores minus notas, seu quo
à toto procedit ad partes actuales, ab inferioribus ad superioras;
verbigr., à mixto ad elementa, ab homine ad animal, ad
riven

86+8

methodus sintetica est illa quo ex generalibus principiis jam cognitis descendit ad veritates particulares de quibus est questio; Seu quo a partibus actualibus ad totum procedit; a superioribus ad inferiores, verbis ab elementis ad mixta, a vivente, ab animali ad hominem.

Observatio prima.

Sintesis et analysi different in multis, sed praeferim in eo quod sintesis supponat omnia esse jam cognita ei qui demonstrat; ita ut per methodum sinteticam nihil aliud doceatur quam methodice ea quo sunt cognita disponere, ut aliqua veritas auditoribus demonstretur.

analysis vero supponit aliquid esse cognitum quo mediante queritur id quod est incognitum. preterea methodus analitica non adhibetur nisi in aliqua questione solvenda: Sintetica autem inservit tum in aliqua questione particulari demonstranda, tum in aliqua integrâ Scientiâ pertractanda, tum in conscribendis epistolis, tum in orationibus instituendis. utraque methodus propè modum representatur per duas rationes instituendæ genealogiæ, tum ascendendo a posteriori ad majores, tum a majoribus ad posteriores descendendo. verbis: si quis vellet ostendere ludovicum decimum quintum ortum ducebat a divo ludovico, illud prestaret vel ascendendo a ludovico decimo quinto per patres avos et atavos ad divum ludovicum, vel descendendo ab isto per filios et nepotes ad ludovicum decimum quintum.

Observatio secunda.

mathematici utuntur quoque sintesi et analysi tum in demonstranda veritate aliquis propositionis, tum in solvendo

problemate. in sintesi exponunt generalia principia ex quibus deducunt propositionem demonstrandam per analysim vero supponunt propositionem de qua agitur esse veram et ex ea suppositione deveniunt ad principium aliquod cognitum, quo cum ostendunt propositionem suppositam esse necessariò conjunctam. uno verbo, utuntur vulgo sintesi ad docendam veritatem jam cognitam, et analysi ad solvenda problemata.

propositio prima.

methodus est species quedam judicii ideas, judicia, ratiocinationes, disponentes, ad veritatem quo latet investigandam, vel ad eam cum semel inventa est exponendam.

probatur primo methodus est actus mentis affirmantis aut negantis, ergo est judicium. Secundo methodus differt a judicio generatum sumpto, in eo quod istud conjungat aut separaret duas ideas, methodus vero sit actus mentis ordinantis suas perceptiones, suas judicia, suas ratiocinationes, ergo methodus est species quedam judicii. Tertio per analysim mens nostra sibi destinat a particularibus ad generalia pedetentim ire, et per sintesim statuit principia generalia ex quibus deinceps deducit probationes propositionum quo in questionem veniunt, ergo methodus fit ad veritatem quo latet investigandam, vel ad eam, cum semel inventa est exponendam. ergo circa

objectiones cum solutionibus.

objicte primo.

in utraque methodo fit circulus viciosus, ergo neutra est admittenda.

R.N.A. tunc enim tantum fit circulus viciosus, cum unum probatur per alterum, et vicissim hoc alterum per primum

demonstrativus; verbiq. si quis vellet ostendere solem non girare
 circa terram, quia est immobilis, et viceversa solem esse immobilem
 quia non girat circa terram: atq. illud non evenit in diversa
 demonstrandi ratione quam analysis et synthesis usurpat. nam
 que si problema verbiq. solvendum sit synthesis profficiatur
 a principiis et propositionibus cognitis ut perveniat ad rei
 quodlibet cognitionem: at vero analysis supponit propositionem
 quodlibet esse rerum, quin tamen ex illa suppositione ascendet
 ad aliquid principium cognitionis; et quae variarum operationum,
 ex ea suppositione deducit successiva plures consequentias, donec
 ventum fuerit ad cognitionem rei quodlibet. quod si supponendo
 questionem solutam, ventum est tandem ad contradictionem
 quandam, tunc signum est rem suppositam impossibilem esse.
 ergo utraque methodus non dat circulum vitiosum. sit
 quidem in ea regressus in quo nullum est vitium, sed non
 circulus qui excudari nequit.

instabilis primo.

in utraque methodo fit progressus a notionibus ad minus
 nota ergo ~~cetera~~

R.D.A. Sed diversa ratione concedo A; sed eadem ratione nego
 A; distinctionis est luce clarior.

objicies secundo.

nulla sunt leges utriusque methodi, ergo utraque est inutilis.

R.N.A. quandoquidem sive de re sive de nomine questionis sit
 sunt leges cuilibet methodo communes. primo status questionis
 utraque parte versetur donec omnino sit cognitus. secundo
 dara ab incertis et certa separantur. tertio questionis tot in partes

50

distribuetur, quod requiruntur ad illam commodius solvendam.
 quarto à facilitioribus eatur ad difficultiora, et à notioribus ad minus
 nota. quinto si certum inveniatur principium à quo questionis
 solutio pendeat, in eo est conquiescendum, ut facta questionis
 comparatione cum illo principio, solvatur questio: sed si ad absurdum
 quicquam vel impossibile terminetur inquisitio, id quod quod situm
 est judicatur impossibile. (in explicatione, in exemplum adducemus
 propositionem solvendam).

Scholium.

questiones rērum sunt quadruplicis generis: prima cum ex
 effectibus queritur causa, ut cum ex phænomenis ostiis marini
 sit alibi ad causam. Secunda cum ex causā cognita exploratur
 effectus, ut cum cognita aquarum et ventorum vi, eorum usus
 tentatur in pistinis. Tertia cum à partibus ad totum sit
 progressus, ut in additione arithmeticā. Quarta cum ex toto et
 parte aliquā queritur altera pars, ut in subtractione et divisione.

prima conclusio generalis logice.

ergo logica est scientia pl. practica, que versatur circa
 rationationem quatenus ad perfectionem dirigibile:
 probatur: primo collectio observationum cognitionumque
 demonstrativarum de objecto, est scientia: atq. logica est talis
 collectio; si quidem, quicquid in logica demonstratum est
 efficit quasi unum quoddam corpus, ut videre est, si colligantur
 questiones omnes demonstratae. ergo logica est scientia.
 Secundo ea scientia est practica, que non tantum suum
 contemplatur objectum, sed circa illud operatur aut docet
 perari: atq. logica non solum contemplatur suum objectum

Sed circa illud operatur definiendo, dividendo, argumentando,
ratiocinando, traditque regulas definitionis divisionis et
ut illa regula reducantur ad primum ergo logica est scientia
practica.

Textio objectum aliquius Scientie est illud circa quod illaientia
versatur primario et propter se: atq. logica versatur primario
et propter se circa idem ratiocinationem ad verum dirigibilem:
namque logica non curat de veritate propositionum ut sunt
in se, neque illius est sciens an antecedens sit verum an falsum,
sed tantum cognoscere bonitatem consequentie seu ratiocintii,
in eoque consistit totus logicae finis ut solam dirigat inferendi
rationem, atque ita medeat in nostro ratiocinandi modo: ergo
ratiocinatio quatenus ad perfectionem dirigibilem est objectum
logicae. ergo logica est scientia practica quae versatur circa
ratiocinationem quatenus ad perfectionem dirigibilem.

objectiones cum solutionibus.

objicies p'imo.

Logica non existit ergo conclusio est de non supponente.

R.N.A. nam logica nomine intelligitur ars ratiocinandi; ars
quædam directiva ratiocinii; tradens regulas definendi,
dividendi argumentandi et ordinandi: atq. existit ejusmodi ars, ut
fidem faciunt innumera logicorum volumina atque precepta,
ergo logica existit. et vero ibi datur ars directiva ubi datur
error emendabilis per regulas artis: similiter ibi datur cognitio
facilitans, ubi datur difficultas, supervenialis repetitione actuum.
atq. in ratiocinatione datur error per regulas emendabilis, cum
mens faciliter aberret à veritate inter ratiocinandum: similiter

datur in mente ratiocinandi difficultas superabilis repetitione actuum; cum primum enim discimus experimur difficultatem quam superamus frequenti actum repetitione. ergo datur artis emendandi errorem mentis inter ratiocinandum ac proinde logica.

objiciet Secundo.

omnis Scientia habet objectum eternum incorruptibile, necessarium: atq. logica non habet tale objectum, ergo non est Scientia.

R.D.MAJ. necessarium quod essentiam et proprietates quae considerantur a Scientia concedo maj. quod existentiam et accidentia communia quae non considerantur a Scientia nego maj. necessitas autem essentia sufficit ad objectum Scientiarum.

instabilis primo.

Scientia practica habet pro objecto rem consideratam ratione suo existentie; producit enim suum objectum, et productio terminatur ad existentiam formaliter sumptam: ergo logica, quae est practica habet pro objecto formaliter aliquid sumptum quod existentiam, ergo esse.

R.D.A. Scientia practica, quatenus est practica, operativa et productiva sui objecti concedo A. quatenus Scientia proprie, quatenus demonstrativa proprie, nego A. si enim quatenus Scientia proprie consideret existentiam, non esset certa certitudine metaphysica, essentia: Scientia autem propriè dicta est certa certitudine metaphysica, nullique est obnoxia falsitati.

quamobrem logica quidem ut practica, habet pro objecto formaliter aliquid sumptum quod existentiam, quatenus vero Scientia habet pro objecto formaliter aliquid sumptum quod existentiam et

et proprietates.

instabilis secundo.

ergo logica demonstravelur per aliquid se ipsius: falsum
R-N-MIN. demonstratur cum per logicam naturalem per
 principia naturalia et evidencia, quae sunt aliquid prius logica
 artificiali, quae proceptis et labore comparatur.

objicies tertio.

est logica cognoscere veritatem ergo logica non est practica.

R-D-A. et simul agere aut agendum docere concedo A. sed si nego A.
 nonne logica dividit, et docet dividendum, definiendum, discurrendum:
 eodem scientie ceteros possunt dividere, definire, sed remote
 et secundario, cum definitiones non sint ipsarum objectum.
 hinc logica artificialis est vel docens, vel utens. prior est cognitio
 proceptorum quae traduntur ad definiendum, dividendum, et
 argumentandum. posterior est applicatio eorundem proceptorum.

instabilis primo.

ergo logica docens non est practica?

R-N. consequens. ut enim sit practica, non necessarium est ut
 ipsam et suas exerceat regulas, sed satis est ut tradat regulas quae
 sint utiles alias scientias, quoque possint ab iis exerceri unde
 logica artificialis est utilis ad alias scientias comparandas.

instabilis secundo.

illa disciplina non est practica, que considerat objectum suum
 ut jam factum: atq. logica considerat suum objectum ut jam
 factum. ergo

R-D-MAJ. et simul non operabile, seu non producibile, concedo M.
 Secud nego M. porro logica per se et primario practica est, quia
 primario considerat objectum ut producibile.

objicies quartu-

logica veritatis circa ideam, judicium, argumentationem, et

methodum; ergo non versatur circa ratiocinationem; ergo ratiocinatio non est objectum logicæ.

R.D.A. Secundariò et propter ratiocinationem concedo A. primario et propter se nego A. quidem logica non versatur primo circa idem, quo, ut potest semper vera ratione sui non tamen indiget dirigere ad verum. Secundo non versatur circa judicium, de cuius veritate aut falsitate non curat. tertio non versatur circa argumentationem, quam supponit ut inferat aliquid judicium. quarto non versatur circa methodum, quem non dirigit, nisi propter consequentiam quo infertur, seu ratiocinationem. ergo versatur primario circa ratiocinationem, seu consequentiam quae deducitur ex antecedente. ergo ratiocinatio est objectum logicæ.

OBSERVATIO GENERALIS.

primo objectum aliquius scientia est illud circa quod illa Scientia versatur primario, inque est triplex materiale, formale, et totale. materiale est materia circa quam aliqua scientia versatur, ita tamen ut alia disciplina circa eam versari queat, medicina versatur circa corpus humanum ut alia scientia circa illud versari queat, sed sub diversa ratione. objectum formale est ratio seu modus specialis sub quo aliqua scientia considerat suum objectum materiale, sic sanitas est objectum formale medicina, quia est ratio sub qua medicina considerat corpus humanum. Sic sapor est objectum formale gustus, quia gustus versatur circa corpora quatenus sapida. objectum totale et adequatum est illud quod ex objecto materiali et formaliter ~~conatur~~ choalescit: verbi q. objectum totale et adequatum philosophie sunt res naturales quatenus naturali lumine cognoscibiles.

Secundo ad objectum totale et adequatum aliquius discipline tres

dots requiruntur, unitas, distinctio, et commensuratio. unitas objecti est convenientia eorum omnium quo tractantur in disciplina sub aliquâ ratione communâ. sic res omnes quatenus naturali ^{lumine} cognoscibiles, quo sunt objectum totale philosophie, habent unitatem, ^{quia} omnes convenient in eo quod sibi naturali lumine cognoscibiles. distinctio objecti totalis in eo consistit quod distinguat disciplinam à qualibet alia. sic objectum totale logice, quod est ratiocinium quatenus ad verum dirigibile habet distinctionem quia distinguunt logicam tum à qualibet alia parte philosophiae tum à qualibet alia scientia, verbiq. à theologia, quo versatus circu res quatenus lumine supernaturali cognoscibiles. commensuratio objecti totalis in eo posita est quod objectum nec plus nec minus patet quam disciplina. sic omnis ratiocinatio dirigibilis ad verum pertinet ad logicam, adeoque non minus patet quam logica. Deinde sola ratiocinatio dirigibilis ad verum est de objecto logico, adeoque non plus patet quam logica.

instabilis primo.

objectum aliquius scientie est eius finis proximus: atque ratiocinatio quatenus ad verum dirigibili non est finis proximus logico, ergo ratiocinatio quatenus ad verum dirigib non est objectum logico.

R·N·MIN: quandoquidem finis proximus aliquius scientie est illud quod primario hoc scientia sibi proponit in cognitione sui objecti: atq. logica in cognitione veritatum quod speculator atque demonstrat, hoc sibi primario proponit ut mens dirigatur ibi suis ratiociniis: omnis enim regula primario intendit directionem ad aliquod opus, et illud opus in logicâ est ratiocinatio, ut probatum est: ergo finis proximus logico est dirigere mentem in suis ratiociniis. finis autem secundarius est aquitudo aliarum scientiarum.

.95.

Objicis quinto.

logica versatur circa eum rationis ergo esse
responditur praemissum hoc est.

Definitio prima.

ens rationis est id quod habet esse tantum objective in intellectu, id est
quod non existit a parte rei, sed tantum a mente nostra singulariter, et
concepitur in rebus, seu iis tribuitur, licet iis non conveniat in quo
distinguitur ab ente rationali: ens enim rationale est illud quod
existit independenter a mente nostrâ. ens rationis dicitur quoque
secunda intentio objectiva.

Definitio secunda.

intentio mentis est applicatio mentis ad aliquid percipiendum:
estque, vel formalis, seu actus mentis aliquid studiis contemplantis;
vel objectiva, seu ipsum objectum studiis consideratum a mente.

Definitio tercia.

prima intentio objectiva, seu primo intentionaliter sumpta, est id
quod concepitur mente sicuti concepitur realiter inesse rei.
verbisq. dum dicimus homo est animal rationale, per vocem
animal conceipimus inesse homini principium sentiendi; per vocem
rationale conceipimus in homine princip. ratiocinandi; hoc autem
omnia induunt homini et independenter a mente nostrâ.

Definitio quarta.

Secunda intentio objectiva, est id quod concepitur inesse rei non
realiter, sed tantum per mentis applicationem. sic in eadem
propositione, homo est animal rationale, dum dico animal esse genus,
rationale esse differentiam, homo esse subjectum, animal rationale
esse attributum. animal esse substantium, rationale esse adjecitivum,
hac omnia sunt entia rationis. nam esse genus, esse differentiam,

esse attributum, esse subjectum, esse substantium, esse adjectivum.
omnia hoc non convenient rebus, nisi per mentis applicationem.
nunc respondeo N.A et tute poteris probare ex definitionibus
promissis

Secunda et ultima conclusio generales logicoe.

ergo logica est ars.

probatur: ars est cognitio practicae eorumque industriae
passunt effici: atq. logica talis est, nam instituit mentem ad recte
ratiocinandum. ergo logica est ars.

Definitio prima.

ars est collectio observationum, regularium aut instrumentorum
tendentium ad opus exequendum. verbi q. facta sunt observationes
super usu verborum, et inventa est deinde vox grammatica;
unde grammatica est nomen significans sistema regularium
relative ad objectum determinatum, id est ad sonum articulatum,
ad signa loquere ad expressionem cogitationum, ad id omne quod
illic reffertur. Sic objectum reducitur ad executionem seu praxim,
collectio regularium dicitur ars; si objectum tantum consideratur
seu contemplatur collectio regularium dicitur Scientia.

Definitio secunda.

omnis ars suam habet speculationem et praxim, speculationem
qua est cognitio inoperativa regularium artis, praxim qua est
usus habitualis et non reflexus earundem regularium. unde
ars dividitur in duas partes, superiorum alteram, alteram
inferiorum; prior est mera cognitio regularium juxta quas
opus est conficiendum; posterior vero est ipsam et operis effectio

Seu executio.

Definitio textica.
 pars inferior artis distinguitur duplo; alia nobilis, alia servilis,
 prout alia pertinet magis ad ingenium quam ad manum, alia
 contra magis ad manum quam ad ingenium: unde ~~n~~obiles dicitur
 ea quae complectitur omnes artes ingenuas seu liberales; quibus
 liberi et nobiles vivi exercentur; et servilis nuncupatur ea quae
 artes mecanicas et a plebeis tractari solitas comprehendit.
 Porro artes ingenuas vulgo septem descenduntur, nemus
grammatica, rhetorica, logica, arithmetica, musica, geometrica,
 et astronomia. Serviles quoque totidem numerari solent, nimirum,
agricultura, venatio, textrina, nautica; et ceteræ quæ tibi
 disticum dicet.

Lingua, tropus, ratiō, numerus, tonus, angulus, abstra-
 tus, nemus, arma, faber, uulnera, lana, ratus.

objectiones cum solutionibus.

objicies primo.

Scientia et ars opponuntur, ergo si logicas sit Scientia non est ars,
 vel si sit ars non est Scientia.

R.D.A: id est distinguntur, habentque diversas definitiones, concedo
 A: id est se se excludunt ab eadem disciplina, ita ut ars non possit
 esse simul Scientia nego aut nonne potest idem homo et cognoscere
 regulas et illas exercere? nonne dum in mente et a mente fiunt
 divisiones, definitiones, et ratiocinia, logicus simul cognoscit regulas
 definitionum, divisiones, et ratiocinationum: et in eo logica est ars
 liberalis quæ versatur circa objectum insensibile. quippe est
 habitus practicus et utens, quatenus instituit mentem regulis:
 Et que habitus speculatorius et docens, quatenus suas cognosat
 conclusiones.

instabilis primo
omnis ars velinquit opus sensibile post se: atq. logica non
velinquit post se opus sensibile, ergo non est ars.

R: D: MAJ: ars mechanica, quales est sutoria, concedo M: liberalis
nego M: distinctionem explicare non multum laboris est. hinc
logica nihil agit extra mentem sed in mente.

objicies secundo-

Facultas naturalis, seu intellectus, exercet suas operationes sine
arte et regulis, ergo ars est inutilis.

R: primo N: suppositum, quod intellectus exercet operationes, seu
ratiocinetur.

R: Secundo. D: A: facultas naturalis, in qua nullus error aut in
qua error non est emendabilis per artem concedo A: Seus nego A:
porro in mente nostra est error per artem, regulas et recepta
emendabilis; prouindeque mens non potest recte ratiocinari seu
discurrere sine arte, regulis et receptis logico.

instabilis primo.

intellectus humanus est facultas necessaria, ergo per artem
dirigi neguit ad cognoscendum verum.

R: D: consequens: dirigi neguit ad cognoscendum objectum
aliter ac cognoscit concedo CON... dirigi neguit ad judicand.
de objecto aliter ac est sump̄e judicat nego con.

equidem intellectus non potest non percipere quod percipit,
quod ipsi representatur, ideoque dicitur facultas necessaria.
Sed priusquam voluntas judicet potest certe attendere ad
convenientiam aut repugnantiam idemnum. ergo eeeee.

objicies tertio.

ars quo traditur a logica non est certa ergo ee

R: N: A: namque artis regulae demonstrantur, ergo sunt certe,
ergo et ars certa est.

.99.001.

instabilis primo.

docet ex premisis necessariis semper sequi conclusionem
necessariam: atq. non ita se re habet in sequenti sillogismo

omnis rethor est grammaticus,

atq. omnis rethor est homo,

ergo aliquis homo est grammaticus.

R-N-MIN: que sic quoque distingui potest; sequitur
conclusio contingens absolute concedo M. hipoteticē nego M.
nam si omnis rethor est grammaticus, et omnis rethor sit
homo, propositus necessum est aliquem hominem esse grammaticū,
nempe qui dicitur, esse rethor

instabilis secundo.

propositio absolute necessaria non potest fieri hipoteticē
contingens, ergo nec propositio absolute contingens potest
fieri hipoteticē necessaria.

R-N. consequentiam et consequens et parvula: disparitas est
quia nihil addi potest propositioni absolute necessaria, per
quod reddatur contingens cum habeat necessitatem omnī
modam. at vero propositioni absolute contingenti potest addi
quædam conditio per quam reddatur necessaria, hoc modo
homo est grammaticus si fuerit rethor.

instabilis tertio.

vix observatis artis logico regulis, sequitur conclusio
fallax quæ sic probo per sillogismum subjectum.

omne A est B.

omne C est B-A

ergo omne C est B.

R.D.A. Sequitur concludio falsa per accidens et vi materiae
concedo A; falsa per se et vi formae nego A; scilicet duo
præmissæ allati sillogismi sunt evidenter false, unde ex iis
sequitur consequens evidenter falso; sed certe consequentia
non falsa est.

Scholium ultimum.

jam claudite, nobilissimi adolescentes, claudite jam
rivos logicoe lymphidos, ex quibus si lati^s mentes
liberunt, ibitis pede certo in alias omnes disciplinas,
et amico lumine collustrati tenebras superabitis
obrias.

vas nunc logica, per se per rationem vestram, per vos
ipso^s vos ovat atque obtestatur, ne pro suis in vos
collatis beneficiis, omnino se despectam in posterum
habeatis. hanc vobis domi, hanc militie, hanc in
foco, hanc apud vos jungite sociam, in eoque curie
vestre et cogitationes evigilent, ut artis tam preclaræ
studium ad veritatis propagationem semperternam
dei gloriam reffervatur. vosque potissimum, qui
logicale in certamen jam jam ha^m mende descendetis,
pugnam non cruentam de arte præstantissima
disciplaturi facite, ut quorum fortuna nihil habet maius

quam ut possitis, natura nihil melius quam ut
 velitis, logicalibus impallescere libet, et invigilatis
 attentiis date operam, feliciter anima pulchrumque
 in nomen itur, ut vos ratiq. vos Scientia, vos gloria,
 in numerum suorum adscribat.
 exigit vos contra, resistite ultra occurrite verum
 difficultati. a vobis nunquam recedat fidelis
 achates, logica que vos tandem per vanos usus, per
 varia disciplinarum discrimina, in veritatem
 tamquam in latium suavissimosque larinie
 complexus deducat. teque o qui eternum
 es de eterno lumine lumen, qui veritatis fondes
 inexhaustus, qui sapientie largitor, qui rationis
 regula, qui parentis ingeniorum liberalis id unum
 precameris omnes, ut nos in hoc itinere erroribus
 pleno, a recti via aberrare non sinas, sed mentibus
 nostris hujus tanto discipline lumen, ad deus
 immensa tue bonitatis ostendas.

FINIS LOGICÆ

INDEX TITULORUM
QUI CONTINENTUR IN TOTALOGICA.

PRÆPATIO		P. 4	
PRÆLUDIUM PRIMUM.			
DE	deffinitione		PAGE
DE	regulis deffinitionis		p. 5.
PRÆLUDIUM SECUNDUM.			
DE	divisione		p. 6.
DE	variis Speciebus totius		p. 6.
DE	regulis divisionis		p. 7.
PRÆLUDIUM TERTIUM.			
DE	distinctione ejusque Speciebus		p. 8.
	corollarium		p. 9.
CURSUS PHILOSOPHICI			
<u>DIVISIO GENERALIS.</u>			
PRIMA PARS.			
DE	logica		p. 10.
SECTIO PRIMA.			
DE	ratiocinio		p. II.
LECTIO PRIMA.			
DE	propositionis natura variisque Speciebus		p. II.
	Deffinitiones		p. II.
CAPUT PRIMUM.			
DE	natura propositionis		p. 13.
CAPUT SECUNDUM.			
DE	propositionum proprietatibus		p. D.

	ARTICULUS PRIMUS.	
DE	veritate et falsitate propositionis	p.15.
	definitiones	p.15.
	propositio unica	p.16.
	corollaria	p.19.
	ARTICULUS SECUNDUS	
DE	quantitate propositionis	p.22.
	definitiones	p.22.
	propositiones	p.24.
	corollaria	p.27.
	ARTICULUS TERTIUS	
DE	affirmatione et negatione propositionis	p.30.
	definitiones	p.30.
	unica propositio	p.31.
	axiomata circa negationem	p.37.
	corollarium	p.39.
	axiomata circa affirmationem	p.39.
	observatio	p.42.
	ARTICULUS QUARTUS.	
DE	conversione propositionum	p.43.
	definitiones	p.43.
	propositiones	p.44.
	corollaria	p.46.
	ARTICULUS QUINTUS.	
DE	oppositione propositionum	p.48.
	definitiones	p.48.
	^{PROVRA} pro propositionibus contradictoriis	p.49.
	corollaria et propositiones	p.50.

	<i>observatio</i>	p. 59
	<i>conclusio. Scholium. problema. logicum.</i>	p. 62
	<i>lemma</i>	p. 63
	REGULA PRIMA.	
	<i>pro propositionibus universalibus</i>	p. 63.
	<i>exempla</i>	p. 64.
	REGULA SECUNDA.	
	<i>pro propositionibus particularibus</i>	p. 65.
	<i>exemplum</i>	p. 65.
	REGULA TERTIA.	
	<i>pro propositionibus singularibus</i>	p. 65.
	<i>exemplum</i>	p. 66.
	REGULA QUARTA.	
	<i>pro propositionibus indefinitis</i>	p. 66.
	<i>exempla</i>	p. 66.
	ARTICULUS SEXTUS.	
DE	<i>varii propositionum speciebus ratione</i>	p. 66.
	<i>simplicitatis et compositionis</i>	
	<i>definitiones</i>	p. 66.
	<i>propositio</i>	p. 69.
	<i>observationes</i>	p. 72.
	FINIS TABULÂ PRIMÆ LECTIÖNIS	p. 80.
	LECTIO SECUNDA.	
DE	<i>sillogismi naturâ et regulis</i>	p. 3.
	ARTICULUS PRIMUS.	
DE	<i>naturâ et materia sillogismi</i>	p. 3.
	<i>definitiones</i>	p. 3.

<i>observationes</i>	-----	p. 6.
<i>propositiones</i>	-----	p. II.
<i>corollaria</i>	-----	p. I2.

ARTICULUS SECUNDUS.

<i>sillogismorum simplicium regulis</i>	-----	p. I3.
<i>definitiones</i>	p. I3. et axiomata	p. I4.

REGULÆ.

<i>sillogismorum</i>	-----	
<i>prima regula</i>	-----	p. I3.
<i>corollaria</i>	-----	p. I6.
<i>secunda regula</i>	-----	p. I6.
<i>tertia regula</i>	-----	p. I7.
<i>quarta regula</i>	-----	p. I8.
<i>quinta regula</i>	-----	p. I8.
<i>sexta regula</i>	-----	p. I9.
<i>septima regula</i>	-----	p. I9.
<i>octava regula</i>	-----	p. 20.

<i>et generalis regula sillogismorum</i>	-----	p. 20.

ARTICULUS TERTIUS.

<i>sillogismorum conjunctionum regulis</i>	-----	p. 23.
<i>definitiones</i>	-----	p. 23.

regula prima

<i>sillogismi conditionalis</i>	-----	p. 26.

regula secunda

<i>sillogismi conditionalis</i>	-----	p. 27.

	Scholia -- regula prima	p.27
	sillogismi disjunctivi -- regula secunda.	p.28
	sillogismi disjunctivi -- regula prima	p.28
	sillogismi copulativi -- regula secunda	p.28
	sillogismi copulativi -- ARTICULUS UNICUS.	p.28
DE	figuris sillogismi	p.31.
DE	definitiones	p.31.
DE	quatuor figuris sillogismi	p.31.
	corollarium p.36. Scholia	p.39.
	<u>FINIS TABULÆ SECUNDÆ LECTIōNIS</u>	p.39
	LECTIO TERTIA.	
DE	varius speciebus argumentationis	p.41
	ARTICULUS UNICUS.	
DE	argumentationibus à sillogismo distinctis	p.41
DE	prosillogismo	p.42
DE	euthimemate	p.42
DE	epiqueremate	p.43
DE	dilemmate	p.44
DE	inductione	p.44
DE	exemplo	p.45
DE	solita	p.45
	<u>FINIS X. TĀ. NATURE ET regulis sillogismi.</u>	p.46
	SECTIO SECUNDA ET ULTIMA LOGICA.	
DE	mentis operationibus à ratiocinio diversis.	p.47

<u>LECTIO PRIMA.</u>		
DE	ideis	p.47.
	CAPUT UNICUM.	
DE	variis perceptionum speciebus	p.48.
	ARTICULUS PRIMUS.	
DE	idearum proprietatibus paragrapheus primus.	p.48.
DE	idearum natura paragrapheus secundus.	p.48.
DE	idearum objectis paragrapheus tertius.	p.51.
DE	idearum veritate aut claritate	p.52.
DE	paragrapheus quartus	
DE	idearum simplicitate et compositione extensione, comprehensione, abstractione, et restrictione idearum	p.53.
DE	corollaria	p.54. propositione
	ARTICULUS SECUNDUS.	
DE	idearum signis	p.59. observationes
	propositio	p.60.
<u>LECTIO SECUNDA.</u>		
DE	judicio	p.63.
	CAPUT UNICUM.	
DE	natura et proprietatibus judicii	p.63
	ARTICULUS PRIMUS.	
DE	natura judicii	p.63. propositiones
	ARTICULUS SECUNDUS.	
DE	proprietatibus judicii	p.70. notiones
	propositiones	p.73.
	Scholium	p.73.
	corollaria	p.76. observationes

	Demonstratio	P. 77.
	adnotatio	P. 81.
	corollarium generale	P. 84.
DE	LECTIO TERTIA ET ULTIMA	
DE	methodo.	P. 85.
DE	methodo generativum	P. 85.
DE	ARTICULUS UNICUS.	
	naturā speciebus, et legib⁹ methodi	P. 85.
	definitiones P. 85 observationes	P. 86.
	propositio	P. 87.
	Scholium	P. 89.
	prima conclusio generalis logica	P. 89.
	observatio generalis	P. 93.
	definitiones	P. 95.
	secunda et ultima conclusio generalis logica	P. 96.
	definitiones	P. 96.
	SCHOLIUM ULTIMUM.	P. 100.
	FINIS.	

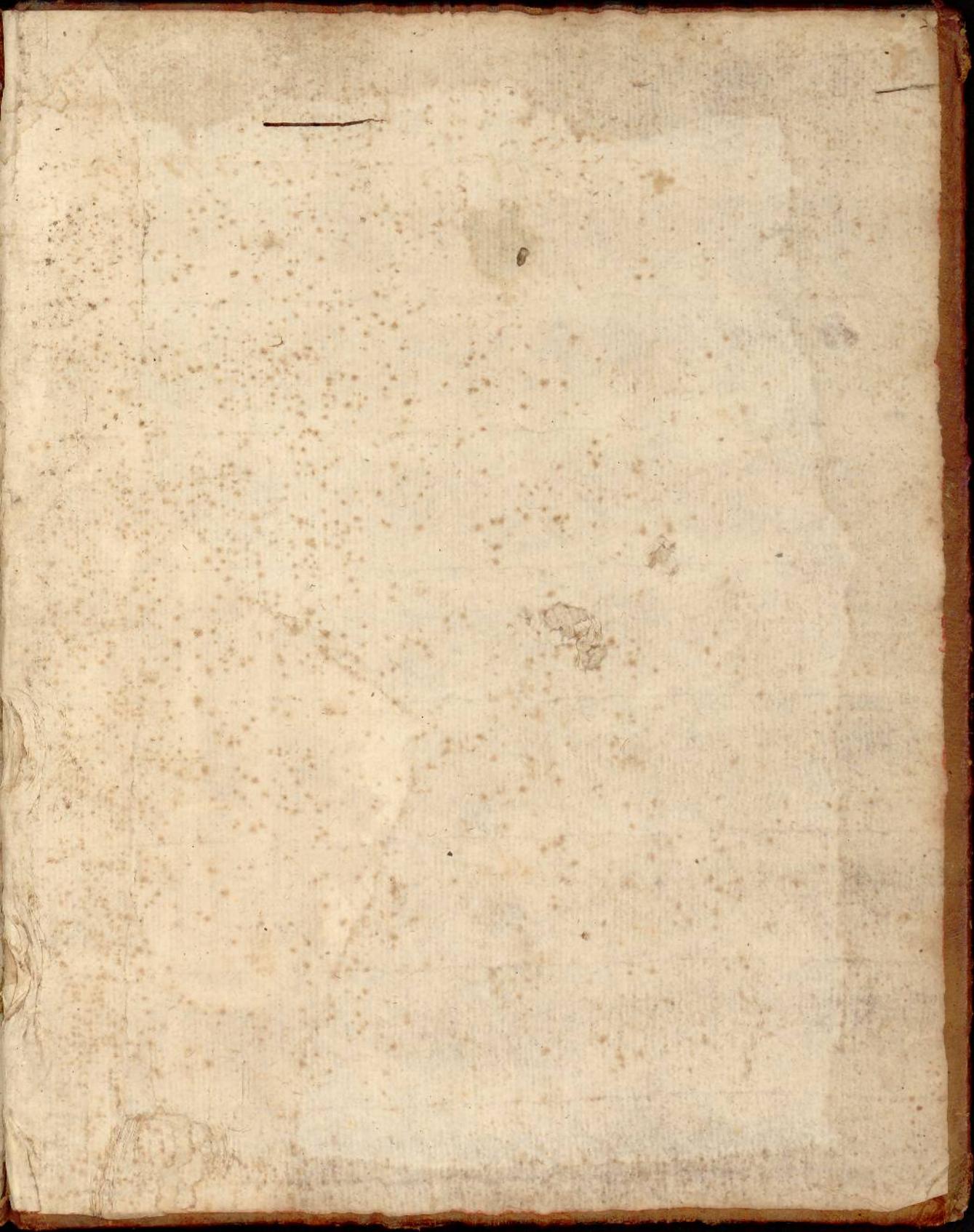

~~per~~ ~~with~~ ~~transit~~

~~transit~~ ~~God~~ ~~is~~ ~~the~~ ~~God~~

F
fieuze t pradines 1783 m

¶ ¶ ¶ ¶ fieuze
Fieuze

1